

De natuurbetrokken burger

Over motivatie en betrokkenheid van vrijwilligers van De Vlinderstichting

Judith Heidenrijk
Meike Josemans

Colofon

Opdrachtgevers: De Vlinderstichting en Naturalis
Titel: De natuurbetrokken burger
Auteurs: Judith Heidenrijk & Meike Josemans
Status: Definitief
Datum: 13 juni 2022

Hogeschool Van Hall Larenstein 2022:

Interne begeleider: Bert van de Wiel (Van Hall Larenstein)
Externe begeleider: Jeroen van der Brugge (De Vlinderstichting)

Foto titelpagina: vlinder de kleine vos (Saoud, 2017)

Voorwoord

Dit onderzoeksplan is uitgevoerd als afstudeeropdracht aan de deeltijdopleiding Bos- en Natuurbeheer aan Hogeschool Van Hall Larenstein te Velp. De vraag is uitgezet door De Vlinderstichting (en Naturalis). Wij (Judith en Meike) zijn deeltijdstudenten en hebben beiden een sociale achtergrond. Judith heeft gewerkt in de zorg en Meike is sociaal psycholoog. Het interessante aan deze afstudeerscriptie is dat dit onderwerp op het snijvlak ligt van (sociale) psychologie en natuur. Met deze kennis zijn we in februari 2022 fanatiek van start gegaan met het onderzoeksplan.

We hebben met beide handen dit afstudeertraject aangegrepen en we zijn trots op wat we in zo'n korte tijd neergezet hebben. Het schrijven van deze afstudeeropdracht ging niet zonder horten en stoten. Met onze begeleiders hebben we door de coronacrisis enkel online afspraken kunnen hebben via Teams.

Graag willen wij onze begeleiders hartelijk bedanken: onze interne begeleider Bert van de Wiel van Hogeschool Van Hall Larenstein en onze externe begeleider Jeroen van der Brugge van De Vlinderstichting. Ook Daniëlle Meuleman van Naturalis willen we graag bedanken voor haar input voor het meetinstrument. Tevens willen we alle participerende vrijwilligers van De Vlinderstichting hartelijk danken voor de medewerking.

Wij wensen u veel leesplezier!

Judith Heidenrijk & Meike Josemans

13 juni 2022

Velp

Samenvatting

Citizen science, ofwel burgerwetenschap, is een gangbare manier van natuurorganisaties om grote hoeveelheden bruikbare data binnen te krijgen. De vrijwilligers die (jaarlijks) metingen verrichten zijn heel belangrijk voor organisaties als De Vlinderstichting. Dankzij de vrijwilligers is het mogelijk om onderzoek te doen naar de trend van vlinder- en insectensoorten. Voor De Vlinderstichting en andere organisaties die werken met citizen science is het daarom van belang om inzicht te krijgen in de kenmerken, motivatie, betrokkenheid en belemmeringen van vrijwilligers. Met deze kennis kunnen organisaties beter inspelen op wensen en behoeften van hun vrijwilligers en hierdoor de mate van betrokkenheid hooghouden. In opdracht van De Vlinderstichting zijn de volgende hoofd- en deelvragen onderzocht:

De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Aan welke eisen moet een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument voldoen, waarmee motivatie en betrokkenheid van vrijwilligers, faciliterende en belemmerende factoren in kaart gebracht worden voor De Vlinderstichting?

De deelvragen zijn als volgt:

1. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrekken van vrijwilligers?
2. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrokken houden van vrijwilligers?
3. Hoe meet je de mate van betrokkenheid van vrijwilligers met een meetinstrument?
4. Met welke factoren moet rekening gehouden worden bij het bevragen van vrijwilligers binnen natuuronderzoek?

Door factoren en kenmerken in kaart te brengen via de bovenstaande deelvragen is de hoofdvraag beantwoord. Uit het literatuuronderzoek zijn verschillende faciliterende en belemmerende factoren naar voren gekomen, die zorgen voor belemmerende of juist faciliterende factoren voor vrijwilligers om te participeren in natuuronderzoek. Faciliterende factoren die helpend zijn in het betrekken en betrokken houden van vrijwilligers zijn: goede communicatie, verwachtingsmanagement, waardering voor-, tevredenheid van- en erkenning voor de vrijwilliger. Ook zijn faciliterende factoren het vertrouwen tussen de organisatie en de vrijwilliger, het krijgen van feedback, het hebben van eigen regie als vrijwilliger en samenwerken. Uit de literatuur gebleken belemmerende factoren voor vrijwilligers zijn: gebrek aan tijd, andere prioriteiten in het leven (zoals gezin), onvoldoende kennis, onvoldoende begeleiding, onvoldoende financiën, overvraging, weinig/slechte communicatie, geen (technische) ondersteuningsmiddelen, frictie met organisatiestructuur en fysieke drempels (zoals ziekte). Deze factoren zorgen ervoor dat mensen minder meetmomenten in het jaar verrichten of zelfs helemaal stoppen met het uitvoeren van tellingen.

Om te zien welke factoren relevant zijn voor de vrijwilligers van De Vlinderstichting (en andere natuurorganisaties) is door middel van de onderzochte factoren een basis meetinstrument opgesteld. In de vorm van een uitgebreide vragenlijst wordt motivatie, betrokkenheid, faciliterende en belemmerende factoren in kaart gebracht. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen vier verschillende typen vrijwilligers: de grijze vrijwilliger zonder kennis en affiniteit met natuur, de lichtgroene vrijwilliger die enige kennis heeft van natuur en is incidenteel betrokken, en de donkergroene vrijwilliger die meermaals betrokken is geweest en veel kennis heeft over flora en fauna. Als laatste de boeren (BIMAG) die metingen uitvoeren op eigen erf om de biodiversiteit in kaart te brengen.

Voor De Vlinderstichting is een meetinstrument ontwikkeld waar de behoeften en wensen van vrijwilligers in beeld worden gebracht (zie bijlage 1). Deze behoeften en wensen zijn de onderwerpen in het meetinstrument die als eisen kunnen worden beschouwd, om motivatie, betrokkenheid en verloop van vrijwilligers inzichtelijk te maken voor het (nacht)vlinderonderzoek van De Vlinderstichting. Uit het onderzoek is gebleken dat het noodzakelijk is om de volgende behoeften en wensen van vrijwilligers in beeld te krijgen:

* Vertrouwen	* Sociale bijeenkomsten en netwerken
* Erkenning en waardering	* Faciliterende middelen
* Expertrol	* Kennis
* Verbondenheid	* Het geven/krijgen van feedback
* Ervaring en begeleiding	* Emotionele en technische ondersteuning
* Bijscholing	* Samenwerking
* Wijze van communiceren en contact	* Eigen regie
* Sociale ervaring	* Aansluiten belevingswereld
* Terugkoppeling resultaten	* Tevredenheid
* Eventuele verantwoordelijkheden	* (Het maken van) afspraken

Met de uitkomsten van het meetinstrument ontstaan handvatten die door de Vlinderstichting en andere (natuur)organisaties kunnen worden gebruikt om beter te kunnen inspelen op wensen en behoeften van hun vrijwilligers. Op deze manier kan natuurbetrokkenheid vergroot worden bij grijze vrijwilligers, (licht/donker) groene vrijwilligers en BIMAG boeren om natuurinclusief gedrag te realiseren.

Inhoud

1. INLEIDING	7
1.1 AANLEIDING	7
1.2 KADER	7
1.3 PROBLEEMANALYSE EN PROBLEEMSTELLING	7
1.4 DOEL ONDERZOEK	8
1.5 BIJDRAGE AAN DUURZAAMHEID.....	8
1.6 ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN	9
1.7 DOELGROEP	9
1.8 RANDVOORWAARDEN EN AFBAKENING	9
2. METHODE	11
2.1 STAPPENPLAN	11
2.2 WERKWIJZE PER DEELVRAAG.....	12
2.3 BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAAG	13
3. ONDERZOEK.....	15
3.1 BEGRIPPENLIJST.....	15
3.2 THEORIEËN & MODELLEN.....	16
3.3 BETREKKEN VAN VRIJWILLIGERS.....	22
3.4 BETROKKEN HOUDEN VAN VRIJWILLIGERS.....	28
3.5 DE MATE VAN BETROKKENHEID VAN VRIJWILLIGERS METEN MET EEN MEETINSTRUMENT.....	30
3.6 FACTOREN WAARMEE REKENING GEHOUDEN MOET WORDEN BIJ HET BEVRAGEN VAN VRIJWILLIGERS	32
3.7 THEORETISCH MODEL	34
4. PROGRAMMA VAN EISEN	37
5. PLANVORMING: MEETINSTRUMENT	43
6. CONCLUSIE.....	45
7. EVALUATIE & REFLECTIE	49
7.1 EVALUATIE	49
7.2 REFLECTIE	52
8. AANBEVELINGEN	55
LITERATUUR.....	59
BIJLAGE 1: MEETINSTRUMENT	62
BIJLAGE 2: EVALUATIE VRAGENLIJST	68
BIJLAGE 3: ANTWOORDEN MEETINSTRUMENT	69
BIJLAGE 4: ANTWOORDEN EVALUATIE VRAGENLIJST.....	74

1. Inleiding

Voor u ligt het verslag van de afstudeeropdracht over de natuurbetrokken burger. Dit project kan beschouwd worden als een onderzoek dat leidt tot een plan. Eerst wordt literatuuronderzoek verricht, dat uiteindelijk leidt tot het opstellen van een valide meetinstrument. In dit hoofdstuk komen als eerst de aanleiding en kader van het project aan bod. Daarna volgt de probleembeschrijving, de probleemstelling en de hoofd- en deelvragen. Tot slot wordt het doel beschreven, evenals de afbakening van het project.

1.1 Aanleiding

Veel onderzoeksorganisaties zijn afhankelijk van vrijwilligers. Dit verslag zal zich echter richten op natuuronderzoeksorganisaties en voornamelijk op vrijwilligers die een bijdrage leveren aan natuuronderzoek door soortentellingen en inventarisaties. De vrijwilligers die metingen, inventarisaties en/of tellingen verrichten brengen grote hoeveelheden wetenschappelijk bruikbare data binnen, waar dat door betaalde onderzoekers financieel niet haalbaar is. Een oplossing hiervoor is het gebruik van *citizen science*: dit is burgerwetenschap waarbij onderzoek geheel of gedeeltelijk wordt uitgevoerd door burgers (Van Vliet, z.d.). Citizen science vergroot de maatschappelijke betrokkenheid van burgers. Dit kan gedefinieerd worden als de ‘verbondenheid die burgers en bedrijven hebben met natuur in hun voelen, denken en handelen. Het handelen kan actief of passief bijdragen aan natuur’ (Bredenoord et al., 2020). Maatschappelijke betrokkenheid in deze vorm is belangrijk voor het vergroten van het draagvlak en het behoud van natuur (De Wit et al., 2018). Matthijssen en Terluin (2012) maken onderscheid tussen emotionele betrokkenheid en materiele betrokkenheid. Emotionele betrokkenheid uit zich in een gevoel van verbondenheid met en eigenaarschap van een bepaald gebied of diersoort. Materiele betrokkenheid uit zich in actieve deelname aan burgerinitiatieven. Betrokken zijn bij citizen science is een vorm van materiele betrokkenheid: het uitvoeren van vrijwilligerswerk. Een groot voordeel van citizen science is dat het de emotionele betrokkenheid bij de natuur vergroot. Mensen kijken bewuster naar natuur, voelen zich verbonden doordat ze soorten gaan herkennen en kunnen opgedane kennis en enthousiasme doorgeven aan anderen (Matthijssen & Terluin, 2012).

Meerdere natuurorganisaties maken gebruik van citizen science. De Vlinderstichting is hier een voorbeeld van en zet citizen science actief in als methode om trends van vlinders in kaart te brengen. In het Landelijk Meetnet Dag- en Nachtvlinders en Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied (BIMAG) worden meermaals per jaar tellingen van vrijwilligers gebruikt om bij te houden hoe het gaat met het voorkomen van vlindersoorten in Nederland (De Vlinderstichting, 2019). Voor De Vlinderstichting is het belangrijk om dit langdurig bij te houden. Om trends van vlindersoorten in kaart te brengen, is het noodzakelijk dat er meerjarige, betrouwbare gegevens beschikbaar zijn, die volgens een vast protocol verkregen zijn. Pas wanneer een bepaalde locatie langdurig wordt meegenomen in tellingen – bijvoorbeeld minstens 10 jaar – kunnen uitspraken gedaan worden over het voorkomen van bepaalde soorten en over hoe het met soorten gesteld is. Bijvoorbeeld of soortenaantallen toe- of afnemen. Een terugkerend probleem voor veel organisaties die met vrijwilligers werken, is het vasthouden van de vrijwilligers. Hoe zorg je ervoor dat de vrijwilliger betrokken blijft bij de organisatie? Een lager verloop zorgt ook voor dat er minder op zoek moet worden gegaan naar nieuwe vrijwilligers (Platvorm Vrijwilliger Inzet, z.d.). Wat kan gedaan worden om vrijwilligers langer betrokken te houden bij een organisatie? Verloop van vrijwilligers zal altijd blijven, maar daarom is de reden van verloop des te belangrijker om te weten. Hoe kan ingespeeld worden op de betrokkenheid en daarmee het verloop, zodat vrijwilligers langer betrokken blijven bij (natuur)organisaties? Een dergelijk meetinstrument om motieven en (mate van) betrokkenheid in kaart te brengen, waarmee handvatten worden gecreëerd die natuurorganisaties vervolgens kunnen toepassen in de praktijk, bestaat nog niet.

1.2 Kader

Dit onderzoeksplan richt zich op de betrokkenheid van vrijwilligers bij citizen science projecten van De Vlinderstichting. De kennis en handvatten die uit dit onderzoek komen, worden toegepast bij een nieuw te starten project ‘Natuur om de Hoek’ van Naturalis. Dit onderzoeksplan is onderdeel van een deelcasus van een groter overkoepelend onderzoek ‘Natuurinclusief gedrag van burgers’ van in totaal acht casussen. ‘Natuurinclusief gedrag van burgers’ is opgesteld door het consortium van acht hogescholen waarvan Hogeschool van Hall Larenstein penvoerder is. De acht casussen zullen toewerken naar een overkoepelende *toolbox* met een gemeenschappelijke aanpak om natuurbetrokken burgers (en nog niet zo betrokken burgers) blijvend te betrekken bij en motiveren voor natuuronderzoek. Er is enige theorie bekend over het vergroten van motivatie en natuurbetrokkenheid. In de praktijk is dit echter nog niet veel toegepast en is de vraag naar een toepasbaar meetinstrument groot. De resultaten zorgen voor praktische kennis en praktijkoplossingen en versnellen de verspreiding van natuurinclusief gedrag. Dit afstudeeronderzoek kan worden toegepast op verschillende plekken in Nederland, via de projecten Landelijk Meetnet Dagvlinders, Landelijk Meetnet Nachtvlinders, boeren insecten monitoring agrarische gebieden (BIMAG) en Nationale Vlindertelling (De Vlinderstichting), Natuur om de Hoek en Nationale Bijentelling (Naturalis).

Dit onderzoeksplan is toegespitst op De Vlinderstichting (en Naturalis) en zij maken gebruik van verschillende typen vrijwilligers. De Vlinderstichting geeft aan dat haar (potentiële) vrijwilligers in te delen zijn in vier groepen: De donkergroene vrijwilliger, de lichtgroene vrijwilliger, de grijze vrijwilliger en de boeren van BIMAG. De *donkergroene* vrijwilligers zijn al langer en frequent betrokken bij de natuur en hebben veel (soorten)kennis. Deze groep vrijwilligers is qua kennis niet goed te onderscheiden van professionals en participeren vanuit belang voor dier en natuur. Deze groep wordt voornamelijk ingezet in de landelijke meetnetten, waarvoor meer kennis vereist is. De *lichtgroene* vrijwilligers zijn (incidenteel) betrokken en hebben basale kennis van dier en natuur. De vrijwilligers uit deze groep doen ook mee aan burgerinitiatieven met motieven vanuit eigen belang, in plaats van alleen natuurbelang. Een voorbeeld is het vergroenen van eigen buurt of een gezonder leefklimaat in eigen stad. Lichtgroene vrijwilligers zouden ook door kunnen groeien naar de meetnetten, maar hebben daarvoor extra begeleiding en scholing nodig. Het is niet bekend of er vanuit de lichtgroene vrijwilligers vraag en interesse is naar doorgroeien. De *grijze* vrijwilligers hebben weinig kennis van en geen bijzondere affiniteit met dier en natuur. De lichtgroene en grijze vrijwilligers leveren, naar eigen kunnen, data aan in de nationale insectentellingen. Voor De Vlinderstichting zijn de grijze vrijwilligers tot nu toe nog geen prioriteit geweest. Echter zijn de grijze vrijwilligers voor Naturalis - met het project Natuur om de hoek- de grootste doelgroep. Tot slot zijn er vrijwilligers die onderzoek doen naar een probleem dat hen persoonlijk raakt. Dit zijn in dit onderzoeksplan de boeren, die vlindertellingen doen op eigen erf (boeren insectenmonitoring agrarische gebieden (BIMAG) Dit doen ze om inzicht te krijgen in biodiversiteit op agrarisch gebied en daarnaast om het effect van natuurmaatregelen op het boerenbedrijf te onderzoeken (Van der Brugge, persoonlijke communicatie, 16 februari 2022).

1.3 Probleemanalyse en probleemstelling

De Vlinderstichting werkt veel samen met vrijwilligers, zo ook voor het uitvoeren van onderzoek. Van oudsher zijn dat groene vrijwilligers met een grote betrokkenheid bij en kennis van de natuur. De laatste 20 jaar betreft de organisatie ook andere doelgroepen bij hun onderzoeken, met wisselend succes.

Zoals hierboven is genoemd, maakt De Vlinderstichting gebruik van diverse groepen vrijwilligers: de donkergroene, lichtgroene, grijze vrijwilliger en boeren van BIMAG. De donkergroene, lichtgroene en grijze vrijwilligers hebben geen gemeenschappelijk component, de groep boeren hebben het boerenbedrijf als overeenkomst. Tussen de boerenbedrijven zitten ook verschillen; gangbaar (intensief) en biologisch, biologisch dynamisch en/of regeneratief.

De Vlinderstichting heeft een vaste kern van trouwe vrijwilligers, maar geeft aan dat er sprake is van enig verloop van vrijwilligers, van mensen die uitvallen of die te weinig meetmomenten gedurende het jaar verrichten. De tellingen moeten continue zijn; gaten in de database bemoeilijken het in kaart brengen van trends en het voorkomen van soorten. Niet elke groep vrijwilligers vertoont dezelfde knelpunten. In tabel 1 is te zien bij welke groep vrijwilligers aandacht nodig is qua betrokkenheid. Voor de vrijwilligers in de groene blokken wordt verwacht dat daar geen problemen ontstaan bij het betrekken en betrokken houden van de groep bij het natuuronderzoek. De oranje blokken geven aan dat er enige aandacht nodig is. De rode blokken worden verwacht de meeste aandacht nodig te hebben. Aandacht voor het betrokken houden en de mate van betrokkenheid bij de lichtgroene vrijwilliger is alleen van toepassing indien deze vrijwilligers ook meedoen aan de meetnetellingen. Voor de grijze vrijwilliger geldt dat betrokken houden en mate van betrokkenheid geen aandachtspunten zijn als zij (eenmalig) meedoen met de tuintellingen. Indien deze vrijwilligersgroep doorgroeit naar de meetnetellingen is betrokken houden en mate van betrokkenheid wel van belang (Van der Brugge, persoonlijke communicatie, 16 februari 2022).

Tabel 1: Typen vrijwilligersgroepen en betrokkenheid

	Betrekken	Betrokken houden	Mate van betrokkenheid
Donkergroene vrijwilliger			
Lichtgroene vrijwilliger		Aandacht nodig	Aandacht nodig
Grijze vrijwilliger	Aandacht nodig		
BIMAG boeren		Aandacht nodig	Aandacht nodig

Probleemstelling: De Vlinderstichting heeft geen meetinstrument om kennis te vergaren over:

- De redenen van verloop van BIMAG boeren en de donker- en lichtgroene vrijwilligers;
- Het uitblijven van meetmomenten bij sommige BIMAG boeren;
- De motieven om te participeren van grijze vrijwilligers.

Hierdoor zijn er onvoldoende handvatten om vrijwilligers te betrekken en betrokken te houden.

Maatschappelijke relevantie van het onderzoek

Veel organisaties en verenigingen kunnen niet zonder vrijwilligers. Zonder hun grote achterban zouden ze in de problemen komen. Daarom is het belangrijk dat het aantal vrijwilligers ongeveer gelijk blijft, of wordt vergroot. Het ontwikkelen van een valide meetinstrument dat zorgt voor toepasbare handvatten is daarom van groot belang. Voor De Vlinderstichting is dit relevant, maar ook voor andere (natuur)organisaties die kampen met verloop van vrijwilligers (Bent, 2020).

Wetenschappelijke relevantie van het onderzoek

Het onderzoek levert kennis, maar vooral praktische kennis hoe onderwerpen als motivatie van natuurvrijwilligers beter in beeld te krijgen. Het te ontwikkelen meetinstrument levert een praktische bijdrage door het helder in kaart brengen van de motieven van vrijwilligers. Er bestaat nog geen toegepast meetinstrument dat op deze manier praktisch kan worden ingezet door natuurorganisaties en levert om deze reden een relevante bijdrage aan kennisontwikkeling.

1.4 Doel onderzoek

Het doel van het onderzoek is het ontwikkelen van een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument, waarmee motivatie van vrijwilligers, betrokkenheid en faciliterende en belemmerende factoren in kaart kunnen worden gebracht. Aan de hand van uitkomsten van dit meetinstrument kunnen worden vastgesteld hoe grijze vrijwilligers te betrekken, licht- en donkergroene vrijwilligers en BIMAG boeren betrokken te houden en de mate van betrokkenheid bepalen voor natuuronderzoek van De Vlinderstichting. Doordat het meetinstrument gericht is op verschillende typen vrijwilligers zal het breed inzetbaar zijn, zoals voor de andere casussen, maar ook voor andere natuurorganisaties zoals Naturalis. Dankzij het meetinstrument kunnen er concrete handvatten ontwikkeld worden om actieve, natuurbetrokken vrijwilligers te behouden, maar ook om niet-actieve vrijwilligers te betrekken bij natuurinclusief gedrag.

1.5 Bijdrage aan duurzaamheid

Als in kaart wordt gebracht hoe mensen (blijvend) betrokken kunnen worden bij dergelijke natuurprojecten, dan kunnen onderzoeksorganisaties hierop inspelen en de participatie verhogen. Op deze manier kunnen boeren en burgers ingezet worden voor wetenschappelijk onderzoek en tegelijkertijd meer interesseverhoging en betrokkenheid bij natuur ontwikkelen. Meer bewustwording en draagvlak voor natuur(onderzoek) en de mogelijkheid dat mensen elkaar onderling gaan betrekken, kan dan het resultaat zijn. Door uiteindelijk succesvolle handvatten te ontwikkelen, kan een bijdrage geleverd worden aan een meer natuurinclusieve maatschappij en duurzame samenleving.

1.6 Onderzoeksvraag en deelvragen

De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt:

Aan welke eisen moet een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument voldoen, waarmee motivatie en betrokkenheid van vrijwilligers, faciliterende en belemmerende factoren in kaart gebracht worden voor De Vlinderstichting?

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn er vier deelvragen opgesteld. De deelvragen zijn als volgt:

1. Wat zijn faciliterende en belemmerende factoren in het betrekken van vrijwilligers?
2. Wat zijn faciliterende en belemmerende factoren in het betrokken houden van vrijwilligers?
3. Hoe meet je mate van betrokkenheid van vrijwilligers met een meetinstrument?
4. Met welke factoren moet rekening gehouden worden bij het bevragen van vrijwilligers binnen natuuronderzoek?

1.7 Doelgroep

Voor dit project is specifiek De Vlinderstichting de doelgroep voor het blijvend betrekken van haar groene vrijwilligers. Eveneens is het de opzet dat andere beleids- en natuurorganisaties gebruik gaan maken van het valide meetinstrument, om resultaten met elkaar te kunnen vergelijken en uitkomsten breed te kunnen inzetten om zo de impact van het onderzoek te kunnen vergroten.

1.8 Randvoorwaarden en afbakening

Dit project is het eerste deelonderzoek van een groter onderzoek, onderdeel van het project ‘Natuurinclusief gedrag van burgers’ van het consortium. Het overkoepelende onderzoek werkt met interventies om het geleerde te kunnen toepassen in de praktijk. Het totale onderzoek omvat vijf werkpakketten. De opgedane kennis wordt in ieder opeenvolgend werkpakket getest om de effecten op het vergroten van natuurbetrokkenheid van burgers en boeren in kaart te brengen. Het desbetreffende onderzoek zal zich beperken tot werkpakket 1: de voorbereiding (zie tabel 2). Dat betekent dat werkpakket 2 – 5 wel kort toegelicht worden in tabel 2, maar geen onderdeel uitmaken van dit project. Het eindproduct van deze afstudeeropdracht zal bestaan uit het te ontwikkelen meetinstrument en deze zal getest worden bij een kleinere, vergelijkbare groep. Het meetinstrument zal vervolgens gebruikt worden door onderzoekers en/of studenten in werkpakket 2: de fase van inventarisatie en analyse.

Tabel 2: Werkpakketten overkoepelend onderzoek (Regieorgaan SIA, 2021)

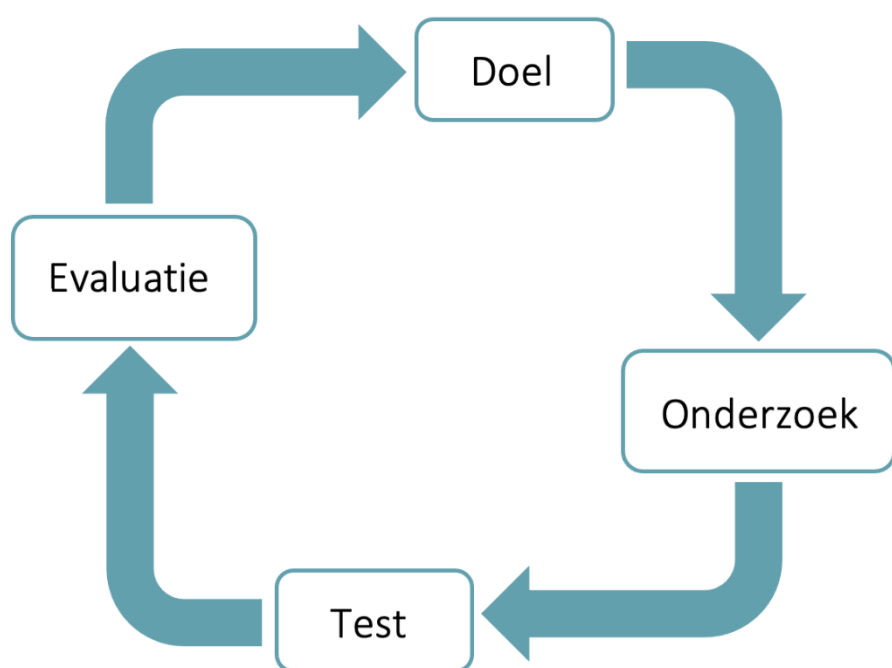
Werkpakketten	Methodiek
Werkpakket 1: Voorbereiding	Bestuderen en opzetten van een gestandaardiseerde manier van onderzoeken (meetmethode), zodat andere onderzoeken op dezelfde manier uitgevoerd kunnen worden.
Werkpakket 2: Inventarisatie en analyse	Inventarisatie en analyse van gedrag, motieven en belemmeringen van vrijwilligers middels een betrouwbaar meetinstrument.
Werkpakket 3: Interventies	Op basis van mogelijke zwaktes die naar voren zijn gekomen in werkpakket 2, worden er tussentijdse ingrepen (interventies) toegepast in het proces. De elementen die wel goed werken worden ingezet voor project: Natuur om de Hoek van Naturalis.
Werkpakket 4: Evaluatie	Evaluerend onderzoek of de interventies in werkpakket 3 hebben geleid tot een verhoging van de natuurbetrokkenheid van burgers. Het resultaat hiervan bevat de handvatten om meer natuurbetrokken burgers te krijgen en de al natuurbetrokken burger langer te laten participeren in natuuronderzoek.
Werkpakket 5: Valorisatie	Toepassen van de opgedane kennis, zoals het houden van symposia of het schrijven van een wetenschappelijk artikel.

2. Methode

In dit hoofdstuk wordt de aanpak van de verschillende onderdelen van het onderzoek beschreven. Het hoofdstuk is opgedeeld in paragrafen op basis van de onderzoeksvraag en deelvragen en zal de werkwijze toelichten. Vervolgens wordt het hoofdstuk afgesloten met de onderdelen projectorganisatie, risicoanalyse en tijdsplanning.

2.1 Stappenplan

De aanpak die voor dit onderzoek wordt gehanteerd, bestaat uit de volgende aspecten: doel, onderzoek, test en evaluatie. Het is een voortdurend proces en houdt in dat het geleerde meteen wordt getest in de praktijk. Van daaruit wordt geëvalueerd en verbeterd en die aspecten kunnen weer worden meegenomen in verder onderzoek. Als er onderdelen onvoldoende blijken te werken, worden deze onderzocht en verbeterd om vervolgens weer te testen (zie figuur 1). Deze systematische manier van werken zorgt voor een continue inbreng van onderdelen, die direct toepasbaar is in de praktijk en voor snelle resultaten zorgt. Hieronder wordt per onderdeel een toelichting gegeven.

Figuur 1: Methode werkproces

Doel

Door middel van weloverwogen vragen en overleg met De Vlinderstichting is het doel van dit onderzoek vastgesteld. De hoofdvraag en deelvragen zijn afgeleid van het doel en zullen de resultaten bieden waarmee het doel behaald kan worden.

Onderzoek

Het onderzoek bestaat uit literatuuronderzoek dat de onderbouwing en het theoretisch kader zal vormen. Het literatuuronderzoek gaat in op de motivaties, belemmerende en faciliterende factoren van grijze en groene vrijwilligers en BIMAG boeren. Tevens is gekeken naar reeds bekende methoden en betrouwbare meetinstrumenten, die gebruikt zijn bij soortgelijk kwalitatief onderzoek naar burgerparticipatie en/of citizen science. Aan de hand van de literatuurstudie is een gestandaardiseerd meetinstrument opgesteld, namelijk een enquête/vragenlijst, zodat deze voor alle casussen gebruikt kan worden om vrijwilligers en burgers te bevragen. Op deze manier kan er vergelijkbare informatie opgehaald worden en daarmee de impact van het onderzoek vergroten (Regieorgaan SIA, 2021).

In het geval van dit onderzoek en het overkoepelend project van het consortium is het zaak om helder motieven, gevoelens en gedrag van de vrijwilligers van de Vlinderstichting in kaart te brengen. Het soort meetinstrument hangt af van wat onderzocht moet worden en dat hangt af van het doel van het onderzoek. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen kwantitatief- en kwalitatief onderzoek (zie tabel 3). Kwantitatief onderzoek omvat informatie die uitgedrukt kan worden in cijfers om vervolgens verbanden te kunnen leggen tussen verschillende groepen. Kwalitatief onderzoek daarentegen wordt gebruikt om gedrag, overtuigingen en motivaties van mensen beter in kaart te brengen. Bij dit type onderzoek worden de resultaten in woorden toegelicht. Twee onderzoeksmethoden die vaak gebruikt worden, zijn enquêtes/vragenlijsten (kwantitatief onderzoek) en (diepte-)interviews (kwalitatief onderzoek). Bij enquêtes wordt informatie verzameld om steekproefsgewijs een deel van de studiebevolking te benaderen, die representatief is voor de gehele populatie. Bij een interview is er sprake van een gesprek tussen de interviewer(s) en in dit geval de vrijwilliger. Het interview geeft een beter beeld van de waarnemingen, meningen, overtuigingen en gevoelens van vrijwilligers (Rijksuniversiteit Groningen, 2021).

Tabel 3: Kwantitatief versus kwalitatief onderzoek

Kwantitatief	Kwalitatief
Gesloten onderzoeksvraag	Open onderzoeksvraag
Onderzoeksvraag ligt vast	Onderzoeksvraag kan tijdens het onderzoeksproces worden aangepast
Doel is het toetsen en beschrijven van vastgelegde ideeën	Doel is het ontwikkelen van (nieuwe) ideeën
Er wordt op een standaardmanier data vastgelegd, zoals een vragenlijst	De dataverzameling is niet standaard; vaak worden er open interviews en observaties gebruikt.
Resultaat van dataverzameling zijn cijfers.	Resultaat van dataverzameling zijn observatie- en gespreksverslagen.
Data wordt met statistische analyses geëvalueerd.	Observatie- en gespreksverslagen worden eerst gereduceerd tot labels om daar vervolgens een structuur in te ontdekken.

Kwantitatief onderzoek moet reproduceerbaar zijn. Het moet helder zijn waar data vandaan komt en hoe je onderzoek precies is opgezet. Bij kwalitatief onderzoek is het belangrijk dat je conclusies plausibel zijn en de werkwijze transparant is. Ook wordt er in kwalitatief onderzoek de voorkeur gegeven aan natuurlijke situaties (in tegenstelling tot gecreëerde situaties in kwantitatief onderzoek). Kwalitatief onderzoek blijft op deze manier dicht bij de werkelijkheid, wat de ecologische validiteit vergroot. Ecologische validiteit zegt iets over de geldigheid van resultaten in het dagelijks leven (Baarda, 2009).

Voor het verzamelen van informatie bij zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek kunnen vragenlijsten gebruikt worden. Bij kwantitatief onderzoek zal de mate van een van tevoren vastgesteld fenomeen in beeld gebracht worden. Bij kwalitatief onderzoek worden vaak open vragen gebruikt. Beide soorten vragenlijsten kunnen elkaar ook goed aanvullen. Er wordt dan gesproken van een *mixed method research* (Baarda, 2009).

Er zijn meerdere voordelen van het gebruiken van *mixed method research*:

- Generaliseerbaarheid: doordat kwalitatief onderzoek vaak samengaat met een kleinere steekproefgrootte dan bij kwantitatief onderzoek, kan je door deze methode een grotere steekproef verkrijgen. Dit verhoogt de externe validiteit.
- Context: door kwantitatieve data te verrijken met kwalitatieve data, kunnen bevindingen vaak in een betere context geplaatst worden.
- Geloofwaardigheid: door beide methoden te gebruiken, kunnen resultaten geloofwaardiger overkomen. Ook is er sprake van een hogere validiteit (George, 2021).

In dit afstudeerproject is voornamelijk het in context kunnen plaatsen een belangrijk element en kan gesproken worden van een kwalitatief onderzoek. Daarbij is er een bepaalde tijdsdruk doordat het binnen het afstudeertraject afgerond moet worden. Er zal een vragenlijst opgesteld worden om een zo uitgebreid mogelijk beeld van de betrokkenheid en motivatie van de vrijwilligers te verkrijgen. Door de *mixed method* kunnen er zo veel mogelijk vrijwilligers bevestigd worden. Ook zou deze *mixed method* kunnen helpen om sociaal wenselijke antwoorden te beperken. Sociale wenselijkheid kan invloed hebben op de resultaten van het onderzoek en zou zo veel mogelijk vermeden moeten worden (Baarda, 2009).

Test

Het meetinstrument is getest bij een kleinere, representatieve groep vrijwilligers. Het testen van het meetinstrument heeft online plaatsvinden via Google Forms. Hierdoor kan een brede doelgroep in één keer bereikt worden. Deze manier van testen is gebruiksvriendelijker, omdat respondenten hun eigen tijdstip van invullen kunnen bepalen. Tevens scheelt dit heel veel reistijd en reiskosten wat voordelig is voor alle partijen. Door het gebruik van het internet hoeft er niets geprint te worden wat milieuvriendelijker is. Door het meetinstrument eerst te testen, is onderzocht of het ook daadwerkelijk meet wat het moet meten.

Evaluatie

Na het testen is tijdens de evaluatie gebleken welke elementen wel en niet voldoen om bruikbare informatie te kunnen filteren. Indien er elementen zijn die niet goed werken, dan zijn deze opnieuw aangepast en getest. De goed werkende elementen in een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument zijn meegenomen naar het onderzoek in werkpakket 2.

2.2 Werkwijze per deelvraag

In deze paragraaf komen de deelvragen één voor één aan bod. Per deelvraag zal toegelicht worden wat er moet worden gedaan, hoe dit zal gaan, waarom deze werkwijze gebruikt is en of (en waarom) het betrouwbare antwoorden oplevert.

1. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrekken van vrijwilligers?

Er zijn verschillende aspecten die maken dat burgers participeren in natuuronderzoek. Vrijwilligers worden op verschillende manieren uitgenodigd en gemotiveerd om mee te doen met natuuronderzoek. Deze verschillende manieren hebben verschillende resultaten: wat zijn al bekende faciliterende en belemmerende factoren? De resultaten zijn nauw geanalyseerd om patronen en factoren te ontdekken. De uitkomsten van deze deelvraag zijn voornamelijk van toepassing op de grijze vrijwilligers. Dit is namelijk de groep potentiële vrijwilligers, die nog weinig tot geen affiniteit met natuur heeft en waarbij ideeën en strategieën om mensen te betrekken de meeste invloed zal hebben. Dit geldt niet voor de (licht- en donker) groene vrijwilligers die reeds betrokken zijn. Door de faciliterende en belemmerende factoren in kaart te brengen, wordt duidelijk hoe mensen betrokken kunnen worden. Hierdoor zijn voorzichtig de eerste handvatten opgesteld, waar De Vlinderstichting en de andere casussen concreet mee aan de slag kunnen.

2. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrokken houden van vrijwilligers?

Naast het betrekken van vrijwilligers is het tevens belangrijk om bestaande vrijwilligers betrokken te houden bij natuuronderzoek. Voor het betrekken van vrijwilligers, moet rekening worden gehouden met een ander soort benadering en strategie. Wederom is de literatuur bestudeerd om bestaande factoren en patronen in kaart te brengen rondom het betrokken houden van bestaande vrijwilligers. De resultaten uit deze deelvraag zijn van toepassing op de licht- en donkergroene vrijwilligers en de BIMAG boeren. Door enig verloop vormt het betrokken houden een probleemfactor van deze vrijwilligersgroepen. De bevindingen hebben faciliterende en belemmerende factoren van het betrokken houden van vrijwilligers in kaart gebracht. Hier is het meetinstrument op ingespeeld, waardoor de faciliterende en belemmerende factoren van deze specifieke vrijwilligersgroepen duidelijk naar voren komen. Tevens dragen de resultaten bij aan de toepasbare handvatten voor De Vlinderstichting en de andere (vervolg) casussen.

3. Hoe meet je de mate van betrokkenheid van vrijwilligers met een meetinstrument?

De mate van betrokkenheid van vrijwilligers is van belang, omdat het zorgt voor voldoende meetmomenten in het jaar en consequente resultaten. Door middel van literatuurstudie is onderzocht wat de belemmerende en faciliterende factoren zijn, die de mate van betrokkenheid kunnen beïnvloeden. De resultaten uit deze deelvraag zijn van toepassing op de BIMAG boeren en de donkergroene vrijwilliger, doordat het verloop en consistente tellingen de probleemfactoren vormen in deze groepen. Voor het meten van de betrokkenheid van vrijwilligers is gekeken naar het soort vragen dat gesteld moet worden. Welke vragen zijn nodig om de mate van betrokkenheid in kaart te brengen? Door middel van literatuuronderzoek is gekeken naar bestaande voorbeelden en naar de manier van bevragen rondom betrokkenheid. Tevens zijn bestaande vragenlijsten, die de mate van betrokkenheid meten, bestudeerd. De uitkomsten zijn geïmplementeerd in het meetinstrument. Door te kijken naar bestaande, gevalideerde vragenlijsten rondom betrokkenheid, kan een hoge betrouwbaarheid bereikt worden. Het is hierbij belangrijk dat de manier van bevragen in het meetinstrument zo goed mogelijk overeenkomt met de vragen in de bestaande vragenlijsten om zo de betrouwbaarheid hoog te houden.

4. Met welke factoren moet rekening gehouden worden bij het bevragen van vrijwilligers binnen natuuronderzoek?

Voor het meetinstrument is het cruciaal dat de verwoording en bevraging duidelijk is voor ieder type vrijwilliger. Hoe duidelijker de vragen, hoe meer inzicht de antwoorden zullen geven. Het is bijvoorbeeld belangrijk om dubbele ontkenning en vage vragen te vermijden, aangezien dit ook vage antwoorden zou opleveren. Het is van belang dat het meetinstrument helder is en dat de woordkeuze duidelijk moet zijn voor de vrijwilligers. Ook is het belangrijk dat de vraagstelling niet sturend is. Er is literatuuronderzoek gedaan naar de bevraging van een dergelijk meetinstrument. De factoren die zijn voortgekomen uit deze deelvragen zijn meegenomen bij het opstellen van het meetinstrument. Geschikte meetinstrumenten, uit vergelijkbare (natuur)onderzoeken, zijn als voorbeeld gebruikt. Door te kijken naar vergelijkbare instrumenten, de manier van bevragen, open/gesloten vraagstellingen, woordkeuze en onderwerpen, is kennis verkregen, wat de beste manier is geweest om het gestandaardiseerde meetinstrument op te stellen. Door vergelijkbare meetinstrumenten te bestuderen, levert dit een meetinstrument op toegespitst op het onderzoek van De Vlinderstichting. Door nauwkeurig te kijken naar bestaande meetinstrumenten, is er sprake van een hoog betrouwbaarheidsgehalte.

2.3 Beantwoorden onderzoeksvraag

Om te begrijpen hoe motivatie, betrokkenheid en belemmerende en faciliterende factoren moeten worden bevraagd via een meetinstrument, is het van belang om inzicht te krijgen in hoe motivatie en betrokkenheid ontstaan. Door deelvraag 1 en 2 worden wetenschappelijke (sociaal psychologische) theorieën over gedragsintenties, factoren van gedragsverandering, gedrag, motivatie en handelen onderzocht. Om gemotiveerd te raken, moet er eerst bewustwording en verandering van gedrag plaatsvinden alvorens men betrokken raakt. Om dit proces in kaart te brengen, is gebruik gemaakt van verschillende modellen en theorieën die gaan over gedragsintenties, factoren van gedragsverandering, gedrag, motivatie en handelen. Een aantal worden hieronder genoemd:

- Theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1991)
- Zelfbeschikkingstheorie (Deci & Ryan, 2000)
- Transtheoretisch model (Prochaska & Diclemente, 1984)
- Verklaring van verantwoordelijk milieubewust gedrag (Hines, Hungerford & Tomera 1987)
- Het CLEAR-model (Lowndes, Pratchett & Stoker 2006)

Deze veelgebruikte en bekende modellen worden in verschillende vergelijkbare, respectabele onderzoeken over burgerparticipatie gebruikt. Dit geeft aan dat deze modellen betrouwbare bronnen zijn om participatie (van vrijwilligers) inzichtelijk te maken. Daarom zijn deze modellen gebruikt om de deelvragen en daarmee de hoofdvraag te onderbouwen.

De informatie die verkregen is door onder andere het CLEAR-model en andere wetenschappelijke theorieën, is gebruikt om onder andere het concept motivatie, betrokkenheid en de werking hiervan te begrijpen. Op basis van de verschillende modellen, theorieën en factoren, zijn deelvraag 3 en 4 beantwoord en is een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument opgesteld. Alle opgedane kennis leidt tot het beantwoorden van de hoofdvraag:

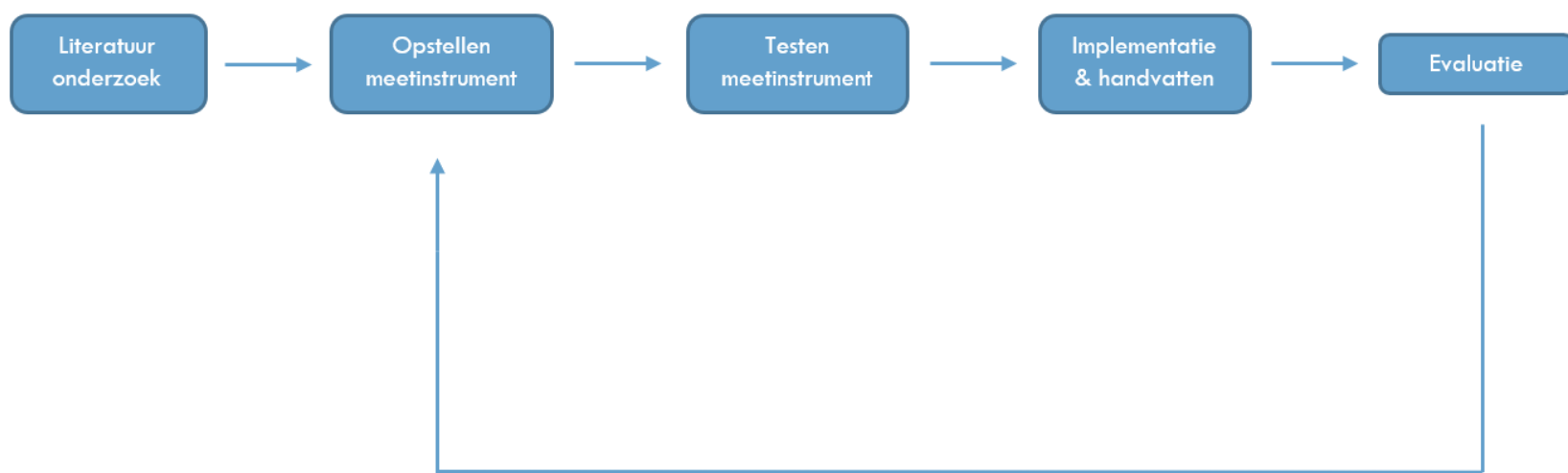
Aan welke eisen moet een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument voldoen, waarmee motivatie en betrokkenheid van vrijwilligers, faciliterende en belemmerende factoren in kaart gebracht worden voor De Vlinderstichting?

Om een breed en compleet beeld te krijgen van de achterban van De Vlinderstichting is gekozen om de *mixed method* te gebruiken. Door gebruik te maken van zowel meerkeuzevragen, gesloten als open vragen, ontstaat een combinatievragenlijst van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. De gesloten en meerkeuzevragen onderzoeken een van tevoren vastgesteld fenomeen of idee dat uit het literatuuronderzoek komt. De open vragen zorgen ervoor dat er doorgevraagd kan worden op vastgelegde ideeën en er zo nieuwe ideeën ontstaan, die kunnen leiden tot gerichtere handvatten voor De Vlinderstichting. Deze combinatie zorgt ervoor dat er meer en duidelijkere verbanden tussen de respondenten en de antwoordkeuzes gelegd kunnen worden. Tevens creëert de combinatie hierdoor een hoge betrouwbaarheid en validiteit.

De vragen zijn tussentijds geëvalueerd met beide projectbegeleiders (Van Hall Larenstein en De Vlinderstichting) om knelpunten te kunnen ondervangen. Om te controleren of fouten of onduidelijkheden naar voren komen en om de gebruiksvriendelijkheid te controleren, is de vragenlijst afgenomen bij een kleinere,

vergelijkbare testgroep. Tijdens de evaluatie is bepaald of aanvullingen en/of verbeteringen nodig zijn. Tijdens dit onderzoek is voornamelijk de feedback over de vragenlijst van belang en niet zozeer de uitkomsten van de vragenlijst zelf. Het doel is dat de vragenlijst van zodanig goede kwaliteit is, dat deze verder gebruikt kan worden in het onderzoek van het consortium 'Natuurinclusief gedrag van burgers'. Daarbij is het van belang dat de vragen breed genoeg gesteld worden, zodat dit meetinstrument niet alleen door De Vlinderstichting gebruikt kan worden, maar ook door andere natuurorganisaties om wensen en behoeften van diverse groepen vrijwilligers in kaart te brengen. Het meetinstrument leidt tot kennis over de vrijwilligers, om handvatten te verkrijgen met betrekking tot motivatie, faciliterende factoren en betrokkenheid, waarbij belemmerende factoren zoveel mogelijk vermeden kunnen worden.

Aan de hand van het bovenstaande, is het volgende methodologische model opgesteld (figuur 2). Het model is toegespitst op dit specifieke project. Het literatuuronderzoek en het beantwoorden van de deelvragen is het fundament van het project. Vervolgens is de gevonden informatie toegepast en resulteert in het opgestelde meetinstrument. Het meetinstrument is getest bij de testgroep om te oordelen of het instrument ook daadwerkelijk meet wat het moet meten. Ten slotte is het meetinstrument (waar mogelijk) aangepast. Onder implementatie en handvatten kan het meetinstrument worden ingezet bij de andere casussen en in het overkoepelende project van het consortium. Ook daarna zal evaluatie van het meetinstrument plaatsvinden. Wederom is er sprake van een doorlopend proces en zal er na de evaluatie opnieuw teruggegaan worden naar het literatuuronderzoek, aangezien er altijd verbeteringen mogelijk zijn.

Figuur 2: Methodologisch model

3. Onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de theorie besproken omtrent faciliterende en belemmerende factoren, betrokkenheid, bestaande meetinstrumenten, participatie en vrijwilligers. De theorie is nodig om een programma van eisen te kunnen opstellen wat het raamwerk gaat worden voor het meetinstrument. Voordat de theoretische basis wordt toegelicht, volgt eerst een begrippenlijst waarin een aantal definities uitgelegd worden die in het verdere onderzoek gehanteerd worden. Daarna volgen de paragrafen theorieën en modellen, betrekken, betrokken houden, mate van betrokkenheid, factoren om rekening mee te houden bij het opstellen van een meetinstrument en als laatste volgt het theoretisch model van eigen visie.

3.1 Begrippenlijst

In de literatuur worden onderstaande begrippen vaker door elkaar heen gebruikt, terwijl ze feitelijk anders te definiëren zijn. Sommige begrippen kunnen tevens overlappen. Om verwarring te voorkomen worden enkele termen verduidelijkt.

Motivatie

Binnen de term motivatie is onderscheid te maken tussen intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie is het uitvoeren van een activiteit naar eigen bevrediging (los van consequenties) en is ontstaan door positieve ervaringen. Extrinsieke motivatie daarentegen weergeeft factoren van compensatie en (h)erkenning van anderen. Het gebleken dat extrinsieke motivatie is gerelateerd aan grotere betrokkenheid bij een organisatie en tevens minder uitval (Baltjes, 2014).

Maatschappelijke betrokkenheid

De verbondenheid die burgers en bedrijven hebben met natuur in hun voelen, denken en handelen. Het handelen kan actief of passief bijdragen aan natuurbescherming en/of behoud (Bredenoord et al., 2020).

Emotionele betrokkenheid

Uit zich in een gevoel van eigenaarschap en verbondenheid met de natuur en door gevoel van verbondenheid met een bepaald gebied of diersoort (Mattijsen & Terluin, 2012).

Materiële betrokkenheid

Uit zich door het doen van vrijwilligerswerk, organiseren van protest, het initiëren van of deelnemen aan burgerinitiatieven, participatie in beleidsprocessen, inzet voor natuureducatie, actieve deelname aan beheer of realisatie van groen en stemgedrag (Mattijsen & Terluin, 2012).

Burgerwetenschap

Onderzoek wat geheel of gedeeltelijk uitgevoerd wordt door burgers en/of niet professionele wetenschappers, bijvoorbeeld insectentellingen (Van Vliet, z.d).

Draagvlak

De mate van acceptatie en waardering voor het natuurbeheer- en beleid in Nederland (Van Engelen, 2021).

Meetinstrument

Het meetinstrument geeft informatie over de motivatie van vrijwilligers en de voor- of achteruitgang van ervaringen. Dit onderzoek is kwalitatief en zal gebruikt worden om een wensen en behoeften van vrijwilligers in kaart te brengen. Een lage score in motivatie en/of ervaring geeft nog niet altijd inzicht in de oorzaak. Hiervoor moet aanvullend theoretisch onderzoek plaatsvinden en/of een kwalitatief belevingsonderzoek in de vorm van een interview (Couterier, 1997).

Natuurinclusieve samenleving

Een samenleving die schade aan de natuur mijdt, de mogelijkheden van natuur benut, de realisatie van natuur bevordert (ook buiten natuurgebieden) en de economie toekomstbestendig maakt. Dit zorgt voor hogere natuurkwaliteit, beleving en welzijn en voor duurzaam gedrag en handelen.

Natuurinclusief gedrag

De mate waarin een individu of organisatie bewust en/of onbewust natuur als criterium meeneemt bij het denken en handelen (Broekmeyer, 2003).

Bestaande technieken

Er zijn verschillen tussen het afnemen van interviews en het verspreiden van vragenlijsten. Diepte-interviews en literatuuronderzoek leveren vaak een completer beeld op als het gaat om kwalitatief onderzoek, ten opzichte van kwantitatief onderzoek en vragenlijsten. Het verschil tussen een enquête en een interview is dat een enquête onderzoek doet met behulp van een (beperkte) vragenlijst. Een interview daarentegen gaat om een fysieke, communicatieve situatie waarin een interviewer een respondent bevraagt aan de hand van een vragenlijst (Brinkman, 2014).

Routing

Routing is het overslaan van een vraag als deze niet van toepassing is op hem/haar (Baarda, 2009). Door gebruik te maken van routing zal een vragenlijst beter toegespitst zijn op een respondent. De respondent krijgt namelijk alleen vragen gericht op hem/haar en geen vragen die niet nodig zijn bij die persoon.

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is werk dat onbetaald is en niet verplicht. Het wordt uitgevoerd in enig georganiseerd verband ten behoeve van anderen of van de (kwaliteit van) de samenleving in het algemeen. Vrijwilligerswerk kan ook voor de ervaring zijn of ontwikkeling van het individu (De Gast, 2009).

3.2 Theorieën & modellen

Tijdens de theoretische zoektocht naar onder andere motivatie, gedragsverandering, soorten vrijwilligers en soorten motieven is het makkelijk om verdwaald te raken in alle modellen, theorieën en onderzoeken. Daarom zijn selecties gemaakt in welke theorie wel en niet gebruikt is in dit onderzoek. Om een beeld te geven van deze selectie zijn de modellen en theorieën waarop dit onderzoek en uiteindelijke meetinstrument gestoeld is uitgewerkt in deze paragraaf. De theorieën en modellen zijn afzonderlijk met kopjes weergegeven met een korte, concrete uitleg over de inhoud. Deze modellen komen terug in paragraaf 3.3 betrekken van vrijwilligers, paragraaf 3.4 betrokken houden van vrijwilligers en het theoretisch model in paragraaf 3.7.

Theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1991)

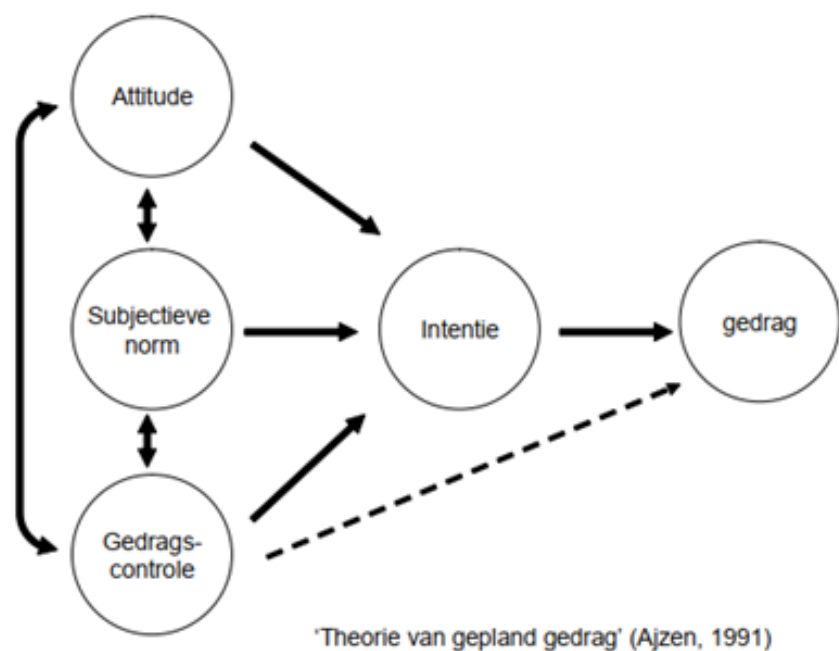
Met de theorie van gepland gedrag (*theory of planned behavior*) van Ajzen (1991) kan menselijk gedrag en haar intentie voorspeld worden. Ajzen heeft een model ontwikkeld waarbij meerdere factoren een rol spelen (zie figuur 3). De intentie van het uitvoeren van gedrag speelt een centrale rol en beïnvloedt het gedrag direct. Met intentie van gedrag wordt bedoeld in hoeverre men moeite wil doen om het gedrag daadwerkelijk uit te voeren. Hoe sterker de intentie is om het gedrag te willen uitvoeren, hoe groter de kans is dat het gedrag ook uitgevoerd wordt. Volgens het model zijn er drie factoren die van invloed zijn op gedragsintentie: attitude, subjectieve norm en gedragscontrole. Hieronder worden de begrippen kort toegelicht.

Attitude is de houding die men ten opzichte van het gedrag heeft en in hoeverre hij/zij het gedrag als (on)gunstig beoordeelt. Deze beoordeling hangt af van de persoonlijke overtuigingen die men heeft. Meestal is een meer positieve attitude een sterkere voorspeller van een sterke gedragsintentie.

Subjectieve norm betekent in hoeverre iemand denkt dat belangrijke anderen het gedrag als positief of negatief beoordelen. Als men denkt dat anderen de overtuiging hebben om bepaald gedrag te moeten vertonen, zal de intentie om dat gedrag te gaan vertonen ook sterker zijn. Dit komt door de sociale druk die het met zich meebrengt. De sociale druk wordt groter wanneer er meer behoefte is aan sociale goedkeuring van belangrijke anderen en naarmate die persoon dichterbij staat bij hem/haar (Cialdini & Goldstein, 2004).

Gedragscontrole is de mate waarin men vertrouwen heeft in of het gedrag uitgevoerd kan worden en in hoeverre het gedrag met bepaald gemak of moeite uitgevoerd kan worden. Gedragscontrole beïnvloedt het gedrag direct maar ook indirect. Indirecte beïnvloeding is wederom via de gedragsintentie. De directe beïnvloeding is de waargenomen mogelijkheid om de intentie ook uit te voeren, dus het gaat om het omzetten van de intentie naar daadwerkelijk gedrag.

Gedrag wordt dus bepaald door intentie om het gedrag uit te voeren en de waargenomen controle over dit gedrag (Van Eijk, 2006).

Figuur 3: Schematische weergave van de Theorie van gepland gedrag (Van Eijk, 2006)

Grondhouding (Schouten, 2013)

Om motivatie te kunnen begrijpen is het handig om te weten waar dit vandaan komt. Motivatie ontstaat onder andere door normen en waarden. De verschillen in normen en waarden van mensen hebben te maken met verschillen in grondhoudingen ten opzichte van natuur. Een grondhouding heeft weinig met natuur te maken maar alles met de maatschappelijke rol waar iemand in zit, zijn achtergrond, cultuur, opvoeding en leefomgeving (Baat, 2015). Een grondhouding is namelijk de visie van mensen op de plaats van de natuur ten opzichte van de mens. Dit komt voort uit emotie en ethiek. Van daaruit wordt draagvlak voor natuur gevormd en vanuit draagvlak gaan mensen activiteiten ondernemen, zoals vrijwilligerswerk (De Molenaar, 1998; Filius, Buijs & Goossen, 2000).

In westerse landen zag men zichzelf eeuwenlang als heerser over de natuur. Deze grondhouding vond zijn oorsprong in de Griekse gedachtegang. De Grieken vonden dat mensen beschikten over een hoger bewustzijn en dat onderscheidde hen van alle andere diersoorten. Dit maakte dat de mens de hoogste in rangorde is en automatisch geschikt om te heersen. De natuur was er volgens de Griekse gedachtegang slechts om mensen te dienen (Schouten, 2013). De theorie van Schouten wordt onderschreven door Filius, Buijs en Goossen (2000). Grondhouding ten opzichte van natuur in Westerse landen was voornamelijk antropocentrisch: mensen staan boven de natuur en controleren en vormen de natuur. Ze maken geen deel meer uit van de natuur (Filius, Buijs & Goossen, 2000). Deze gedachtegang werd later overgenomen door het Christendom. Tot aan de twintigste eeuw waren deze beelden de standaard in de Westerse wereld. De Islamitische en Joodse wereld hadden een grondhouding, die zich uitte als rentmeesterschap: de mens mag de aarde gebruiken, maar moet haar ook beschermen tegen de mens. Oude oosterse culturen zagen de natuur als hun partner: zowel de mens als de natuur had zijn eigen domein en rechten. Sommige culturen gingen nog een stap verder en zagen de mens als deel van de natuur: de participant (Schouten, 2013).

Sinds de jaren '70 begint de antropocentrische houding af te nemen en is intrinsieke waarde van natuur belangrijker (Filius, Buijs & Goossen, 2000). Tegenwoordig vindt meer dan twee derde van de huidige Nederlanders dat ze zelf onderdeel zijn van de natuur en dat de mens de verantwoordelijkheid heeft om de natuur te beschermen en ervoor te zorgen. De grondhoudingen die momenteel heersen zijn die van de participant en de rentmeester. De verandering van deze grondhoudingen heeft verschillende oorzaken. Allereerst de toegenomen trend dat steeds minder mensen naar de kerk gaan of een religie aanhangen. Hierdoor verdwijnen de religieuze beelden van de mens als heerser. Daarnaast maken mensen zich steeds meer zorgen over de achteruitgang van de biodiversiteit en andere milieu- en klimaatproblemen en zijn niet-westerse visies en beelden nu voor iedereen toegankelijk via (sociale) media (Schouten, 2013).

Zelfbeschikkingstheorie (Deci & Ryan, 2000)

Motivatatie omvat energie, vasthoudendheid en geeft richting. Motivatie wordt hoog gewaardeerd in de maatschappij, want motivatie zorgt voor productie (Deci & Ryan, 2000). Om te leren wat vrijwilligers drijft in hun beslissingen om te participeren en betrokken te blijven moet eerst duidelijk worden wat motivatie precies is. De zelfbeschikkingstheorie (SDT, *self determination theory*) van Deci & Ryan (2000) onderscheidt drie basisbehoeften welke motivatie doen ontstaan en verhogen, namelijk:

- Autonomie
- Relateren tot anderen
- Competentie

Deze drie factoren zijn belangrijk voor interne groei, sociale ontwikkeling en persoonlijk welzijn en dus voor het kunnen inzetten van vrijwilligerswerk en betrokkenheid. Autonomie is het gevoel zelf keuzes te kunnen maken en welwillendheid in relatie tot activiteiten. Relateren tot anderen is belangrijk om het gevoel te krijgen dat je ergens bij hoort. Competentie uit zich in het gevoel een bepaalde handeling effectief te kunnen uitvoeren.

Motivatatie komt in twee vormen: intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie ontstaat vanuit interne factoren. De voldoening die men haalt uit bepaalde activiteiten, als het werk als zinvol wordt ervaren en als men beschikt over de juiste competenties om de taak uit te voeren. Dus zonder invloeden van buitenaf, bijvoorbeeld actieve werving vanuit natuurorganisaties. Intrinsieke motivatie neemt echter af na de jeugd vanwege sociale druk, verplichtingen en verantwoordelijkheden. Extrinsieke motivatie ontstaat door externe factoren zoals loon en beloningen. De externe prikkel motiveert mensen om zich in te spannen.

Amotivatatie	Extrinsieke motivatie				Intrinsieke motivatie
Geen regulatie	Externe regulatie	Introjectie	identificatie	Integratie	Intrinsieke regulatie
Geen intentie om actie te ondernemen	Actie op basis van vermijden van straffen en verkrijgen van belonen.	Actie om schuldgevoel/schaamte te vermijden of eigenwaarden te behouden	Persoonlijke waarde toekennen aan de activiteit	De activiteit sluit aan bij de persoonlijke waarden	De activiteit zelf geeft voldoening en plezier
	Gecontroleerde motivatie		Autonome motivatie		
Lage kwaliteit motivatie Hoge kwaliteit motivatie					

Figuur 4: Vormen van motivatie en bijbehorend gedrag (Deci & Ryan, 2000)

Figuur 4 laat zien dat de verschillende vormen van motivatie in te delen zijn op een schaal van geen motivatie naar het de meest gewaardeerde vorm; de intrinsieke motivatie. Van links naar rechts in de tabel gaat autonomie een steeds grotere rol spelen. Hieronder volgt een uitleg van de termen.

- Helemaal links in de tabel is de totale afwezigheid van motivatie (amotivatatie) te zien. Iemand zonder motivatie handelt of helemaal niet of handelt zonder intentie. Amotivatatie ontstaat als iemand de activiteit niet waardeert, zich niet competent voelt deze uit te voeren of verwacht dat de handeling niet de gewenste uitkomst heeft.
- Daarna volgt externe regulatie. De minst autonome gedraging van extrinsieke motivatie wordt externe regulatie genoemd. Dergelijk gedrag wordt alleen vertoond om te voldoen aan de eisen van een ander of om een beloning te verdienen. Men ervaart dit gedrag als vervreemdend en controlerend.
- Een tweede type van extrinsieke motivatie is introjectie. Hierbij voert iemand een handeling uit volgens voorschriften maar accepteert deze niet volledig als van hemzelf. Men voert een activiteit of handeling uit om schuldgevoel en/of schaamte te voorkomen of om trots te behouden.
- Een meer autonome vorm van motivatie is identificatie. Bij identificatie is iemand zich meer bewust dat een bepaalde handeling of activiteit waardevol is en begint deze waarde zich ook toe te eigenen.
- De meest autonome vorm van extrinsieke motivatie is integratie. Bij deze vorm heeft iemand het gevoel dat gedrag een deel uitmaakt van zichzelf en in overeenstemming is met andere eigen normen en waarden.

Vrijwilligers hebben behalve intrinsieke motivatie ook aanmoediging nodig, omdat de motivatie anders ook weer snel kan verdwijnen door ontmoedigende omstandigheden. Deci en Ryan (2000) stellen dat gebeurtenissen in sociale context waardoor gevoelens van competent zijn gestimuleerd worden, zoals feedback, overleg en beloning, de intrinsieke motivatie voor een bepaalde handeling kan verhogen. Positieve feedback zorgt voor een verhoging van intrinsieke motivatie terwijl negatieve feedback zorgt voor verdwijning. Gevoelens van competent zijn verhogen intrinsieke motivatie niet, tenzij er een gevoel van autonomie is. Mensen moeten dus het gevoel hebben dat ze keuzes zelf hebben gemaakt. Beloningen leiden tot minder intrinsieke motivatie. Dat geldt ook voor deadlines, evaluaties met druk erop en directe aanwijzingen. Keuzes hebben, erkenning van gevoel en mogelijkheden voor zelfregie maken dat intrinsieke motivatie toeneemt omdat mensen een gevoel van autonomie hebben. De sociale omgeving kan op deze manier intrinsieke motivatie verhogen of voorkomen door het aanmoedigen of ontmoedigen van de mentale behoeftes van een persoon.

Transtheoretisch model (Prochaska & Diclemente, 1984)

De sleutel tot (gedrags)verandering is motivatie. Soms beseffen mensen niet dat hun huidige gedrag tot problemen kan leiden. Er moet eerst bewustwording plaatsvinden, voordat er motivatie ontstaat om gedrag te veranderen. Om in te spelen op motivatie en gedragsverandering is het daarbij handig om te weten welke fases men doorloopt, om hierop in te kunnen spelen. In het transtheoretische model van Prochaska en Diclemente (1984) wordt gesteld dat motivatie in zes fases verloopt en gedragsverandering zich geleidelijk ontwikkelt. Het betreft de volgende fasen:

1. Voorbeschouwing (precontemplatie): de persoon is nog niet van bewust van het probleem; er is geen intentie van verandering.
2. Overweging (contemplatie): de persoon is zich bewust van het probleem; motivatie is aanwezig, maar er wordt nog geen actie ondernomen.
3. Voorbereiding: de persoon maakt plannen om iets aan gedrag te doen.
4. Actie: de persoon neemt daadwerkelijk actie om gedrag te veranderen.
5. Consolidatie (volhouden): de persoon probeert het gedrag vol te houden en niet terug te vallen in oude patronen. Het nieuwe gedrag moet een plaats vinden en geïntegreerd worden in het leven.
6. Uitval: de persoon is niet in staat om het nieuwe gedrag vast te houden. Na terugval begint het proces weer opnieuw bij fase 1 (voorbeschouwing) (Van der Meulen, 2018).

Het model is van origine door de twee psychologen ontwikkeld om proberen te begrijpen hoe mensen hun probleemgedrag zouden kunnen veranderen. Echter kunnen de fases ook toepasbaar zijn voor andere soort veranderingen. In dit specifieke onderzoek is geen sprake van probleemgedrag, maar van een probleem waarvoor gedragsverandering nodig is. Het probleem is dat er vrijwilligers nodig zijn voor vlindertellingen. Door gedragsverandering en motivatie beter te begrijpen, is het nodig om de theorie rondom deze begrippen te begrijpen. Het transtheoretische model geeft hierin inzicht. Iedereen doorloopt deze fasen op een vergelijkbare manier. Motivatie is in dit geval een stadium van voorbereiding voor verandering.

Functionele motivatie (Clary, 1998)

Volgens Clary en collega's (1998) hebben zes concepten een voorspellende waarde om al dan niet als vrijwilliger te gaan werken (afkomstig uit de *Volunteer Functions Inventory*). Deze vragenlijst meet de functionele motivatie van mensen om vrijwilligerswerk te doen. De volgende zes motieven worden onderscheiden:

1. Waarden: vrijwilligerswerk doen om waarden te uiten, zoals menselijkheid.
2. Begrijpen: vaardigheden ontwikkelen of leren over de wereld.
3. Verbetering: geestelijk groeien en/of ontwikkeling doormaken door vrijwilligerswerk.
4. Carrière: beroeps-gerelateerde ervaring opdoen door middel van vrijwilligerswerk.
5. Sociaal: sociale relaties versterken door vrijwilligerswerk.
6. Bescherming: het verminderen van negatieve gevoelens en/of problemen dankzij vrijwilligerswerk.

Het is een functionele benadering waarbij gesteld wordt dat mensen verschillende functies en motieven tegelijkertijd kunnen vervullen. Ze stellen namelijk dat mensen vrijwilligerswerk doen om voor hen belangrijke persoonlijke doelen te behalen. Tevens wordt gesteld dat mensen hetzelfde soort vrijwilligerswerk kunnen doen om verschillende redenen. De zes functies geven voldoende inzicht in de motieven van vrijwilligers. Door de praktische toepasbaarheid wordt deze functionele benadering veel gebruikt.

Vormen van betrokkenheid (Allen & Meyer, 1990)

Om erachter te komen hoe vrijwilligers zich voelen bij het uitvoeren van het vrijwilligerswerk, is het noodzakelijk om de betrokkenheid van de vrijwilligers te kunnen meten. Betrokkenheid geeft aan in hoeverre men zich verbonden voelt tot de organisatie. Door betrokkenheid in kaart te brengen, kan inzichtelijk gemaakt worden waar deze versterkt moet worden en wat de organisatie daaraan kan doen (Van Keulen, 2013). Volgens Allen & Meyer (1990) zijn drie verschillende vormen van betrokkenheid te onderscheiden, namelijk affectieve-, normatieve- en continuerende betrokkenheid.

1. **Affectieve betrokkenheid:** mensen voelen zich thuis in de organisatie en passen bij de organisatie. Men blijft werkzaam mede omdat ze het eens zijn met de missie en visie van de organisatie.
2. **Normatieve betrokkenheid:** mensen blijven verbonden bij een organisatie, omdat gedacht wordt dat de organisatie niet zonder ze zou kunnen. Het gevoel van verbondenheid komt voort uit een morele verplichting.
3. **Continuerende betrokkenheid:** mensen hebben het gevoel dat ze bij de organisatie moeten blijven door gebrek aan keus en blijven daarom verbonden aan de organisatie (Allen & Meyer, 1990).

Ook maatschappelijke betrokkenheid is bekend. Om natuur te behouden en het draagvlak voor natuur zo hoog mogelijk te houden is maatschappelijke betrokkenheid een sleutelfactor. Het Rijk heeft burgerparticipatie al een tijdlang op het prioriteitenlijstje staan, echter zijn er geen concrete doelen of beleidstheorieën opgesteld. Toch heeft maatschappelijke betrokkenheid bij natuur vele voordelen. Figuur 5 laat de motieven zien om maatschappelijke betrokkenheid te vergroten.

Figuur 5: Motieven om maatschappelijke betrokkenheid te vergroten (Folkert et al., 2020)

Betrokkenheid zorgt voor een hogere natuurbeleving, doordat mensen vaker in aanraking komen met natuur en er meer binding mee krijgen. Dit heeft tevens positieve effecten op gezondheid en welzijn. Op deze manier wordt het draagvlak en legitimiteit voor natuurbeheer- en behoud vergroot ten gunste van de biodiversiteit. Betrokkenheid zorgt er ook voor dat de drempel wordt verlaagd om als burger financieel bij te dragen aan natuur (De Wit et al, 2018). Om draagvlak te creëren en duurzaam gebruik van natuur de norm te laten worden is er een fundamentele verandering nodig in doelen en waarden om de maatschappij om te vormen naar een duurzame samenleving (Berkers, 2019).

Verantwoordelijk milieubewust gedrag (Hines, Hungerford & Tomera, 1987)

Hines, Hungerford en Tomera (1987) hebben onderzocht welke factoren ervoor zorgen dat mensen verantwoordelijk milieubewust gedrag laten zien (figuur 6). Dit onderzoek heeft uitgewezen dat de volgende factoren te maken hebben met milieubewust gedrag:

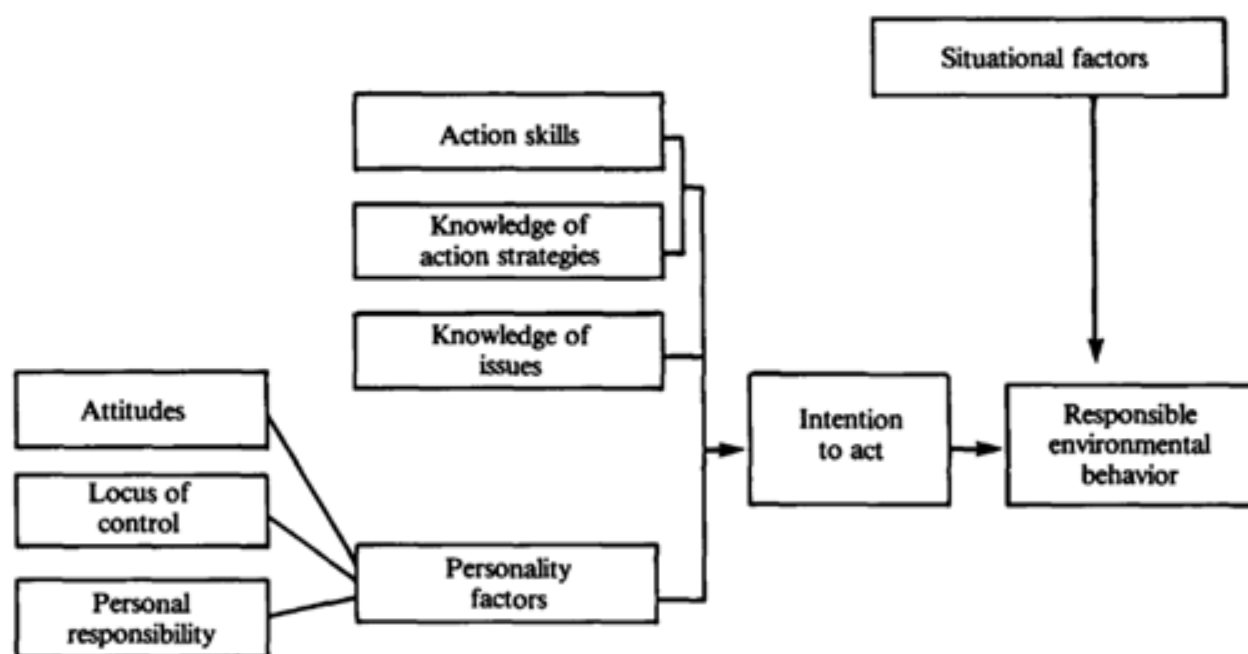
- Kennis van milieuproblematiek
- Kennis van actie-strategieën
- *Locus of control*
- Houding
- Verbale inzet
- Verantwoordelijkheidsgevoel

Degene met meer kennis van milieuproblematiek en/of kennis van hoe deze problemen aan te pakken zijn geneigd meer dergelijk milieubewust gedrag te laten zien. Mensen met meer positieve houding tegenover natuur en milieu laten meer milieubewust gedrag zien.

Onder *locus of control* wordt verstaan: de mate waarin een persoon zijn gedrag toeschrijft aan interne oorzaken ("het lag aan mij") of externe factoren ("het lag buiten mij"). Beide manieren om gedrag toe te schrijven leiden naar andere gedragspatronen. Mensen met een interne *locus of control* zijn overtuigd dat zij de mogelijkheid hebben om verandering aan te brengen door hun eigen gedrag. Sommige mensen schrijven namelijk verandering toe aan de verandering zelf of aan andere – in hun ogen – meer invloedrijke mensen, bijvoorbeeld de overheid, ouders of God. Dit wordt externe *locus of control* genoemd. Mensen die een meer interne *locus of control* hebben zijn geneigd eerder te geloven dat aanpassing van hun gedrag een positief effect heeft op het milieu/ natuur (Hines et al., 1987). *Locus of control* is belangrijk in de samenwerking tussen mensen. Mensen met een hoge interne *locus of control* zijn meer gemotiveerd, doordat inspanningen leiden tot betere resultaten. Daar zetten mensen zich voor in en hebben het besef dat er mogelijk een beloning volgt na de inspanningen. Ze koppelen inspanning aan beloning en zijn daardoor sterker te motiveren (Vlerick Leuven Gent Management School, z.d.).

Onder verbale inzet wordt niet alleen verbale inzet bedoeld, maar alle inzet met geschreven middelen. Mensen die de intentie uiten om milieubewust gedrag te laten zien, zijn eerder geneigd dit ook daadwerkelijk te doen dan mensen die dat niet doen (Hines et al., 1987).

Verantwoordelijkheidsgevoel wordt in dit onderzoek van Hines en collega's (1987) gezien als een gevoel van plicht of verplichting. Dit plichtsbef kan zich richten op één facet, bijvoorbeeld geen zwerfafval laten slingeren, het kopen van loodvrije benzine of het recyclen van afval. Of in een totale gedragsverandering, zoals het voelen van persoonlijke verantwoordelijkheid voor het milieu. Uit het onderzoek blijkt dat dat de mensen met verantwoordelijkheidsgevoel op één of meerdere facetten of een totaalgevoel eerder milieubewust gedrag laten zien, dan mensen waarbij dit gevoel ontbreekt (Hines et al., 1987).

Figuur 6: Voorspelling van milieubewust gedrag (Hines et al., 1987)

Bij voorgaande studies was de invloed van de factoren in figuur 6 op milieubewust gedrag wel afzonderlijk onderzocht, maar pas in de studie van Hines en collega's werden de onderlinge verbanden aangetoond. Een individu die de intentie heeft om meer milieubewust gedrag te laten zien moet zich eerst bewust zijn van de milieuproblemen. Naast bewustwording moet degene ook kennis hebben van probleemoplossingen en hoe hij dit het beste kan aanpakken. Alle stappen in figuur 6 hebben volgens Hines en collega's te maken met en effect op elkaar.

CLEAR-model (Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006)

Dit model van Lowndes, Pratchett en Stoker (2006) biedt inzicht in waar de knelpunten en de successen liggen in de participatie structuur van een organisatie (Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006). Het CLEAR-model brengt motivaties in kaart vanuit de burger zelf (Van de Wiel, 2017). CLEAR staat voor *Can do, Like to, Enabled to, Asked to en Responded to*. Dit model stelt dat participatie van burgers afhankelijk is van vijf factoren: de mate waarin burgers kunnen en willen participeren, of ze gevraagd worden om te participeren en de mate waarin ze ervan overtuigd zijn dat de door hen onderzochte data daadwerkelijk gebruikt wordt.

Can do

De mate waarin burgers participeren hangt af van of zij over bepaalde middelen en vaardigheden beschikken. Dit kunnen hele simpele factoren zijn, zoals de beschikking over een vervoersmiddel, kennis van/ over bepaalde gebieden of diersoorten, maar ook algemene taal- en communicatievaardigheden. Dit betekent ook de middelen die dergelijke participatieactiviteiten faciliteren: zoals toegang tot internet. Er wordt gesteld dat hoe groter het zelfvertrouwen van burgers hierin is, hoe sneller zij hun vaardigheden in zullen zetten. Veel vaardigheden en middelen zijn meer voorkomend bij mensen die hoger opgeleid zijn of een baan hebben. Daarom is de mate van participatie onder hoger opgeleiden hoger. De redenen waarom iemand wel of niet participeert ligt niet alleen aan of mensen hoger opgeleid of een hoger inkomen hebben. Sommige vaardigheden hangen af van iemands individuele middelen zoals: eigen bekwaamheid om mee te doen. Als er moeite wordt gedaan om de ruimte te bieden om burgers bekwaamheid te laten opdoen dan zou dit de *can do* factor kunnen versterken (Lowndes et al., 2006, Van de Wiel, 2017).

Like to

Of burgers willen participeren is afhankelijk van het gevoel onderdeel te zijn van een groep, buurt of ander netwerk met gelijkgestemden en/of mensen met dezelfde normen of visies (Lowndes et al., 2006). Met andere woorden: sociaal kapitaal. Onder sociaal kapitaal worden de waarden in het netwerk van relaties van een persoon verstaan (Van de Wiel, 2017). Een netwerk met gelijkgestemden kan zorgen voor een gevoel van intern vertrouwen, gelijkheid en wederkerigheid waardoor mensen effectief kunnen samenwerken (Lowndes et al., 2006). Als iemand zich verbonden voelt met een groep en gedeelde normen en waarden heeft, dan is de kans op participatie groter. Dit komt doordat de samenwerking tussen de individuen in de groep makkelijker gaat (Van de Wiel, 2017).

Er bestaan twee soorten kapitaal: *bonding capital* is het kapitaal in gesloten netwerken met gelijkgestemden, *bridging capital* is het kapitaal in open netwerken. Deze netwerken zorgen ervoor dat mensen in contact komen met 'vreemden' die niet per se gedeelde normen en waarden hebben. Bij burgerinitiatieven is er over het algemeen meer sprake van *bonding capital*, omdat mensen de voorkeur geven aan samenwerking met gelijkgestemden (Van de Wiel, 2017).

Natuurorganisaties kunnen zich inzetten om kennis te nemen van de normen en waarden in buurten of andere netwerken waar burgerinitiatieven worden opgezet, zodat ze daar op kunnen inspelen om meer mensen te betrekken bij natuur. Het is niet simpel om interesse te wekken bij mensen zonder affiniteit voor natuur maar als mensen het gevoel hebben dat ze ergens bij horen en bij betrokken worden dan zijn ze eerder geneigd natuurinclusiever gedrag te laten zien. Daarom kan het herkennen en promoten van groen gedrag kan helpend zijn om mensen te betrekken (Lowndes et al., 2006).

Enabled to

Het meeste participatiegedrag wordt gefaciliteerd door groepen of organisaties (Lowndes et al., 2006). De mogelijkheden om te participeren, zoals het onderdeel zijn van een groter georganiseerd netwerk, bepaalt de mate waarin burgers participeren (Van de Wiel, 2017). Collectieve participatie biedt een continu gevoel van zekerheid, het gevoel dat het werk relevant is en de vrijwilligers van nut zijn. Natuurorganisaties kunnen vrijwilligersgroepen faciliteren en fungeren als (lijn naar de) beleidsmakers. Hierdoor is de kans groot dat de vrijwilligersgroepen blijven bestaan (Lowndes et al., 2006).

Asked to

Wanneer burgers actief benaderd en gevraagd worden om deel te nemen aan bepaalde initiatieven, dan is men eerder geneigd daadwerkelijk te participeren als wanneer zij niet actief benaderd worden (Lowndes et al., 2006). Indien de vraag komt vanuit eigen netwerk of bekenden/vrienden dan werkt dit nog effectiever en zal degene nog sneller geneigd zijn mee te doen (Van de Wiel, 2017). De manier van vragen is ook belangrijk. Dit kan gebeuren door bepaalde stimulans, door het gevoel van verplichting of door het uitdelen van beloningen (Lowndes et al., 2006). Echter dient er rekening mee gehouden te worden dat externe stimulansen als beloning of een gevoel van verplichting de intrinsieke motivatie kunnen verminderen of zelfs wegnemen (Deci & Ryan, 2000).

Responded to

Burgers zullen sneller participeren wanneer ze het idee hebben dat er naar hen geluisterd wordt, hun aandeel er daadwerkelijk toe doet en hun werk gebruikt wordt in vervolgstappen (Lowndes et al., 2006). Bewijs dat hun mening of werk meegenomen wordt in besluiten is belangrijk om mensen zich gehoord te laten voelen. Op deze manier ontstaat er vertrouwen tussen burger en natuurorganisatie waardoor mensen zich sneller betrokken voelen (Van de Wiel, 2017). Het ontbreken van een terugkoppeling is één van de grootste factoren waardoor mensen niet langer betrokken willen blijven (Lowndes et al., 2006).

Motief verklaringen (Lindeman, 1996; Willems, 1993)

Vrijwilligers kunnen worden ingedeeld in bepaalde sectoren waarin zij actief zijn. Lindeman (1996) heeft een indeling hiervan gemaakt:

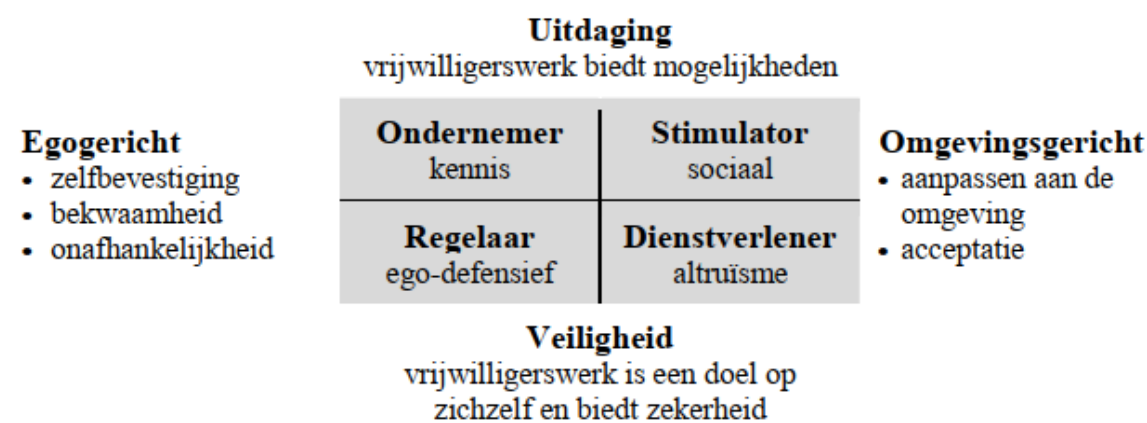
- Hulpverlening
- Maatschappelijk belang
- Recreatief gebied
- Sociaal-cultureel gebied

Dit natuuronderzoek voor De Vlinderstichting valt in dit geval onder maatschappelijk belang.

Daarnaast geeft Willems (1993) drie verklaringen van de motieven van vrijwilligerswerk:

1. De **fundamentele benadering** is de eerste verklaring van het doen van vrijwilligerswerk, waarbinnen drie verklaringen vallen voor pro-sociaal gedrag. Met pro-sociaal gedrag wordt gedrag bedoeld om een ander ten goede te komen. De drie verklaringen zijn: eigen belang, het volgen van sociale normen en altruïsme.
2. De tweede verklaring is de **narratieve benadering**. Hiermee wordt bedoeld dat het vrijwilligerswerk wordt uitgevoerd vanuit eigen interesses en ervaringen als drijfveren. Het gaat bij deze benadering om hoe men het vrijwilligerswerk rechtvaardigt bij anderen. Redenen als afleiding, sociale contacten en ontspanning worden hier genoemd. Ook morele en normatieve redenen worden hier genoemd, zoals de *natural helpers*, *religieus geïnspireerde vrijwilliger*, *schulddelgers* en *noblesse oblige* (de armen helpen).
3. De derde benadering is de **functionele benadering** en is toegespitst op attitudes en attitudeverandering. Het past perfect in de functionele benadering van Clary en collega's (1998) over de motivatie van vrijwilligers. Een persoon kan verschillende functies vervullen voor het uitvoeren van het vrijwilligerswerk (Van Woerkom, 2006).

De vrijwilligersorganisatie en adviesorgaan CIVIQ heeft een model ontwikkeld, waarmee vrijwilligers kunnen worden onderverdeeld naar motieven en kwaliteiten: het vrijwilligerskwadrant. Daarnaast wordt de werving, functies en beleid voor deze type vrijwilligers in beeld gebracht en geeft het de mogelijkheid de typen vrijwilligers te ordenen.

Figuur 7: Vrijwilligerskwadrant (Hottentot & Kuperus, 2002; Kuperus, 2005)

Er worden vier verschillende typen vrijwilligers onderscheiden. De figuur heeft een horizontale- en verticale dimensie. De horizontale dimensie betreft het gedrag van vrijwilligers ten opzichte van de sociale omgeving. De verticale dimensie daarentegen weergeeft de manier waarop de vrijwilliger het werk binnen de vrijwilligersorganisatie ervaart en benut. Deze dimensies worden onderverdeeld in vier typen: ondernemers, stimulators, dienstverleners en regelaars. Hieronder worden de motieven en functies weergegeven per type vrijwilliger (Clary & Snyder, 1991).

Ondernemers gebruiken vrijwilligerswerk om zichzelf te ontwikkelen en als uitdaging. Ze willen iets leren en hebben een actieve houding. Ondernemers worden voor hun expertise graag gevraagd en ontvangen graag bevestiging hierover. Wat voor deze groep belangrijk is, is openheid, ruimte om te groeien en het kunnen uitoefenen van invloed. Ook het vergroten van kennis (kapitaal-functie) en sociale contacten (sociaal-functie) zijn van belang.

Stimulators gebruiken vrijwilligerswerk als omgeving van uitdagingen en kansen, maar hebben wel behoefte aan acceptatie en erkenning van hun omgeving. Het gezamenlijk werken aan gemeenschappelijke doelen en het opleveren van zichtbare resultaten is voor dit type vrijwilliger belangrijk. Ze vinden samenwerking, begeleiding en feedback tevens belangrijk. De sociaal-, kennis- en waarden-functie staan voor stimulators op de voorgrond.

Dienstverleners zijn op zoek naar rust en zekerheid binnen een vrijwilligersorganisatie. Zij zijn gericht op sociale acceptatie van de omgeving, maar ook zorg voor anderen en waardering is voor hen belangrijk. Een heldere structuur, het afbakenen van taken en concrete, gemakkelijk haalbare doelen bieden veiligheid en zekerheid voor dit type vrijwilliger. Het vrijwilligerswerk is al een doel op zich. Vooral de waarden-functie en ego-functie zijn voor deze vrijwilliger het belangrijkste.

Regelaars zijn nauw betrokken en trekken veel verantwoordelijkheden en controle naar zichzelf toe binnen de vrijwilligersorganisatie. Dit type is meer gericht op zichzelf dan op de sociale omgeving (zoals dienstverleners en stimulators wel doen). Regels, duidelijke afspraken en het kunnen uitoefenen van invloed is belangrijk, net zoals het werken in gewaardeerde functies. Net zoals bij dienstverleners is voor regelaars het doen van vrijwilligerswerk een doel op zich. Het vergroten van kennis (kapitaal-functie), ego-functie en waarden-functie is voor regelaars belangrijk (Van Woerkom, 2006).

Soorten vrijwilligers (Lindeman, 1996; Jongers, 2018; PEP, 2015)

Er zijn drie categorieën vrijwilligers te onderscheiden:

1. De episodische vrijwilliger
2. De traditionele vrijwilliger
3. De geleide vrijwilliger

De episodische vrijwilliger kiest vrijwilligerswerk wat op dat moment het beste bij zijn behoeften past. Vaak kiezen deze mensen daarom voor een functionele invulling van vrijwillige inzet. De episodische vrijwilliger zet vaak zijn eigen doelstellingen voorop, waardoor veranderingen in het leven ervoor kan zorgen dat de inzet duurzaam zal zijn. Hij/zij laat zich leiden door zijn eigen agenda en denkt voornamelijk projectmatig. Ook is er vaak een minder sterke binding met de organisatie en wil hij/zij er zelf ook iets uithalen. De motieven van episodische vrijwilligers zijn te vergelijken met die van klassieke vrijwilligers: het belangrijkste motief is nog altijd het helpen van mensen of dingen verbeteren. Daarnaast moet het doel van de activiteit belangrijk gevonden worden en vrije tijd nuttig besteed. Episodische vrijwilligers zijn in vergelijking met klassieke vrijwilligers minder op zoek naar de binding van vrijwilligers onderling. Ze vinden het ontmoeten van nieuwe mensen en vrienden maken veel minder belangrijk dan de klassieke vrijwilligers (Hustinx, 2009). Echter blijkt dat zij wel de voorkeur geven om vrijwilligerswerk samen te doen met familie of al bekende vrienden of kennissen (Bot & Keuchenius, 2018). Dit type vrijwilliger zou gekoppeld kunnen worden aan de vrijwilligers die meedoen aan de nationale vlindertellingen. Dit zijn ook episodische vrijwilligers, waarbij men kijkt of de jaarlijks terugkomende activiteit past in hun agenda en er niet per se sprake is van binding met De Vlinderstichting; mensen vinden het leuk om mee te doen, maar zonder verplichtingen. Lindeman (1996) stelt dat de nieuwe vrijwilliger meer gericht is op zijn eigen ontwikkeling en komt daarmee overeen met de episodische vrijwilliger.

De traditionele vrijwilliger daarentegen verbindt zich voor langere tijd aan het vrijwilligerswerk in een meer traditioneel maatschappelijk verband. Deze groep mensen heeft vaak een gezamenlijk component, zoals een hobby of passie en verbinden de vrijwillige inzet hieraan. Deze groep mensen is standvastig, vaak iets oudere mensen en kunnen tientallen jaren als vrijwilliger verbonden aan de organisatie. Deze groep vrijwilligers is vergelijkbaar met de BIMAG boeren die de nachtvlindertellingen voldoen op hun erf. Ze hebben zoals gezegd een gezamenlijk component, wat in dit geval het boerenbedrijf is. Ook donkergroene vrijwilligers kunnen aan de traditionele vrijwilliger worden gekoppeld. De passie voor vlinders en natuur is (waarschijnlijk) het gemeenschappelijk component en ze zijn vaak langdurig vrijwilliger. Volgens Lindeman (1996) kenmerkt de traditionele vrijwilliger zich ook door sociale bewogenheid. Met name organisaties die zich richten op traditionele vrijwilligers ondervinden een dalend aantal vrijwilligers, zoals De Vlinderstichting ook merkt de afgelopen tientallen jaren.

De geleide vrijwilliger zijn mensen die een langere tijd niet gewerkt hebben en via het vrijwilligerswerk hun plek vinden in de samenleving. Dit komt door de Participatiewet in 2015. De vrijwilligers doen op deze manier nieuwe sociale contacten op, ontvangen waardering en kunnen leren. Deze groep wordt vaak begeleid naar (en bij) het vrijwilligerswerk. Dit type vrijwilliger doet het vrijwilligerswerk vanuit enthousiasme of door het toedoen van derden. De geleide vrijwilliger heeft vaak extra aandacht en ondersteuning nodig dan bovenstaande typen vrijwilligers. De inzet is meestal tijdelijk en kortdurend (PEP, 2015; Jongers, 2018).

3.3 Betrekken van vrijwilligers

Een verklaring voor participatie in vrijwilligerswerk is niet te vinden via één model of theorie. Er zijn simpelweg te veel persoonlijke- en sociale factoren die maken of iemand wel of niet participeert. Participatie begint met motivatie. Motivatie is een complex begrip. Er zijn vele onderzoeken gespendeerd aan vragen hoe en waarom mensen gemotiveerd raken. Er zijn twee soorten motivatie: intrinsieke- en extrinsieke motivatie (zie paragraaf 3.2). In deze paragraaf worden beide vormen van motivatie toegepast. Zo wordt zowel een beroep gedaan op intrinsieke motivatie van vrijwilligers, maar ook extrinsieke motivatie wordt gebruikt. In dit onderzoek worden zowel grijze-, (licht/donker)groene vrijwilligers en BIMAG boeren meegenomen. Allereerst wordt de motivatie van grijze en groene vrijwilligers uitgelegd. Omdat ervan wordt uitgegaan dat groene vrijwilligers reeds betrokken zijn, wordt in deze paragraaf toegelicht hoe grijze vrijwilligers betrokken kunnen worden. Gevolgd door faciliterende- en belemmerende factoren van het betrekken die erop gericht zijn om concrete handvaten te bieden aan natuurorganisaties.

Motivatie is het startpunt voor gedragsverandering. Motivatie kan gezien worden als een interne toestand van iemand terwijl betrokkenheid een zichtbare uiting van motivatie is (Brummer & Van den Berg, 2017). Motivatie verwijst daarbij naar onderliggende drijfveren, dus *waarom* iemand vrijwilligerswerk gaat doen. Het begrip betrokkenheid wijst op de manier waarop, dus *hoe* gaat iemand vrijwilligerswerk doen (Vansteenkiste et al., 2016).

Algemene motivatie

De manier waarop de gemiddelde Nederlander betrokken raakt, wordt sinds 1996 onderzocht door onderzoekers van de Wageningen Universiteit & Research (WUR) in samenwerking met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Eéns in de vijf jaar wordt onderzoek gedaan naar het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid. In 2017 hebben onderzoekers van de WUR en het PBL voor de vijfde keer een peiling gehouden onder een representatieve groep burgers. Deze groep bevat dus niet uitsluitend één bepaalde groep potentiële vrijwilligers, zoals grijs of groen. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat maar liefst 82% van de bevolking op een bepaalde manier betrokken wil zijn bij de natuur. De meest gewenste manieren waarop men betrokken wil worden zijn meedenken met beleid van de overheid of natuurorganisaties, geïnformeerd worden over wat men kan doen voor de natuur en samen met medebewoners de buurt vergroenen of natuur onderhouden. Het belangrijkste motief is om betrokken te willen zijn bij de woonomgeving (48%). Gevolgd door de reden om actief en gezond te blijven (44%) en als derde grootste motief wordt genoemd om iets voor de maatschappij te doen (37%). 57% van de burgers voert daadwerkelijk activiteiten uit om natuur te onderhouden, beschermen of uit te breiden. Het gaat daarbij vooral om aanpassingen in eigen buurt of tuin door bijvoorbeeld nestkastjes op te hangen, aanleg van beplanting in eigen tuin of buurt of afval opruimen in de natuur. De grijze burger, die weinig tot geen affiniteit heeft met natuur, representeert een vijfde van de bevolking. Als belangrijkste reden om niet betrokken te zijn, geeft men aan er geen tijd voor te hebben (60%). Ook geeft men aan te druk te zijn met ander vrijwilligerswerk (19%) of is niet op de hoogte van de mogelijkheden om iets te doen voor natuur (13%) (De Boer & Langers, 2017). Achtergrondkenmerken spelen ook een rol. Lager opgeleiden zijn namelijk vaker niet op de hoogte van de

mogelijkheden dan hoger opgeleiden en participeren daarom minder vaak. Mensen uit de stad en jongeren hebben vaker geen tijd in vergelijking met ouderen en mensen buiten de stad (Vader et al., 2010). Deze achtergrondfactoren komen ook terug via de *can do* factor van het CLEAR-model (zie ook paragraaf 3.2). Lager opgeleiden beschikken namelijk over minder middelen, waardoor ze geïnformeerd kunnen raken en betrokken kunnen worden zoals toegang tot een krant of internet.

Motivatatie licht- en donkergroene burgers

Voor de gemiddelde vrijwilliger geldt dat hij zich graag wil inzetten voor de medemens. Echter voor groene vrijwilligers ligt hun motivatie ergens anders. Zij willen zich graag inzetten voor bepaalde planten- of diersoorten of landschappen. De sociale factoren binnen vrijwilligerswerk lijken minder belangrijk voor groene vrijwilligers (Ganzevoort, 2021). Maar geldt dat ook voor de lange termijn? In deze paragraaf wordt onderzocht wat de groene vrijwilliger beweegt.

Ganzevoort & Van den Born (2018) hebben onderzoek gedaan naar kenmerken van licht- en donkergroene vrijwilligers en hun motivaties om mee te doen met natuuronderzoek. Uit dit onderzoek is gebleken dat de groene vrijwilliger vaker man dan vrouw is, veelal hoogopgeleid en al wat ouder is met een leeftijd van ongeveer 45 tot 75 jaar. De vormen van vrijwilligerswerk die het meest gedaan worden door groene vrijwilligers zijn beheerwerkzaamheden, educatie (dit kan bijvoorbeeld zijn in de vorm van het organiseren van excursies) en daarnaast tellingen en onderzoek. De meeste groene vrijwilligers doen twee of meer vormen van vrijwilligerswerk naast elkaar (Ganzevoort & Van den Born, 2018).

Uit eerder onderzoek van Ganzevoort & Van den Born (2016) naar vrijwillige natuurwaarnemers kwam eveneens naar voren dat de groene vrijwilliger gekenmerkt wordt door zowel een hoge leeftijd als een hoog opleidingsniveau. Beide onderzoeken van Ganzevoort & Van den Born (2016 en 2018) geven aan dat natuur zelf de grootste factor is in motivatie van vrijwilligers. De vier grootste motieven om mee te doen met natuuronderzoek zijn: connectie hebben of aangaan met natuur, meer leren over natuur, een bijdrage leveren aan natuurbeheer- en beleid en tijd besteden in de natuur. Samenwerken met anderen, verbondenheid met een gebied of deze verbondenheid aanleren aan medemensen zijn middelgrote motieven (Ganzevoort & Van den Born, 2018). Een bijdrage leveren aan wetenschappelijk onderzoek en betrokken zijn bij lokale natuur zijn middelgrote motieven (Ganzevoort & Van den Born, 2016). Vooral vrijwilligers die tellingen doen worden voornamelijk gemotiveerd door wetenschap en zijn overtuigd dat hun bijdrage van relatief groot belang is voor natuurbescherming- en beheer (Ganzevoort & Van den Born, 2018). Individuele motieven als zelfbewustwording, een doel in het leven hebben of sociale motieven als contact met mensen scoren het laagst. Dit laatste kan verklaard worden door het feit dat de meeste mensen tellingen of ander monitorend onderzoek zelfstandig uitvoeren (Ganzevoort & Van den Born, 2016). De achtergrondkarakteristieken die hierbij een rol spelen zijn volgens Ganzevoort dat de connectie met natuur veelal het grootste motief is bij de oudere vrijwilliger. Leren over natuur en zoveel mogelijk soorten zien, werd meer genoemd door jongere vrijwilligers en mensen die al jarenlang aan het tellen waren. Een aandeel hebben in wetenschap of natuuronderzoek werd genoemd door meer ervaren vrijwilligers of betaalde wetenschappers (Ganzevoort et al., 2017).

Deze onderzoeken sluiten aan op het vervolgonderzoek van Ganzevoort en collega's (2017). Dit vervolg gaat eveneens over motieven bij groene vrijwilligers. Ook bij dit onderzoek geldt dat natuur-gerelateerde motivaties het hoogst scoren: een bijdrage leveren aan natuurbescherming- en beheer, verbinding met natuur en meer tijd in de natuur doorbrengen. Meer specifieke motivaties voor burgers om mee te doen met tellingen en landelijke meetnetten zijn passie voor bepaalde soorten, kennis van soorten uitbreiden, nuttig zijn voor de wetenschap, soorten willen beschermen en zich verbonden voelen met een specifiek terrein (Matthijssen & Terluin, 2018).

In het onderzoek van Ganzevoort (2018) is gevraagd hoe de vrijwilligers betrokken zijn geraakt bij hun groene werkzaamheden. Veruit de meeste mensen zijn vrijwilligerswerk gaan doen via een persoon die hetzelfde vrijwilligerswerk deed. Mensen die voor vrijwilligerswerk gevraagd werden, scoren ook hoog op de lijst. Gevraagd worden door een medevrijwilliger of bekende is één van de meest effectieve manieren om mensen te betrekken is ook te zien aan de *asked to* factor van het CLEAR-model van Lowndes (2006) (zie ook paragraaf 3.2). De lokale krant is ook een belangrijke factor in het betrokken raken. Dit effect is echter veel minder via radio, tv of sociale media (Ganzevoort & Van den Born, 2018). Volgens onderzoek van Matthijssen en Terluin (2018) nemen bestaande vrijwilligers die tel en/of monitoringswerkzaamheden uitvoeren zoals de landelijke meetnetten van De Vlinderstichting zelf ook nieuwe tellers mee. Echter cijfers over hoeveel nieuwe mensen door bestaande vrijwilligers worden meegenomen zijn niet bekend.

Motivatatie grijze vrijwilliger

Er zijn ruim 100.000 groene vrijwilligers in Nederland. Echter zijn er nog veel meer potentiële (nu nog grijze) vrijwilligers, die zich in de toekomst willen inzetten voor natuur. Door de vergrijzing neemt het aantal ouderen toe die nog in goede conditie verkeren, tijd genoeg hebben en zich graag willen inzetten voor een groene samenleving (Bot & Keuchenius, 2018). Door verschillende trends in de samenleving zoals individualisering ontstaan meer en andere manieren om te participeren. Dit kan een toename in het aantal eigen (burger)initiatieven, een stijgend kennisniveau van vrijwilligers en meer digitalisering verklaren. Burgers willen zelf en op hun eigen manier bijdragen aan de natuur (Salverda et al., 2011). Daarnaast zijn er ook grijze burgers zonder affiniteit of kennis over natuur. Is het mogelijk om hen ook te betrekken? In deze paragraaf wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de grijze vrijwilliger te betrekken.

Zoals benoemd in paragraaf 3.2 laat het model van Prochaska & Diclemente (1984) zien dat het moeilijk is om grijze burgers zonder affiniteit met of interesse in natuur en/of milieu te betrekken. Om motivatie te verkrijgen, zal er eerst inzicht moeten komen in problemen in de natuur. Oftewel men moet op de hoogte zijn wat er speelt (Prochaska & Diclemente, 1984). Dit kan variëren van vervuiling tot een natuurgebiedsdeel in wat bebouwd gaat worden. Een dergelijke gedragsverandering heeft nog de meeste kans van slagen als men meer verbonden is met eigen omgeving (Salverda, Van Dam & During, 2011).

Volgens het transtheoretische model betekent het echter dat inzicht en bewustwording nog niet wil zeggen dat deze persoon ook daadwerkelijk actie gaat ondernemen. Of iemand tot handelen overgaat hangt af van bepaalde externe en interne stimulansen. Een voorbeeld van een interne stimulans is het gevoel zelf verantwoordelijk te zijn en een hoge interne 'locus of control' te hebben, zoals beschreven wordt in het model van Hines et al. Dit gevoel draagt bij aan het plichtsbesef van mensen en het gevoel dat zij zelf verandering teweeg kunnen brengen met hun gedrag. Verantwoordelijkheidsgevoel komt bij grijze burgers niet gelijk naar voren als het om natuur gaat. Dit komt omdat mensen natuur vooral zien als iets positiefs. Natuur is om van te genieten en goed voor je gezondheid. Besef dat klimaat, milieu en natuur met elkaar samenhangen maakt dat milieu- en klimaatproblemen worden beschouwd als een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Mensen zijn zich bewust van het feit dat als het beter gaat met het milieu en het klimaat, dat het dan ook beter gaat met de natuur en de biodiversiteit. Uit het onderzoek van De Graeff en collega's (2022) blijkt dat mensen het idee hebben dat zij niet veel invloed op de natuur kunnen uitoefenen, omdat zij de natuur zien als iets wat er altijd is en wat zichzelf reguleert, ook zonder de mensheid. Echter blijkt dat wanneer mensen mogelijkheden voorgeschoteld krijgen van voorbeelden waarmee zij de natuur een handje zouden kunnen helpen, zij wel bereid zijn hun gedrag aan

te passen en meer te willen bijdragen aan een natuurvriendelijke samenleving (De Graeff et al., 2022). Natuurorganisaties zouden hierop in kunnen springen door praktische handvaten te bieden waarmee burgers kunnen helpen hun steentje bij te dragen. Al zijn dit kortlopende of kleine activiteiten, het kan burgers meer betrekken bij de natuur en hun motivatie voor lange termijn prikkelen.

Betrekken grijze vrijwilligers

Salverda en collega's (2011) hebben in opdracht van Landschapsbeheer Nederland onderzoek gedaan naar verschillende vormen en methoden om mensen te betrekken bij de natuur. De redenen om mee te doen met vrijwilligerswerk ontstaan vaak vanuit een persoonlijke factor (intrinsieke motivatie), zoals de theorie van Deci en Ryan (2000) beschrijft. Dit kunnen redenen zijn als passie voor natuur en landschap, of jeugdherinneringen: mensen willen een plek uit hun jeugd in stand houden. De verbondenheid met een bepaalde plek leidt tot gedrag om de plek te behouden, zoals onderhoudsbeheer doen, vuilnis rapen of protesteren als de overheid andere plannen heeft met die plek. Een andere persoonlijke reden om te participeren is dat het actief buiten zijn een positieve invloed heeft op mentale en fysieke gezondheid. Onderlinge verbondenheid met medevrijwilligers en het opdoen van sociale contacten is eveneens een reden om betrokken te raken als vrijwilliger. Onderdeel zijn van een groep gelijkgestemden zorgt namelijk voor vertrouwen en het gevoel op elkaar te kunnen bouwen, zoals Lowndes aangeeft via de *like to*-factor van het CLEAR-model. Hierdoor zijn mensen eerder geneigd om te participeren. Tijdens vrijwilligerswerk komen mensen in aanraking met sociale leerprocessen: leren door observatie van gedrag van anderen. Als dit gedrag een positieve uitwerking heeft, de persoon als positief wordt gezien en het gedrag ook binnen de mogelijkheden van de observant ligt, is de kans dat mensen gedrag van elkaar overnemen het grootst. Dit gedrag komt overeen met de subjectieve norm die de theorie van Ajzen (1991) beschrijft. Deze factor kan worden ingezet om mensen te betrekken bij vrijwilligerswerk (Salverda et al., 2011).

Om motivatie om te zetten in actie is vertrouwen nodig om dit gedrag straks ook te kunnen uitvoeren, stelt de theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1987). Om vertrouwen te kweken is het belangrijk om kennis te hebben van natuurproblemen en hoe deze aan te pakken, zoals in de theorie van Hines en collega's (1987) genoemd wordt. Dat begint met kennis over waar je moet zijn om dit probleem op te lossen. Een reden waarom nieuwe vrijwilligers geen actie ondernemen is, omdat ze niet weten waar ze moeten zijn. Uit onderzoek van Bot & Keuchenius (2018) blijkt dat bijna de helft niet weet welke organisatie ze voor natuurproblemen kunnen benaderen. 20% van de ondervraagden zou deze informatie zoeken op internet. Slechts een klein deel heeft kennis van diverse organisaties die zich bezighouden met groen vrijwilligerswerk. Ruim een derde van de nieuwe groene vrijwilligers wil zich graag aansluiten bij een lokale afdeling van een natuurorganisatie of een lokale natuurorganisatie. Een kwart gaf aan dat zij zich graag wilden aansluiten bij een groen buurtinitiatief. Slechts 6% heeft de wens zelf een buurtinitiatief op te starten. Echter heeft deze groep vaak geen kennis paraat over hoe ze dit moeten aanpakken en weten ze niet waar ze deze kennis vandaan kunnen halen of waar ze moeten zijn voor hulp en ondersteuning bij het opstarten. Natuurorganisaties kunnen hierop inspelen door in te zetten op (begeleiding van) groene buurtinitiatieven (Bot & Keuchenius, 2018). Op deze manier wordt niet alleen naamsbekendheid gegenereerd. Dit soort initiatieven kunnen gebruikt worden om grijze vrijwilligers meer te betrekken bij hun groene leefomgeving, mensen kunnen direct benaderd worden voor ander (lokaal) vrijwilligerswerk en het kan een goede basis creëren waardoor mensen in de toekomst wellicht meer of nogmaals vrijwilligerswerk willen doen.

Zoals hierboven al genoemd komt motivatie bij nieuwe vrijwilligers vooral voort uit het betrokken willen zijn bij natuur of omgeving waarmee de verbondenheid groot is. Echter zullen nieuwe vrijwilligers niet zomaar participeren uit zichzelf. Dit komt doordat het doen van vrijwilligerswerk simpelweg niet in hun systeem zit. De interesse is er wel en ze staan open voor mogelijkheden, maar zijn nooit benaderd met de vraag of ze vrijwilligerswerk willen doen en hebben er daarom nooit serieus over nagedacht. Niet actief benaderd worden, is de grootste reden waarom potentiële vrijwilligers de stap naar vrijwilligerswerk niet maken. Door proactief te benaderen, zoals wordt uitgelegd in het model van Lowndes en collega's (2006), mensen te vragen en hen te informeren over de mogelijkheden, kunnen ze over de streep getrokken worden (Bot & Keuchenius, 2018). Een manier om mensen uit te dagen, is om te komen met een concrete vraag of aanleiding. Dit kan bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe wegen zijn, maar ook algemene bezorgdheid of boosheid over het tekortschieten van bescherming van natuur. Deze emoties vormen vaak de trigger, die mensen over de streep trekt om te participeren (Buijs et al, 2019). Benadering kan behalve door natuurorganisaties ook door familie, vrienden of buurtgenoten komen (Bot & Keuchenius, 2018).

Mattijsen en Terluin (2018) hebben onderzoek gedaan naar faciliterende en belemmerende factoren om vrijwilligers te betrekken en betrokken te houden. In dit onderzoek komen een aantal manieren om grijze burgers te bereiken en te betrekken bij natuuronderzoek naar voren:

- Via oproepen in eigen blad van natuurorganisaties
- Voor zowel groene als grijze vrijwilligers geldt dat werven via de persoonlijke één-op-één benadering het beste werkt. Dit kan bijvoorbeeld via bijeenkomsten of netwerkborrels (Vader et al., 2010).
- Via een oproep op eigen website.
- Oproepen via *social media*, zoals Facebook, Instagram en Twitter. In het onderzoek van Bosch en collega's (2014) komt naar voren dat er een verdeling is tussen mensen die wel gebruik maken van social media. Deze mensen worden het liefst vaak via deze kanalen geïnformeerd. Mensen die geen gebruik maken van sociale media prefereren om via andere kanalen op de hoogte gehouden te worden, zoals e-mail, nieuwsbrief of de krant. Als natuurorganisatie is het daarom belangrijk om kennis te hebben over de voorkeur van informeren van de doelgroep zodat communicatie hierop aangepast kan worden.
- Aankondigingen van tellingen en dergelijke op (natuur)nieuwswebsites, zoals Nature Today.
- Het presenteren van vorige metingen op bijeenkomsten en in vakbladen.
- Via nieuwsbrieven en nieuwsberichten op eigen websites (Bosch et al., 2014).
- Flyeren op plekken waar de potentiële doelgroep komt, zoals bezoekerscentra bij natuurgebieden.
- Het betrekken van mensen bij andere activiteiten, zoals cursussen en rondleidingen.
- Het aanbieden van laagdrempelige telactiviteiten, waarvoor weinig kennis vereist is zoals vleermuizentellingen. Op deze manier kunnen mensen doorgroeien naar andere meetnetten (Mattijsen & Terluin, 2018).
- Het geven van cursussen, trainingen, lespakketten.
- Activiteiten zoals voorlichting.
- Natuurexcursies.
- Aanwezigheid/ stands op fairs en tentoonstellingen met folders en brochures.
- Deelname aan kenniskringen en werkgroepen (Vader et al., 2010).

Vergrijzing is een trend die ook binnen de natuursector speelt. Jongeren verbinden zich moeilijker en minder lang aan vrijwilligerswerk in natuur (Bremen & Van Vliet, 2017). Dit heeft te maken met dat jongeren minder tijd hebben dan de oudere (gepensioneerde) vrijwilligers (De Boer & Langers, 2017). Het ligt ook

aan de diersoorten die gemonitord moeten worden. Vleermuizen inventariseren is vaak nachtwerk. De spanning om 's nachts te werken spreekt meer jongeren aan. Jongeren binden zich makkelijker aan kortdurende activiteiten, zoals tuintellingen. Het digitaliseren van waarnemingen en een spelelement toevoegen (*gamificatie*) zou jongeren kunnen aantrekken (Bremán & Van Vliet, 2017).

In meerdere onderzoeken wordt aangegeven dat samenwerking met scholen een niche is waar natuurorganisaties in kunnen springen. Via langjarige programma's kan dit ook bruikbare data opleveren voor wetenschappelijk onderzoek. Onder jongeren kan dit de interesse voor natuur aanwakken. Het kost echter wel tijd en moeite om een methode te ontwikkelen die langdurig in het lessenpakket geïmplementeerd kan worden. De organisatie van een lesmethode is essentieel en er moet rekening gehouden worden met de kwaliteit van de gegevens, scholen moeten geworven worden en ook behouden, de lesplannen worden langdurig toegepast en gebruikt (Bosch et al., 2014). Er zijn echter twee nadelen die kunnen voorkomen: als docenten geen of weinig affiniteit hebben met natuur en/of beperkte kennis hebben, dan is de lesstof moeilijker over te brengen. Vaak worden scholen al overspoeld met 'educatieve' content, dit maakt het moeilijker om scholen te overtuigen en te betrekken. Daarbij moeten de monitoring en/of telgegevens vanuit scholen extra gecontroleerd worden op betrouwbaarheid, omdat fouten relatief snel kunnen optreden. Deze problemen kunnen wel enigszins opgevangen worden door het project duidelijk op te zetten en door samenwerking aan te gaan met een expert vrijwilliger of betaalde onderzoeker. Deze kan dan in samenwerking met de scholen en docenten het lessenpakket maken en leraren informeren of voorlichten (Bremán & Van Vliet, 2017). Door eigen ervaringen en waarnemingen van kinderen en jongeren zullen zij eerder inzicht krijgen in de problemen die spelen rondom natuur. Toch leidt dit niet gelijk tot verandering van grondhouding, maar wel tot meer waardering en respect voor natuur waardoor verantwoordelijkheidsgevoel kan toenemen (Mabelis, 1999; Prochaska & Diclemente, 1984).

Om nieuwe mensen te betrekken bij vrijwilligerswerk zijn er verschillende strategieën. De manier waarop mensen betrokken worden heeft invloed op hun betrokkenheid en motivatie. Aspecten die van invloed zijn op de wijze waarop burgers en vrijwilligers betrokken kunnen worden en waar natuurorganisaties dus rekening mee moeten houden zijn:

- Het doel van een project of activiteit. Indien er voor wordt gekozen om mensen eenmalig te betrekken, is een duidelijke uitleg vooraf handig. Als ervanuit wordt gegaan dat vrijwilligers een gebied zelf gaan beheren dan is een meer open aanpak, waarin vrijwilligers ruimte te krijgen om eigen inzichten te gebruiken aan te bevelen.
- De doelgroep is bepalend voor de wijze waarop mensen betrokken worden. Indien projecten of activiteiten op jongeren gericht zijn, moet er rekening worden gehouden met dat zij wellicht weinig kennis van en affiniteit met natuur hebben. Bij een project met buurtbewoners zijn mensen persoonlijker betrokken: het gaat immers om hun achtertuin. Mensen zijn daardoor minder vrijblijvend betrokken.
- De persoonlijke affiniteit van een projectleider kan zorgen voor verschillende keuzes. Afhankelijk van eerdere ervaringen zullen deze voorkeuren hebben om bijvoorbeeld boeren te betrekken bij besluitvorming of juist een expertrol binnen de organisatie te zoeken.
- Indien er wordt samengewerkt met andere organisaties heeft dit consequenties voor de wijze waarop burgers betrokken worden. Bij samenwerkingen met bijvoorbeeld scholen of agrarische bedrijven, kan er ook gebruik worden gemaakt van het netwerk van de school of de boer. Op deze manier kan een bredere doelgroep worden aangesproken en betrokken die niet binnen het bereik van de natuurorganisatie ligt (Salverda et al., 2011).

Er zijn verschillende manieren waarop nieuwe mensen betrokken kunnen worden en verschillende factoren om rekening mee te houden (figuur 8). Het is aan natuurorganisaties om dit af te stemmen op eigen doelen en visies en keuzes in te maken.

Figuur 8: Verschillende manieren om mensen te betrekken (Salverda et al., 2011)

Uit het onderzoek van Landschapsbeheer Nederland komen verschillende opties om grijze vrijwilligers te betrekken. Hieronder volgen enkele relevante voorbeelden over hoe nieuwe (grijze) vrijwilligers te betrekken bij natuuronderzoek:

Het organiseren van een landelijke vlinder- en/of insectendag

Lokale vrijwilligersgroepen kunnen passende activiteiten organiseren voor informatieve dagen. Om bekendheid hiervoor te genereren, kunnen er oproepen geplaatst worden via sociale media, radio of lokale media, zoals de plaatselijke krant. Mensen kunnen zichzelf aanmelden. Het is daarbij aan te bevelen dat de activiteiten laagdrempelig zijn voor nieuwe deelnemers. Op deze manier kunnen mensen op een informele manier kennis maken met de organisatie, is er de kans om gezond buiten actief te zijn en kennis te maken met andere (ervaren) vrijwilligers. De bedoeling is dan dat mensen enthousiast worden en zich vervolgens aansluiten bij de lokale vrijwilligersgroep.

Nieuwe vrijwilligersgroepen oprichten

Na een inspraakavond of lezing over nieuwe gebiedsplannen kunnen nieuwe vrijwilligersgroepen opgericht worden. Omwonenden kunnen dan vanaf het begin hun mening geven en betrokken worden. Op deze manier hebben mensen eigen regie over hun project. Doordat ze steeds meer kennis krijgen van het projectgebied en er mee verbonden raken, zullen ze eerder geneigd zijn om langere tijd betrokken te raken.

Nieuwe burgerinitiatieven ondersteunen

Mensen kunnen op eigen initiatief contact opnemen met De Vlinderstichting, maar andersom kan ook (bijvoorbeeld via Meetnet Vlinders). Deze manier van burgerinitiatief komt het meest in de buurt van intrinsieke motivatie. Mensen hebben hun eigen regie, voelen zich persoonlijk verbonden met het plan en zijn daardoor zeer gemotiveerd.

Cursussen en lesprogramma's aanbieden

Het aanbieden van cursussen en lesprogramma's kunnen onder leiding van een ervaren vrijwilliger. Het is bedoeld om aanvullende kennis op te doen en de groene vrijwilligers te blijven stimuleren en motiveren om zich in te zetten. Tegelijkertijd kan dit voor grijze vrijwilligers een opstapje zijn om zich verder te verdiepen in materie en vrijwilligerswerk.

Excursies aanbieden

Het aanbieden van excursies kan eveneens onder leiding van een ervaren vrijwilliger. Het kan een goede kennismaking zijn voor mensen die (nog) geen binding hebben met (lokale) natuur. Deze activiteit laat ruimte voor eigen beleving en bewustwording van natuur. Door meer te leren over lokale gebieden of soorten met mensen met dezelfde interesse, gaat men zich meer verbonden voelen met natuur. Dit kan een aanzet zijn voor meer betrokkenheid.

Maatschappelijke stages aanbieden voor (middelbare) scholieren

Door stages aan te bieden voor scholieren kunnen kinderen op een educatief verantwoorde manier kennis maken met de natuur. Ze doen ervaring op in (lokale) gebieden en gaan zich op die manier meer verbonden voelen met de omgeving. Door het opdoen van ervaringen door bijvoorbeeld mee te helpen met tellingen of onderzoek, verandert hun persoonlijke beleving van natuur. Dit kan stimuleren om in de toekomst meer met natuur bezig te gaan.

Kunstprojecten waarbij mensen hun visie op natuur kunnen verbeelden

Door kunstprojecten kunnen mensen hun persoonlijke beleving en ervaringen verbeelden. Dit kan input zijn voor mensen die nog niet eerder betrokken waren bij natuur of die in eerste instantie geen binding hebben met natuur (de grijze vrijwilliger). Hierdoor kan een basis worden gelegd vanuit een ander werkveld, waardoor de interesse voor natuur kan worden gewekt (Salverda et al, 2011).

Samenwerking met andere organisaties en experts

Door samenwerking met andere organisaties en experts wordt gezorgd voor kennisoverdracht tussen organisaties, een breder netwerk en via dat netwerk kunnen nieuwe vrijwilligers aangesproken worden (Bremman & Van Vliet, 2017).

Faciliterende factoren bij het betrekken van vrijwilligers

Faciliterende factoren zijn nodig om als basis te dienen om mensen op een succesvolle en duurzame manier te betrekken bij vrijwilligerswerk in de natuur. Faciliterende factoren kunnen beslissend zijn om dit doel te behalen. Om op een concrete en duidelijke manier handvaten te bieden aan natuurorganisaties worden onder elk hoofdstuk de faciliterende- en belemmerende factoren toegelicht.

Nieuwe vrijwilligers

Er is veel interesse in groene buurtinitiatieven. Uit het onderzoek van Bot en Keuchenius (2018) blijkt dat de meerderheid van de nieuwe vrijwilligers zich voor een dergelijk buurtinitiatief zou willen inzetten. Daarnaast is er veel animo voor klassiek vrijwilligerswerk. Het uitvoeren van tellingen werd genoemd als tweede grootste interesse onder nieuwe vrijwilligers. Natuurorganisaties kunnen daarom op beide vormen inzetten om een bredere groep vrijwilligers betrekken (Bot & Keuchenius, 2018).

Vertrouwen opbouwen

Een zeer belangrijke factor is vertrouwen tussen vrijwilliger en organisatie. Indien er grote verschillen zijn in visie, verantwoordelijkheid, houding of gedrag, dan is het vertrouwen meestal laag. Dit komt doordat een natuurorganisatie vaak te maken heeft met controle en afrekenbaarheid, waarvoor ze verantwoording moeten afleggen. Vrijwilligers doen hun werk vanuit andere beweegredenen, die een stuk persoonlijker en emotioneler zijn, dan die van een organisatie. Een ander verschil is dat vrijwilligers meestal een korte termijn draagkracht hebben, maar organisaties op zoek zijn naar continuïteit en lange termijnvisie. Om deze verschillen te overkomen, is het nodig om meer wederzijds vertrouwen te creëren. Dit kan op een formele manier door een contract op te stellen met bepaalde afspraken of gedragsregels. Het kan ook op sociale wijze door elkaar en elkaars achtergrond en motivatie beter te leren kennen door activiteiten samen te ondernemen, zoals bijvoorbeeld een informele kennisbijeenkomst of een meeloopdag. Ervaren vrijwilligers kunnen worden ingezet tijdens de meeloopdagen om nieuwe vrijwilligers een kijkje achter de schermen te gunnen. Meelopen met een gelijkgestemde kan nieuwe vrijwilligers stimuleren en betrekken. Vertrouwen tussen organisatie en vrijwilligers creëer je door goede communicatie en verwachtingsmanagement. Dit betekent dat er vanaf begin af aan duidelijkheid moet zijn over intenties, posities, kennis en ervaring. Uiteindelijk leidt dit tot meer betrokkenheid, betere samenwerking en communicatie (Salverda et al., 2011).

Contact

Zoals hierboven al genoemd is, is goede en open communicatie een belangrijke factor bij het kweken van vertrouwen. De aard, kwaliteit en frequentie van de contactmomenten is voornamelijk belangrijk bij vrijwilligers. Het delen van persoonlijk, eerlijk en direct contact wordt erg gewaardeerd. Korte lijnen werken daarbij het meest efficiënt. Bij het directe contact tussen natuurorganisatie en vrijwilligers is de inhoud belangrijk (Salverda et al., 2011). Zorg daarbij voor een vast contactpersoon of vaste vrijwilliger als aanspreekpunt. Pols regelmatig hoe het de nieuwe vrijwilligers vergaat en geef deze vrijwilligers extra aandacht over de werkzaamheden. Ga na of werkzaamheden naar tevredenheid zijn, passend bij de persoon en of motivaties helder blijven om het vrijwilligerswerk te blijven doen. Geef vrijwilligers feedback, besteed tijd aan tegenvallers en ga na of de doelen wel realistisch waren. Pas zo nodig de doelen aan. Geef de vrijwilligers een duidelijk takenpakket met duidelijke kaders. Maak daarnaast heldere afspraken over contact houden. Met name de frequentie, wanneer en het aanspreekpunt (Hermes, 2020).

Een terugkoppeling van resultaten en uitgesproken waardering geven vrijwilligers het gevoel nuttig bezig te zijn en gewaardeerd te worden. Dit creëert ook vertrouwen tussen de organisatie en vrijwilliger, zoals benoemd worden in de *responded to*-factor in het CLEAR-model van Lowndes (2006). Terugkoppeling in de vorm van een gepubliceerd item kan een mooie aanvulling zijn, zoals advertenties en websites, maar ook mond-op-mond reclame of een (artikel in een) tijdschrift (Vader et al., 2010). In het onderzoek van Vader en collega's (2010) wordt door vrijwilligers aangegeven dat communicatie via een digitale nieuwsbrief de voorkeur heeft. Daarna worden een website en themabijeenkomsten genoemd.

Samenwerken

Door contact en samenwerking met gelijkgestemden, mensen met gedeelde belangstelling of inzichten, in combinatie met actieve inzet, zorgt voor een gevoel van saamhorigheid, samenwerking en verbondenheid. Dit gevoel is essentieel om vrijwilligers (blijvend) te betrekken. Verbondenheid van de organisatie met vrijwilligers, lokale omgeving of de samenleving kan bereikt worden door het regelmatig aanbieden van actieve, gezonde en leuke activiteiten (in de eigen omgeving) waar vrijwilligers aan mee kunnen doen of waar zij kunnen ondersteunen. Op deze manier wordt er een gevoel van mede-eigenaarschap gecreëerd: de (lokale) gebieden en/of terreinen van de natuurorganisatie zijn ook van de vrijwilligers (Vader et al., 2010). Bestaande vrijwilligersgroepen (deels) het beleid laten bepalen in een bepaald gebied of over een bepaalde diersoort, waar zij al veel kennis van hebben, kan dit gevoel eveneens versterken. Deze groep vrijwilligers kan vaak zelf initiatief nemen in hun werkzaamheden en/of hebben veel eigen regie over de uitvoering ervan. Dat deze vrijwilligers (vrij) zelfstandig opereren, laat zien dat hun kennis en competenties serieus worden genomen. Op deze manier kan een natuurorganisatie waardering tonen en laten zien dat de werkzaamheden nut hebben (Salverda et al., 2011). Uit onderzoek van Bosch en collega's (2014) blijkt dat vrijwilligers de sociale ervaring van het doen van vrijwilligerswerk zeer belangrijk vinden. Door samen te werken aan een project kan een groepsgevoel ontstaan wat kan zorgen voor langdurige betrokkenheid van vrijwilligers. Dit gemeenschapsgevoel kan versterkt worden door communicatie in de vorm van nieuwsbrieven, blogs en sociale netwerkgroepen. Uit onderzoek van Bosch en collega's (2014) is gebleken dat vrijwilligers zich over het algemeen zeer verbonden voelen met de projecten die zij doen, maar dit in mindere mate ervaren met medevrijwilligers en coördinatoren. Hier is dus mogelijkheid voor verbetering.

Samenwerking andere organisaties

Samenwerking met andere organisaties kan leiden tot het verbreden van het bestaande netwerk en hiermee kan er andere en aanvullende expertise en ervaring binnen gehaald worden. Nieuwe samenwerkingspartners kunnen ook komen uit niet voor de hand liggende sectoren, zoals zorginstellingen,

integratie, recreatie, kunst en educatie. Hierdoor worden meer en nieuwe grijze vrijwilligers gemotiveerd, geactiveerd en betrokken en ervaren groene vrijwilligers behouden (Salverda et al., 2011).

Toon waardering

Vier ook de kleine successen met de vrijwilliger. Dit geeft stimulans om door te gaan en zich verder te ontwikkelen. Toon blij van waardering aan de vrijwilligers, door bijvoorbeeld complimenten te delen (Hermes, 2020).

Inzetten van de sneeuwbalmethode

Nieuwe mensen betrekken via de sneeuwbalmethode (zie ook figuur 8) kan ervoor zorgen dat er geïnvesteerd wordt in sleutelfiguren (mensen met een vooraanstaande positie zoals een gemeenteraadslid) in een lokale gemeenschap. Als de sleutelfiguur het voortouw neemt in bepaalde projecten of beslissingen, dan kan dat anderen motiveren en activeren om ook mee te doen.

Belemmerende factoren bij het betrekken van vrijwilligers

Om duidelijk in te laten zien welke factoren volgens de literatuur niet werken om mensen te betrekken, worden hieronder de belemmerende factoren benoemd. De factoren worden toegelicht en uitgelegd hoe ze te vermijden.

Slechte communicatie

Zoals uitgelegd bij de faciliterende factoren is communicatie erg belangrijk. Indien er gebrekkige en onduidelijke communicatie wordt gebruikt weerhoudt dit mensen van participatie. Voorbeelden van gebrekkige communicatie zijn: beslissingen niet goed uitleggen, geen goed verwachtingsmanagement, zoals meer beloven dan er waargemaakt kan worden (Vader et al., 2010), maar ook te weinig kaders bieden voor de vrijwilligers. Om dit te voorkomen is het zaak dat er helder gecommuniceerd wordt naar vrijwilligers wat hun specifieke kaders en verwachtingen zijn (Hermes, 2020).

Gebrek aan kennis/scholing

Een onzeker gevoel doordat het mensen ontbreekt aan kennis. Een voorbeeld is het niet kunnen herkennen van soorten, dat mensen weerhoudt ervan om te participeren (Bosch et al., 2014). Dit kan verholpen worden door vrijwilligers te voorzien van hulpmiddelen, zoals soortengidsen of de eerste paar keer mee te laten lopen met een ervaren vrijwilliger of groep.

Overvraging

Overbevragen en te veel druk uitoefenen werkt averechts en kan mensen afschrikken om te participeren. Zorg daarom voor realistische verwachtingen en voorkom daarmee dat de vrijwilliger niet op zijn tenen hoeft te lopen (Hermes, 2020).

3.4 Betrokken houden van vrijwilligers

In de vorige paragraaf werd geschreven over manieren om groene en grijze vrijwilligers te betrekken. Het vasthouden van het enthousiasme en de energie waarmee vrijwilligers zijn begonnen aan een nieuw project is echter een uitdaging. In deze paragraaf wordt onderzocht hoe vrijwilligers betrokken blijven, gevolgd door de faciliterende- en belemmerende factoren. Zoals in de paragraaf 3.3 is beschreven, is de eerste stap om motivatie van vrijwilligers inzichtelijk te krijgen. Daarna is het belangrijk om deze motivatie ook in te zetten en te laten aansluiten bij het type vrijwilligerswerk. Indien dit niet gebeurt, raken vrijwilligers snel hun energie en enthousiasme kwijt en zullen ze geneigd zijn (eerder) te stoppen (Ganzevoort & Van den Born, 2021).

Betrokken houden groene vrijwilligers

In het onderzoek van Mattijsen & Terluin (2018) (zie paragraaf 3.3) zijn groene vrijwilligers gevraagd naar de mate waarin ze door denken te gaan met het vrijwilligerswerk. Daarbij gaf een meerderheid (63%) aan te verwachten in de toekomst in dezelfde mate door te gaan met vrijwilligerswerk. Een kwart gaf aan in de toekomst graag meer te willen doen en 12% gaf aan minder te willen gaan doen in de toekomst. De voornaamste reden om door te gaan met vrijwilligerswerk zijn het plezier in de werkzaamheden, het samenwerken met anderen en actief in de natuur bezig zijn. Daarentegen is de grootste reden waarom vrijwilligers minder willen doen of stoppen voornamelijk door ouderdom en ziekte, waardoor het werk fysiek te zwaar wordt. Op de tweede plaats wordt te weinig tijd als reden gegeven om te stoppen. Mensen geven aan dat zij het te druk hebben door gezin, mantelzorg of andere prioriteiten. Tijdgebrek door een betaalde baan wordt ook genoemd als factor om met vrijwilligerswerk te minderen of te stoppen (Ganzevoort & Van den Born, 2021).

Andere factoren die de betrokkenheid kunnen beïnvloeden, zijn belemmeringen tijdens het vrijwilligerswerk. Deze ontnemen vrijwilligers het plezier en de motivatie om door te blijven gaan met vrijwilligerswerk. In het onderzoek van Ganzevoort en Van den Born (2021) is gekeken naar of vrijwilligers lastige situaties tegenkomen die hen belemmeren tijdens het werk. Vaak worden sociale situaties, zoals conflictsituaties genoemd als belemmering. Ziekte (van zichzelf of andere vrijwilligers) en ongelukken op de werkplek (zoals bij beheerwerkzaamheden) komen op een tweede plek. Daarna volgen verschillen van inzicht en visie van zowel de natuurorganisatie als andere vrijwilligers. Vrijwilligers die te maken kregen met agressie vanuit bezoekers, recreanten of autoritaire collega's of overvraagd werden in hun taken (door een tekort aan vrijwilligers), gaven aan dat dit struikelblokken zijn waar zij tegenaan lopen. Een reden voor het tekort aan vrijwilligers is de weinige instroom van jongeren (Ganzevoort & Van den Born, 2021).

Het betrokken houden van vrijwilligers wordt eenvoudiger indien natuurorganisaties veelvoorkomende drempels kunnen wegnemen. Uit onderzoek (Mattijsen & Terluin, 2018; Ganzevoort & Van den Born, 2021) komen een aantal praktische factoren naar voren, die burgers belemmert om mee te doen aan citizen science:

- Onzekerheid over voldoende kennis om soorten te herkennen.
- Niet voldoende kennis om instrumenten te gebruiken, die nodig zijn voor tellingen, bijvoorbeeld vleermuisdetectors.
- Te weinig tijd.
- Te veel en gebruiksonvriendelijke administratie om tellingen in te voeren in een telsysteem.
- Twijfel over nut van bijdrage in het grotere geheel.
- Fysieke belemmeringen: te zwaar werk.
- Ongunstige tijdstippen van tellingen, bijvoorbeeld bij het inventariseren van vleermuizen.
- Conflictsituaties, zoals ruzie en/of agressie door collega's of recreanten.

Om bovenstaande drempels weg te nemen, zijn er een aantal acties die organisaties kunnen nemen:

- Materiaal via veldgidsen, determinatietabellen, websites of apps verschaffen om soorten te kunnen herkennen.
- Ervaren vrijwilligers laten samenwerken met beginners.
- Terugkoppeling van tel- en/of meetresultaten aan vrijwilligers, door middel van een (online) nieuwsbrief.
- Het inzetten van tel- en/of meetresultaten in (lokaal) onderzoek of acties. Bijvoorbeeld het ophangen van vleermuiskasten in gebieden waar vleermuizen waargenomen zijn.
- Het aanbieden van cursussen soortenherkenning en omgaan met technische ondersteuning, zoals tel- en meetapparatuur.

Voor de laatste drie maatregelen (scholingsaanbod en terugkoppeling van resultaten in nieuws en acties) laten waardering zien voor de vrijwilligers. Het feit dat de resultaten direct zichtbaar ingezet worden laat zien dat het werk wat vrijwilligers doen serieus wordt genomen en nut heeft. Door de terugkoppeling van resultaten in nieuwsbrieven of andere verspreidingsdata hebben vrijwilligers het gevoel dat hun werk waardevol is en zij gewaardeerd worden. Deze drie maatregelen worden vooral belangrijk gevonden door vrijwilligers en dit stimuleert hen om betrokken te blijven. De vrijwilligers geven vooral aan dat (persoonlijk) contact en betrokkenheid door de organisatie zeer op prijs wordt gesteld (Mattijsen & Terluin, 2018). Het omgaan met conflicten met agressie en/of ruzie is lastig en kan gevoelig liggen. Een veiligheidstraining over omgaan met agressie kan handvatten geven. Daarnaast is ondersteuning vanuit de organisatie belangrijk, zoals opvang, contact en eventuele bemiddeling en/of nazorg (Arbocatalogus, z.d.).

Betrokken houden grijze vrijwilligers

Of nieuwe vrijwilligers blijvend betrokken blijven, is afhankelijk van erkenning en waardering. Uit de theorie van Deci en Ryan (2000) blijkt dat blijvende intrinsieke motivatie deels afhankelijk is van externe sociale invloeden als beloning, feedback en waardering. Hierdoor hebben vrijwilligers het idee capabel en nuttig te zijn, waardoor intrinsieke motivatie aanhoudt. Uit onderzoek van Bot en Keuchenius (2018) blijkt dat 75% van de nieuwe vrijwilligers grote waarde hechten aan waardering en betrokkenheid van de organisatie. Dit uit zich in de wens om te worden geïnformeerd over de ontwikkelingen en resultaten van het werk. Een andere verwachting van nieuwe vrijwilligers is goede begeleiding. Dit kan materiële ondersteuning zijn in de vorm van telapparatuur, (digitale) middelen om tellingen in te voeren en soortengidsen. Begeleiding in immateriële vorm is ook belangrijk, zoals vaste contactpersonen, begeleiding en hulp van professionele medewerkers of ervaren vrijwilligers. Goede communicatie wordt door de respondenten genoemd als basis om het vrijwilligerswerk prettig te laten verlopen. Vooral face-to-face contact met andere vrijwilligers en met een vrijwilligerscoördinator maakt dat het werk duidelijker is en fijner verloopt. Het aanbieden van dergelijke ondersteuning aan nieuwe vrijwilligers zorgt ervoor dat mensen zekerder worden in hun werk en helpt om vrijwilligers betrokken te houden (Bot & Keuchenius, 2018).

Betrokken houden BIMAG boeren

In 2019 is de pilot Boeren-Insecten-Monitoring-Agrarische-Gebieden (BIMAG) ontstaan vanuit een meerjarig onderzoek van De Vlinderstichting (z.d.). Uit dit onderzoek bleek dat met name de biomassa van insecten in de afgelopen decennia enorm is gedaald. Echter zijn deze trends voornamelijk gebaseerd op waarnemingen in natuurgebieden en niet op agrarische gronden. Boeren krijgen door dit project gelijk inzicht in de biodiversiteit op eigen erf en kunnen desgewenst maatregelen nemen om deze te vergroten. Uit een evaluatie in 2020 blijkt dat boeren voornamelijk tevreden zijn over begeleiding, instructie en communicatie zoals een persoonlijk resultatenrapport en nieuwsbrieven. De dagvlindertellingen kosten weinig tijd (15 minuten per keer) en zijn eenvoudig volgens de boeren. Het zijn echter de nachtvlindertellingen die aanmerkelijk meer tijd kosten: ruim twee uur per telronde en vooral het doorsturen van de foto's is tijdrovend. In 2021 is een app ontwikkeld die de tijd met bijna de helft verkort.

De meeste boeren zijn erg gemotiveerd om mee te doen. Door nieuwsgierigheid naar welke vlinders en insecten er voorkomen op het erf, maar ook naar de effecten van maatregelen die zijn genomen. Daarnaast kunnen boeren de samenleving laten zien dat de landbouw een bijdrage kan leveren aan behoud en herstel van biodiversiteit. Toch zeggen boeren dat het erg veel werk is zonder hulp van anderen. De beste telmomenten zijn bij mooi weer en dit zijn tegelijkertijd de momenten waarop er werk moet gebeuren op het bedrijf zelf. Hierdoor zijn er minder telrondes gebeurd dan was beoogd (Terwan, Van Deijk & Weebers, 2020). Via de website van De Vlinderstichting is er daarom de mogelijkheid voor vrijwilligers om zich op te geven voor het monitoren van vlinders op boerenerf en daarmee de boeren te ondersteunen.

Faciliterende factoren bij het betrokken houden van vrijwilligers

Vanuit de literatuur zijn de volgende faciliterende factoren te vinden die kunnen leiden tot het langer betrokken houden van vrijwilligers. Deze factoren worden hieronder toegelicht.

Waardering

Voor het betrokken houden van vrijwilligers, voor langere termijn, is het van belang dat de vrijwilliger zich gewaardeerd voelt. Het is belangrijk om in gesprek te blijven met de vrijwilligers en te blijven informeren hoe de vrijwilliger zich voelt tijdens het werk, maar ook binnen de vrijwilligersorganisatie. Een gesprek kan gestart worden met de gehele groep of met een aantal die de groep representeren. Een optie is het organiseren van een (informele) bijeenkomst, zoals een borrel, om te informeren het de vrijwilligers zich voelen. Dit soort bijeenkomsten bevordert overigens ook algehele binding. Het is daarnaast ook goed om waardering te uiten naar de vrijwilligers, door bijvoorbeeld successen te vieren met de vrijwilligers (PEP, 2015; Jonkers, 2018).

Aansluiten belevingswereld

Het aansluiten op de belevingswereld van vrijwilligers is essentieel om hun motivaties te erkennen. Op deze manier kunnen vrijwilligers goed ondersteund en gewaardeerd worden (Ganzevoort & Van den Born, 2021). Het zelf laten verkennen, ervaren, interpreteren en ontdekken van natuur en landschap is het begin om aan te sluiten bij de belevingswereld van (nieuwe) vrijwilligers. Dit kan door tijdens een insectendag, excursie of cursus de ruimte te geven aan emoties, ervaringen en herinneringen van mensen bij een bepaalde plek of aan een bepaalde diersoort. Inspelen op deze emoties kan door mensen de ruimte te geven om hun emoties te uiten. Dit maakt dat mensen zich serieus genomen voelen en ze daarna de ruimte hebben om vanuit een ander perspectief naar het gebied te kijken. Mensen de gelegenheid geven om anders naar (bekende) dingen te laten kijken, kan ook door mee te lopen met een (donker)groene vrijwilliger die zijn kennis kan delen. Daarmee laat een (mede)vrijwilliger een ander perspectief van natuur zien, waardoor mensen nieuwe inzichten krijgen over hun omgeving. Dit geldt voornamelijk voor grijze vrijwilligers, die nog geen binding of affiniteit hebben met natuur. Echter aansluiten bij de belevingswereld kan ook belangrijk zijn bij een bepaalde doelgroep met een sterke onderlinge cohesie, zoals de BIMAG boeren. Het is als natuurorganisatie daarom belangrijk om (enige) kennis te hebben van hun wereld, bijvoorbeeld wanneer er gemaaid en geoogst moet worden. Zeker als de vrijwilligerswerkzaamheden verward zijn met het boerenwerk, is het goed om op de hoogte te zijn wat voor (positieve en negatieve) consequenties dit kan

hebben voor het boerenbedrijf. Een voorbeeld hiervan is op een later tijdstip maaien. Aansluiten bij het ontwikkelproces van grijze vrijwilligers en mensen het te laten ervaren, kan een extra stimulans zijn om betrokken te blijven (Salverda et al, 2011).

Agrariërs stimuleren en begeleiden

Tijdens de BIMAG projecten kunnen boeren andere boeren-collega's betrekken en voorlichting geven over het project. Onderling contact kan geïnitieerd worden door De Vlinderstichting en daardoor betrokkenheid stimuleren en zorgen voor een rol als expert indien hier behoefte aan is. Hierdoor ontstaat er ruimte voor eigen beleving en ervaring. Het kan prettig en stimulerend werken in groepsverband, waarbij onderlinge cohesie groot is. De Vlinderstichting kan dan ook onderzoeken of de vrijwillige werkzaamheden passend en gewenst zijn in combinatie met het agrarisch bedrijfsleven of dat er aanpassingen nodig zijn.

Emotionele ondersteuning

Emotionele ondersteuning van activiteiten van individuele vrijwilligers is belangrijk, maar indien mogelijk ook taakgerichte steun. Duidelijkheid over de ondersteuning die geleverd kan worden en het nakomen van afspraken hierover is essentieel (Boezeman & Ellemers, 2009; De Jong, 2012).

Sociale binding

Deze factor heeft betrekking op het opleiden en begeleiden van grijze vrijwilligers door ervaren groene vrijwilligers, maar ook het sociale aspect van omgang met gelijkgestemden is voor veel mensen een stimulans om mee te doen (Salverda et al, 2011). Sommige vrijwilligers vinden samenwerken en sociale binding erg belangrijk, voor anderen is dit niet of nauwelijks een reden om vrijwilligerswerk te gaan doen. Natuurorganisaties zouden voor de geïnteresseerden onderling contact kunnen faciliteren door bijvoorbeeld (online) bijeenkomsten te organiseren (Ganzevoort & Van den Born, 2021).

Eigen regie

Als natuurorganisaties graag willen dat groene vrijwilligers later zelf richting en regie gaan geven aan projecten, dan is het goed om als natuurorganisatie aan te sluiten op al bestaande projecten. Dit werkt nog beter als mensen in bestaande projecten al (deels) de vrijheid hebben om eigen visies te kunnen volgen en uitwerken (Salverda et al., 2011).

Communicatie en verwachtingsmanagement

Duidelijkheid over de inbreng en inzet van mensen is belangrijk. Het doen aan verwachtingsmanagement over de taken en inbreng van vrijwilligers zorgt voor duidelijkheid. Goede communicatie hierbij is belangrijk (Salverda et al., 2011). Communiceer helder en expliciet over de missie en de doelstellingen van de organisatie, over de waardering die vrijwilligers hebben en over het belang van (blijvende) individuele bijdrage van elke vrijwilliger voor het bereiken van de doelstellingen. Goede communicatie is belangrijker dan het investeren in het imago van de organisatie, bijvoorbeeld door het succes ervan te benadrukken (Boezeman & Ellemers, 2009; De Jong, 2012).

Tevredenheid

Bij het blijven doen van vrijwilligerswerk en betrokken te blijven, speelt tevredenheid een rol. Volgens Finkelstein (2008) voorspelt deze tevredenheid de duur dat een vrijwilliger het vrijwilligerswerk blijft uitvoeren. Hoe meer tevreden een vrijwilliger is, hoe langer de vrijwilliger zijn werk zal blijven doen. Ook in onderzoek van Ferreira, Proenca & Proenca (2014) is aangetoond dat er een positieve relatie is tussen tevredenheid en de intentie om langer (betrokken) te blijven bij de organisatie.

Belemmerende factoren bij het betrokken houden van vrijwilligers

Naast de faciliterende factoren zijn er factoren die tegenwerken en ervoor zorgen dat mensen niet of niet langer betrokken blijven. Deze belemmerende factoren worden hieronder toegelicht met uitleg erbij over hoe deze factoren te vermijden.

Organisatiestructuur

Belemmerende factoren binnen de eigen organisatie hebben betrekking op de organisatiestructuur, verkeerde beleidskeuzes maken, weinig daadkracht, volgens een (te) vaste routine handelen en niet meegaan met de tijd (Vader et al., 2010).

Regelingen en beleid

Sommige belemmerende factoren hangen samen met de overheid: (dis)continuïteit van regelingen en subsidies met onzekerheid en onduidelijkheid als gevolg, (juridisering) van het beleid en ingewikkelde bureaucratie (Vader et al., 2010).

Communicatie

Indien er niet helder gecommuniceerd wordt over missie en doelstellingen van de organisatie, kan dit botsen met vrijwilligers met een andere visie en mening over beleid en regels. Communiceer helder en expliciet over de missie, de doelstellingen van de organisatie en over het belang van de (blijvende) individuele bijdrage van elke vrijwilliger voor het bereiken van de doelstellingen. Zoals bij de faciliterende factoren benoemd, stellen Boezeman en Ellemers (2009) dat dit belangrijker is dan het investeren in het imago van de organisatie. Niet nakomen van afspraken, geen verwachtingsmanagement en beloven meer te doen dan dat mogelijk is, kan ervoor zorgen dat vrijwilligers wegblijven. Ondersteun daarom de activiteiten van individuele vrijwilligers. Emotionele steun is hierbij belangrijker, maar lever indien mogelijk ook taakgerichte steun. Wees duidelijk over de ondersteuning die je kunt leveren en lever die dan ook (Boezeman & Ellemers, 2009; De Jong, 2012).

3.5 De mate van betrokkenheid van vrijwilligers meten met een meetinstrument

In deze paragraaf is getracht om te kunnen bepalen hoe de mate van betrokkenheid van vrijwilligers gemeten kan worden door het gebruik van een (of meerdere) meetinstrument(en). Er is gekeken naar bestaande (gevalideerde) vragenlijsten, die als voorbeeld gebruikt kunnen worden voor het te ontwikkelen meetinstrument.

In de huidige maatschappij is de mate van betrokkenheid van vrijwilligers lastig in kaart te brengen. Dat komt door een verschuiving in de aard van vrijwilligerswerk. Hustinx en Lammertyn (2009) stellen dat mensen tegenwoordig op een andere manier participeren, dan de traditionele (klassieke) vrijwilliger (zie ook paragraaf 3.2). De klassieke vrijwilliger werd vooral gezien als de onbaatzuchtige persoon, die zich levenslang met hart en ziel in zijn

vrijwilligerswerk stort. Tegenwoordig verschuift het soort vrijwilliger meer richting de episodische vrijwilliger. De episodische vrijwilliger voert liever af en toe vrijwilligerswerk uit, maar is niet per se gelinkt aan en betrokken bij de vrijwilligersorganisatie. Hustinx stelt dat het lijkt dat vrijwilligers hierdoor niet meer onbaatzuchtig ingezet kunnen worden en tegenwoordig alleen voor eigen plezier en belang actief zijn. Het gevolg is dat vrijwilligersorganisaties hierdoor vrezen voor de continuïteit van vrijwilligers en het vrijwilligerswerk zelf. Tegenwoordig willen nieuwe vrijwilligers zich nauwelijks of nergens toe verplichten of binden, maar prefereren flexibiliteit in het vrijwilligerswerk. Daarnaast zouden vrijwilligers zich niet meer puur voor natuur willen inzetten, maar zijn motieven meer persoonlijk geworden en gerelateerd aan persoonlijke interesses en belevingen. Dit is te merken bij de BIMAG boeren. Zij zetten zich in vanuit een persoonlijk doel en hebben een motivatie, die meer vanuit eigen belang geldt dan donkergroene vrijwilligers. Mensen willen daarnaast de keuze hebben waar ze in participeren en kiezen vaak voort kortlopende concrete projecten. Bot en Keuchenius (2018) hebben onderzoek gedaan naar de nieuwe groene vrijwilliger. Hieruit blijkt eveneens dat mensen bereid zijn tot participatie in groen vrijwilligerswerk, maar niet te vaak en wel dichtbij huis in eigen straat of buurt. Dit verschijnsel is te wijten aan een steeds meer veranderende westerse maatschappij, waarbij groepsverbanden en gedragspatronen veranderen en men meer op zichzelf terugvalt (Hustinx & Lammertyn, 2001). Inmiddels is het besef gegroeid dat inzet voor natuur en/of anderen ook kan samengaan met zelfontplooiing en voldoening. Natuurorganisaties gaan met deze verandering mee door meer flexibiliteit te bieden, wat betreft de tijdsbesteding die ze van vrijwilligers vragen. Het aanbod eenmalige activiteiten neemt ook toe. Deze kortdurende en/of eenmalige activiteiten lopen naast de langdurende projecten. Een groot pluspunt aan episodisch vrijwilligerswerk is dat het een manier is om een nieuwe groep vrijwilligers te betrekken en daarmee het bereik en de diversiteit van vrijwilligerspubliek te verhogen. Mensen kunnen episodisch vrijwilligerswerk makkelijk in hun vrije tijd inplannen en met hun gezin en/of vrienden tellingen uitvoeren. Episodisch vrijwilligerswerk kan een laagdrempelige instap zijn om later alsnog langdurig betrokken te raken (Hustinx, 2009).

Voor het meten van de mate van betrokkenheid van vrijwilligers wordt gekeken naar bestaande vragenlijsten, die de mate van betrokkenheid in kaart kunnen brengen. Een goed voorbeeld is de gevalideerde vragenlijst van Boezeman en Ellemers (2009). Sociaal- en organisatie psycholoog Boezeman heeft een gevalideerde vragenlijst ontwikkeld, die de betrokkenheid van vrijwilligers bij een organisatie meet. De vragenlijst begint met een introductie en uitleg van de vragenlijst (*briefing*). De vragenlijst bestaat uit enkele open vragen en meerdere schaalvragen. De schaalvragen zijn opgedeeld in onderwerpen en hebben kopjes, zoals gevoel van verbondenheid, tevredenheid, nut, waardering, trots vrijwilligersorganisatie, emotionele verbondenheid (betrokkenheid) en normatieve verbondenheid (betrokkenheid). De vragenlijst sluit af met algemene en persoonlijke vragen over de vrijwilliger. Deze vragenlijst is een goede, vergelijkbare vragenlijst, die als leidraad gebruikt kan worden bij het opstellen van het meetinstrument voor De Vlinderstichting. Door deze gevalideerde vragenlijst te gebruiken en de vragen te laten overeenkomen met de vragen in het meetinstrument voor dit onderzoek, kan er een hoge betrouwbaarheid en validiteit behaald worden. Het is dus zaak om het meetinstrument voor De Vlinderstichting te voorzien van een duidelijke introductie, onderwerpen samen te bundelen door het gebruik van kopjes en tevens persoonlijke vragen over de vrijwilliger te stellen. Door persoonlijke vragen te stellen kan achterhaald worden welke type vrijwilligers er actief zijn voor De Vlinderstichting, kan veel zeggen over welke groepen of leeftijden er 'missen'.

Uit het proefschrift van Boezeman (2009) zijn meerdere mogelijkheden gekomen voor het versterken van vrijwilligersbeleid om op deze manier (nieuwe) vrijwilligers te (be)trekken, tevreden en betrokken te houden en daardoor de mate van betrokkenheid in kaart te kunnen brengen. De bevindingen waren als volgt:

- De overtuiging dat het vrijwilligerswerk belangrijk is, draagt bij aan een gevoel van trots op de vrijwilligersorganisatie.
- Ondersteuning die gegeven wordt vanuit de vrijwilligersorganisatie draagt bij aan het ervaren van respect.
- Trots en respect leiden tot gedragsmatige betrokkenheid bij de vrijwilligersorganisatie. Dit is gebleken uit metingen over werktevredenheid, inzet, intenties om te blijven en aantrekkelijkheid van de organisatie.
- Het bevredigen van de behoeften aan autonomie en verbondenheid dragen bij aan tevredenheid van vrijwilligers en de intentie om het vrijwilligerswerk te blijven doen.

De bovenstaande vragenlijst is onderdeel geweest van het proefschrift van Boezeman (2009). Hieruit is een ander wetenschappelijk onderzoek gerold van Boezeman en Ellemers (2009). Daaruit is gebleken dat trots en respect de betrokkenheid bij vrijwilligersorganisaties vergroot. Het bieden van (emotionele en taakgerichte) ondersteuning vanuit de organisatie leidt ertoe dat de vrijwilliger zich meer gerespecteerd voelt. Betrokkenheid bij de doelstellingen van de vrijwilligersorganisatie is tevens belangrijker dan het sociale aspect (zoals benoemd in paragraaf 3.4). De onderwerpen trots en respect moeten dus ook meegenomen en bevraagd worden in het meetinstrument, om op deze manier de mate van betrokkenheid in kaart te kunnen brengen.

Daarnaast is de volgende vragenlijst eveneens leerzaam om als voorbeeld mee te nemen in het onderzoek voor De Vlinderstichting. Hanzon, Van der Meulen en Panhuijzen (2017) hebben samen met meerdere Nederlandse vrijwilligersorganisaties een gestandaardiseerde vragenlijst ontwikkeld. Er zijn open en gesloten vragen gebruikt om de betrokkenheid van vrijwilligers in kaart te brengen en welke verbeterpunten er zijn om als organisatie aantrekkelijk te blijven voor vrijwilligers. De vragenlijst gaat over de tevredenheid over werkzaamheden, begeleiding, waardering, samenwerking, randvoorwaarden en faciliteiten, ontwikkelmogelijkheden en motivatie voor het vrijwilligerswerk. Enkele thema's uit deze vragenlijst zijn relevant voor het meetinstrument voor De Vlinderstichting, zoals de vragen over motivatie, begeleiding en waardering.

In dit onderzoek is het belangrijk om in kaart te brengen in hoeverre de vrijwilligers betrokken zijn bij De Vlinderstichting en welke vorm van betrokkenheid sprake is. De meest gewenste vorm van betrokkenheid is affectieve betrokkenheid, doordat vrijwilligers zich intrinsiek verbonden voelen met de organisatie (zie paragraaf 3.2 voor toelichting over vormen van betrokkenheid). Doordat deze betrokkenheid en motivatie zo diep aanwezig is bij de vrijwilliger, zal deze langer verbonden blijven aan de organisatie. Door het meetinstrument kan bepaald worden welke vormen van betrokkenheid spelen onder vrijwilligers.

Als gesproken wordt over de mate van betrokkenheid, kan dit ook omgekeerd worden door te kijken naar de reden(en) waarom er verloop zou zijn binnen een vrijwilligersorganisatie. Er zijn twee belangrijke instrumenten om dit verloop in kaart te brengen. De eerste is het houden van een exit-gesprek. Dit houdt in dat er een gesprek is met een vertrekkende vrijwilliger om inzicht te krijgen in de reden van zijn/haar vertrek. Deze reden is niet altijd te beïnvloeden, zoals bijvoorbeeld bij een verhuizing. Als er wel beïnvloedbare redenen zijn waarom de vrijwilliger vertrekt, dan kan de organisatie hier iets aan doen om toekomstige uitval te voorkomen. Daarom is het belangrijk deze redenen wel in kaart te brengen. Het is natuurlijk verstandiger om dit soort redenen van tevoren al te weten om uitval te voorkomen. Daaruit volgt het tweede instrument, namelijk het houden van een tevredenheidsonderzoek onder vrijwilligers. In dit geval zou dit het meetinstrument zijn wat voor De Vlinderstichting opgesteld wordt. Idealiter zou het meetinstrument één keer per jaar moeten worden afgenomen onder alle typen vrijwilligers om erachter te komen hoe vrijwilligers het uitvoeren van tellingen bij De Vlinderstichting ervaren (De Jong, 2010).

3.6 Factoren waarmee rekening gehouden moet worden bij het bevragen van vrijwilligers

In deze paragraaf wordt nader onderzocht welke bepaalde factoren er zijn waarmee rekening moet worden gehouden bij het opstellen van een meetinstrument. Door deze factoren in kaart te brengen en te gebruiken bij het opstellen van het meetinstrument, kunnen de verschillende soorten vrijwilligers op een zo goed mogelijke manier bevroegd worden.

Naar aanleiding van onderzoek van Drenth (1977) kunnen er (naast observeren) zes kenmerken onderscheiden worden om de meerwaarde aan te tonen van een meetinstrument. Deze kenmerken kunnen meegenomen en gebruikt worden bij het meetinstrument. De zes kenmerken zijn:

1. Efficiëntie
2. Standaardisatie
3. Normering
4. Objectiviteit
5. Betrouwbaarheid
6. Validiteit

Efficiëntie

Met het begrip efficiëntie wordt rekening gehouden door gebruik te maken van gevalideerde vragenlijsten. Waar dit niet mogelijk is, wordt gebruik gemaakt van vergelijkbare vragenlijsten die opgesteld zijn voor vrijwilligesonderzoek. Door het stellen van de juiste vragen, kunnen de juiste gedragingen en meningen gepeild worden.

Standaardisatie

Standaardisatie gaat over de omstandigheden van bevraging. Deze moeten hetzelfde zijn net zoals de meting zelf. Standaardisatie is een lastig kenmerk om in dit geval aan te voldoen. Doordat de vragenlijst via e-mail worden uitgezet en zelf ingevuld kan worden, kan er geen toezicht gehouden worden op de omstandigheden tijdens bevraging. Wat wel een mogelijkheid is, is het instrueren van de respondenten. Er kan bijvoorbeeld gevraagd worden om op een rustige plek te zitten, zonder afleiding en de tijd te nemen.

Normering

Het onderzoek stelt dat er sprake moet zijn van een norm of een uitgangspunt, zodat er een vergelijking kan worden gemaakt tussen metingen. In dit onderzoek voor De Vlinderstichting is er echter geen duidelijke norm om mee te vergelijken. Daarentegen kan het meetinstrument zelf wel vergeleken worden met bestaande (gevalideerde) vragenlijsten, zoals Boezeman & Ellemers (2009) en andere vergelijkbare vragenlijsten die al eerder gebruikt zijn bij vrijwilligersonderzoek. In dit geval zouden deze bestaande vragenlijsten kunnen worden gebruikt als norm.

Objectiviteit

Er zal tijdens het afnemen van het meetinstrument sprake zijn van objectiviteit. Doordat respondenten de vragenlijst zelf moeten invullen, zal er geen onderzoeker zijn om het onderzoek te beïnvloeden. De onderzoeker maakt dus niet deel uit van de meting om vooroordelen te voorkomen. Wanneer respondenten na het invullen van de vragenlijst worden gebeld voor het afnemen van het diepte-interview, kan er echter wel bevoordeling plaatsvinden. Om dit te voorkomen, moet gebruikt gemaakt worden van zo objectief mogelijke vraagstellingen. Tevens kan een werkschema met voorbeelden van doorvragen gebruikt worden, om zo objectief mogelijk te kunnen blijven.

Betrouwbaarheid

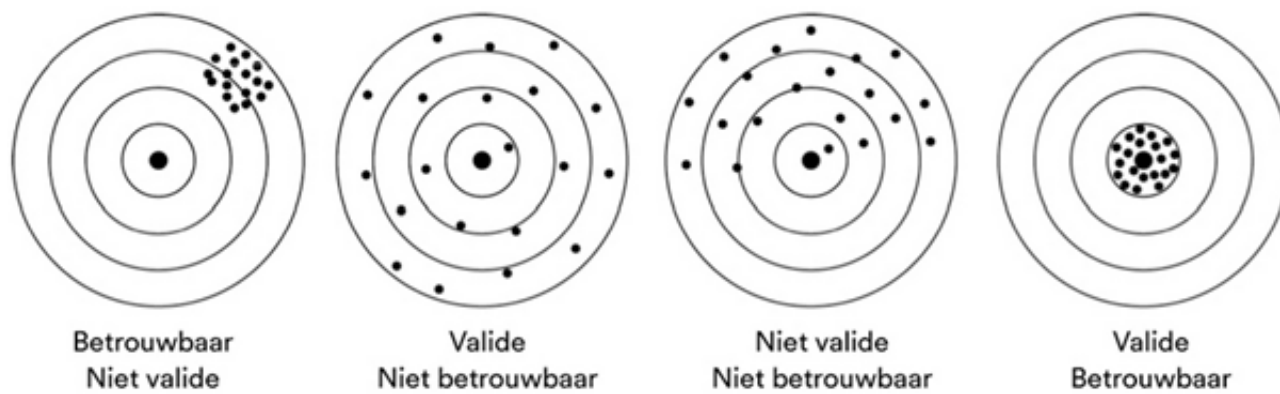
Het meetinstrument moet zuiver meten en daardoor te vertrouwen zijn. Een betrouwbaar meetinstrument houdt in dat vragen (items) statistisch met elkaar samenhangen. In hoeverre zijn de bevindingen te vertalen naar het grotere geheel en zijn de uitkomsten representatief? Daarbij is het belangrijk dat een vragenlijst of interview in soortgelijke omstandigheden wordt afgenomen, zoals de manier van afname, de tools die gebruikt zijn om de vragenlijst te verspreiden en welke respondenten er ondervraagd worden. Het is belangrijk om de vragenlijst elke keer op dezelfde wijze af te nemen. Door deze digitaal te verspreiden, is er een universele manier gekozen. Zorg ervoor dat de vragenlijst direct bevroegd en niet te lang is (liever te kort dan te lang) (Benders, 2021).

Validiteit

Een valide meetinstrument wil zeggen dat het meet wat het moet meten. Hierdoor kunnen de juiste conclusies getrokken worden en zullen dezelfde resultaten naar voren komen wanneer het onderzoek herhaald wordt (Benders, 2021). Binnen validiteit valt dat vragen niet dubbelzinnig moeten zijn. Respondenten zouden de vraag niet anders moeten kunnen opvatten dan hij gesteld is. Tevens moeten de vragen in de vragenlijst ook antwoord geven op de onderzoeksvraag, dus dit moet nauw in de gaten gehouden worden. Door het testen van het meetinstrument, kan achterhaald worden of de vragen valide zijn. Een nuttige optie is om bij de testgroep te vermelden dat het van belang is om vragen te stellen, zodra een vraag onduidelijk is. Bij een nieuw te ontwikkelen meetinstrument is het belangrijk om te testen, analyseren, aanpassen en het liefst opnieuw te testen (De Graauw, z.d.; Van der Zee, 2017).

In het geval van het betreffende onderzoek is dit ter sprake: het meetinstrument zal getest worden binnen een testgroep, waarna deze kort wordt geëvalueerd om vervolgens binnen de focusgroep te verspreiden. De testgroep zal bestaan uit dezelfde soort respondenten als de focusgroep.

Betrouwbaarheid is een voorwaarde voor validiteit. Wanneer een meting niet betrouwbaar is, dan is het ook niet valide. Maar als een meetinstrument betrouwbaar is, wil dat nog niet zeggen dat het valide is (Baarda, 2009). In figuur 9 is een visuele representatie gemaakt van de begrippen validiteit en betrouwbaarheid. Betrouwbaarheid en validiteit zijn aan elkaar gerelateerd en worden wel eens door elkaar gebruikt. Het verschil is dat validiteit gaat om het meten wat je moet meten zoals de onderzoekers bedoeld hebben, terwijl betrouwbaarheid gaat over of de resultaten van het onderzoek hetzelfde zouden zijn als het onderzoek op dezelfde manier zou worden herhaald (Benders, 2021).

Figuur 9: Betrouwbaarheid en validiteit gevisualiseerd (Benders, 2021)

Een andere factor om rekening mee te houden is tijd. Als het meetinstrument te lang duurt, dan zullen er vrijwilligers afhaken. Uit onderzoek is gebleken dat de grootste ergernissen van respondenten namelijk (te) lange vragenlijsten zijn. Om afhaken te voorkomen, zou het invullen van de vragenlijst niet langer dan 15 minuten moeten duren. De meest optimale duur is 11 minuten. Na ruim een kwartier begint de aandacht normaliter te verslappen en na gemiddeld 21 minuten beginnen mensen af te haken. Het is mogelijk dat dit niet geldt voor het onderzoek voor De Vlinderstichting, omdat deze vrijwilligers van tevoren weten dat dit onderzoek eraan komt. Voor de zekerheid en volledigheid is de factor tijd wel meegenomen in het meetinstrument. Mocht de vragenlijst langer duren dan 15 minuten, zou de optie aangeboden kunnen worden om de vragenlijst te kunnen pauzeren en het op een later moment weer verder in te vullen (Multiscope, 2020).

Vragen stellen

Om te leren hoe mensen zich voelen, weten, denken en vinden, moeten de juiste vragen gesteld worden (Baarda, 2009). Er zijn twee manieren om met het stellen van vragen informatie te verkrijgen: mondeling en schriftelijk. Daarbij zijn ook schaalvragen een manier om informatie te vergaren.

Mondeling

Een mondeling afnemen van een enquête of vragenlijst is zeer gestructureerd vormgegeven en gaat vaak via een uitgeschreven script. Er zijn standaardvragen met vaste antwoordcategorieën, maar ook aanvullende vragen kunnen gesteld worden om verduidelijking en/of diepgang te krijgen. De vraag 'kunt u daar meer over vertellen?' is hier een goed voorbeeld van. Voordelen van mondelinge interviews is dat er op een natuurlijke manier informatie gewonnen kan worden, je mensen kan helpen om de vraag te begrijpen (mocht dit niet zo zijn), de respons is groot en je kan doorvragen. Nadelen zijn echter dat er sprake kan zijn van sociaal wenselijke antwoorden en geen sprake van anonimiteit, het kost veel tijd en daardoor kostbaar, je kan minder mensen benaderen omwille van tijd en eigenlijk zijn er getrainde interviewers nodig om de interviews goed af te kunnen nemen. Daarbij zijn sociaal wenselijke antwoorden moeilijk te vermijden tijdens face-to-face interviews. Uit onderzoek van Holbrook en collega's (2003) is gebleken dat respondenten geneigd zijn om sociaal wenselijker te antwoorden als er een interviewer aanwezig is (Van 't Westeinde, 2013). Dit kan een reden zijn om daarom online een vragenlijst af te nemen, om op deze manier sociaal wenselijke antwoorden te vermijden.

Schriftelijk

Schriftelijk onderzoek betreft vaak vragenlijsten, die per post of via het internet verspreid kunnen worden. Naast kwantitatief kunnen ook voor kwalitatief onderzoek vragenlijsten gebruikt worden. De voordelen van schriftelijk onderzoek zijn dat het weinig tijd en geld kost, antwoorden zijn minder sociaal wenselijk en meer anonimiteit. Ook hebben respondenten automatisch meer tijd om na te kunnen denken over hun antwoord. Dit is niet namelijk niet het geval bij een interview. Hierdoor kunnen antwoorden als 'ik denk het wel' vermeden worden. Een nadeel van schriftelijke onderzoeken is dat het moment van afname niet gecontroleerd kan worden. Daarom is het gewenst om proefafnames te nemen, om vooraf te kunnen controleren of alle vragen op de juiste manier geïnterpreteerd en begrepen worden. Om deze reden wordt ook tijdens dit onderzoek voor De Vlinderstichting gebruik gemaakt van een testgroep. De testgroep wordt na het invullen van het meetinstrument benaderd en bevraagd om te kijken of alle vragen duidelijk zijn en de juiste antwoorden genereren. Hiermee wordt bedoeld dat er gekeken kan worden of het meetinstrument meet wat het moet meten (validiteit en geldigheid van het onderzoek). Een probleem bij schriftelijk onderzoek is de grote non-respons factor. Om een hoge non-respons te voorkomen, zal zowel de testgroep als de gehele focusgroep van tevoren op de hoogte gesteld worden van de verspreiding van het meetinstrument. Hopelijk worden op deze manier genoeg respondenten voorbereid op de komst van het meetinstrument, om een zo groot mogelijke groep mee te kunnen laten doen.

Schaalvragen

Een andere methode die gebruikt wordt voor het stellen van vragen is het gebruik van schaalvragen. Vaak wordt er gebruik gemaakt van de Likertschaal. De Likertschaal is een methode om gegevens die lastig te kwantificeren zijn toch te kunnen bevragen. Bij een stelling wordt gevraagd of de respondent aan kan geven in hoeverre hij/zij het eens is met de stelling. De mate hierin wordt aangeduid met 'zeer oneens' tot 'zeer eens'. Het is hierbij belangrijk dat er ook een antwoordoptie is om 'neutraal' te kunnen kiezen (een oneven Likertschaal). Door onderzoekers wordt er vaak gekozen voor een 5-punts Likertschaal of een 7-punts Likertschaal. Voor beiden schalen is te pleiten. De 5-punts Likertschaal is de meest voorkomende antwoordschaal en is voor respondenten makkelijker te begrijpen dan een 7-punts Likertschaal. Daarbij wordt de 7-punts Likertschaal vaak door respondenten onoverzichtelijk en verwarrend genoemd. De 7-punts Likertschaal geeft daarentegen meer spreiding over je data weer en daardoor een meer genuanceerd beeld van de resultaten (Onderzoekdoen.nl, z.d.). Doordat er echter in dit onderzoek te maken is met verschillende typen vrijwilligers met verschillende achtergronden, is er gekozen om gebruik te maken van een 5-punts Likertschaal. Op deze manier kan het meetinstrument het beste begrepen worden door de alle verschillende respondenten.

Opzet

Voor het opstellen van een correct meetinstrument is het belangrijk om een heldere opzet te gebruiken. Er zijn drie onderdelen te onderscheiden: introductie, opbouw en vragen en antwoordmogelijkheden.

Introductie

Een goede opzet van een meetinstrument is cruciaal om de respondenten op een heldere manier te instrueren en voor te bereiden. Daarom wordt gezorgd voor een korte en heldere introductie. Het is daarbij belangrijk om eerst uit te leggen wie de onderzoekers zijn, wat hun status is en waarom bepaalde informatie wordt bevraagd. Tevens wordt het doel van het onderzoek beschreven en wat er met de gewonnen informatie gaat gebeuren. Voor respondenten is het prettig om contact te kunnen opnemen met de onderzoekers mochten er vragen zijn, dus wordt contactinformatie zoals een e-mailadres vermeld. Er

wordt aangegeven of gegevens (al dan niet) vertrouwelijk en anoniem verwerkt worden. Ten slotte wordt aangegeven hoelang het ongeveer duurt om de vragenlijst in te vullen (Baarda, 2009). Het is noodzakelijk om het meetinstrument eerst te introduceren bij de respondent. Het is belangrijk dat het een kort en helder verhaal is.

Opbouw

Over de opbouw van de vragenlijst/interview moet goed nagedacht worden. Het is verstandig te beginnen met het opvragen van enige persoonsgegevens. Door hiermee te beginnen, kan de respondent geleidelijk wennen aan het interview/vragenlijst, in plaats van meteen met de vragen te beginnen. Vervolgens moet de keuze gemaakt worden om of van breed naar smal te bevragen of onderscheid tussen de vragen in aspecten te behandelen. Wees bewust van vraagvolgorde-effecten (Baarda, 2009). Vraagvolgorde-effecten (ofwel vraagvolgorde-bias) is een responsbias. Dit is een algemene term voor de mogelijkheid dat respondenten (vrijwilligers in dit geval) vragen onjuist of onnauwkeurig beantwoorden. De vraagvolgorde-bias is een responsbias waarbij een vrijwilliger anders kan reageren door de volgorde waarin vragen gesteld worden in een vragenlijst. Vragen die eerder in de vragenlijst gesteld worden, kunnen bijvoorbeeld latere vragen beïnvloeden. Dit soort effecten komen voornamelijk voor in enquêtes en vragenlijsten, dus hier moet op gelet worden tijdens het opstellen van het meetinstrument. Om deze bias te beperken, en daarmee de validiteit hoog te houden, is het groeperen van de vragen op onderwerp een goede optie om de vragen in een logische volgorde te kunnen stellen (Blankenship, 1942; Israël & Taylor, 1990; Stringfixer, z.d.).

Vragen en antwoordmogelijkheden

Voor een meetinstrument kunnen open en gesloten vragen gebruikt worden. Controleer bij open vragen of de vraag ook daadwerkelijk open is (en niet te beantwoorden is met ja/nee). Bij open vragen is het tevens belangrijk om geen suggestieve vragen te gebruiken. Vragen moeten objectief en neutraal gesteld worden. Een mogelijkheid is om gebruik te maken van *doorvragen*. In dit afstudeerproject is het voornemen om tijdens het opvolgende interview (na de vragenlijst) de vrijwilligers te benaderen voor verdiepende antwoorden (mochten deze nog niet gegeven zijn tijdens de vragenlijst). Gebruik neutrale doorvragen, zoals 'kunt u daar een voorbeeld van geven?' of 'kunt u daar meer over vertellen?'

Voor zowel open als gesloten vragen zijn bepaalde eisen waar de vragen aan moeten voldoen:

- Helderheid: de vraag moet duidelijk zijn voor de respondent en eventuele begrippen moeten worden uitgelegd.
- Concreet: vermijd vage begrippen als 'regelmatig', wees concreet en specificeer concrete begrippen zoals 'elke week'.
- Neutraal: vermijd suggestieve vragen en formuleringen (Baarda, 2009).

3.7 Theoretisch model

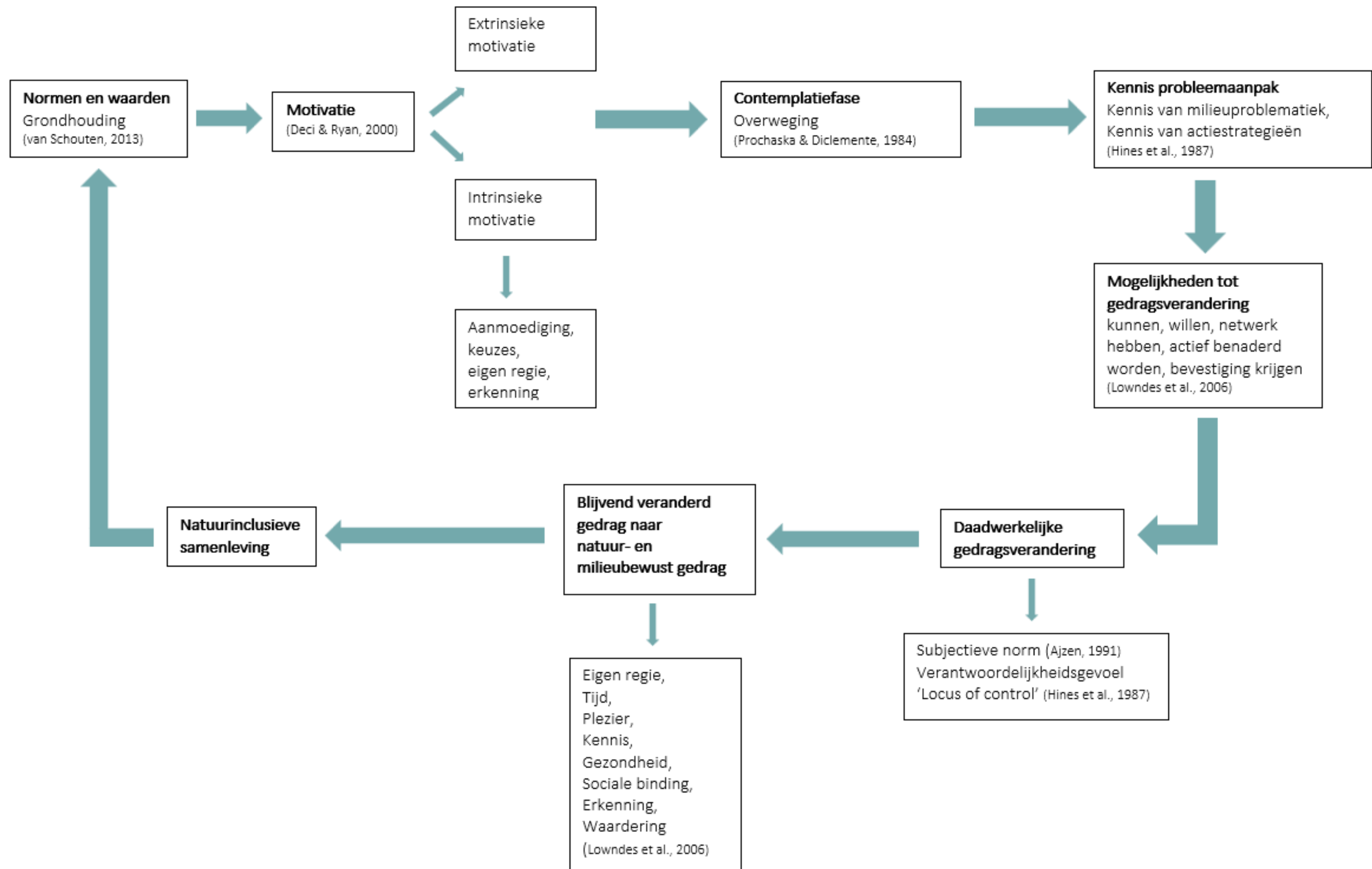
Deze paragraaf laat een visie op de theorie zien. De informatie uit het literatuuronderzoek is gebruikt om een theoretisch model te creëren om meer inzicht te krijgen in hoe begrippen als gedragsintentie, gedragsverandering en betrokkenheid met elkaar te maken hebben. Hieronder wordt toegelicht hoe de verschillende begrippen elkaar aanvullen, overlappen en waarom ze in een bepaalde volgorde staan.

Toelichting model

Aan de hand van bestaande meetinstrumenten en literatuurstudie is getracht een zo volledig mogelijk beeld te krijgen welke factoren nodig zijn voor blijvende gedragsverandering. Om een meetinstrument te maken dat motivatie, gedrag en gedragsverandering meet, is het zaak om eerst een duidelijk beeld te krijgen hoe motivatie en gedragsverandering precies ontstaan. De theorieën en modellen die gebruikt zijn tijdens de literatuurstudie, sluiten het beste aan bij de praktische handvatten, die nodig zijn voor dit onderzoek. Dit zijn echter allemaal losstaande theorieën en modellen die soms overeenkomsten vertonen, maar er zijn nog geen onderliggende verbanden aangetoond door wetenschappelijk onderzoek.

Om een compacter en duidelijker beeld te krijgen hoe gedragsverandering precies werkt voor de doelgroepen uit dit onderzoek is een model ontwikkeld dat geldt voor grijze, licht- en donkergroene vrijwilligers en de BIMAG boeren. Zij vertonen echter allemaal ander gedrag, hebben allemaal andere factoren nodig en hebben dus een ander startpunt in het model. De één heeft namelijk al groene motivatie en de ander moet nog tot dit punt komen. Daarom is er besloten om een compleet model te maken van gedragsverandering. Van grondhouding tot aan een natuurinclusieve samenleving. Dit geeft een compleet en duidelijk beeld voor dit onderzoek.

Voor dit model zijn niet alle factoren uit elke theorie gebruikt, maar zijn de factoren gebruikt die het meest passend zijn voor dit onderzoek. Zodoende geeft dit model een eigen visie weer vanuit dit specifieke onderzoek en is naar eigen inzicht gecreëerd. Factoren en begrippen uit diverse theorieën en modellen zijn in volgorde met pijlen neergezet. Dit weergeeft de opbouw, die begint bij bewustwording vanuit normen en waarden tot aan een natuurinclusieve samenleving. Enkele begrippen zijn afhankelijk van andere factoren die met kleinere, neerwaartse pijltjes worden weergegeven. Uiteindelijk zijn de verschillende begrippen en factoren van elkaar afhankelijk en is het niet één factor die gedragsverandering teweegbrengt. Zoals hierboven benoemd zullen verschillende typen vrijwilligers allemaal op een ander moment 'instappen'. Voor een natuurinclusieve samenleving is het noodzakelijk dat elk individu telkens weer de kringloop doorloopt. De pijlen geven daarom een kringloop of *ongoing proces* aan waarbij alles met elkaar verbonden is. Het doel van dit model is het inzichtelijk maken van de eigen gedachtegang achter het gebruik van de theorie, het onderzoek en uiteindelijk de opbouw van het meetinstrument. Hieronder volgt de uitleg welke verschillende factoren belangrijk zijn en hoe deze zich tot elkaar verhouden.

Figuur 10: Theoretisch model gebaseerd op eigen visie en literatuur

Normen en waarden

Motivatie, gedragsverandering en een natuurinclusieve samenleving. Het begint allemaal bij normen en waarden en daarmee bewustwording. Normen en waarden krijgt men mee vanuit de opvoeding en invloeden vanuit de omgeving, door bijvoorbeeld familie, vrienden of school. Daardoor wordt iemand zich bewust van bepaalde prioriteiten in het leven. Echter opvoeding en normen hebben ook een basis. Die begint uiteindelijk bij de grondhouding. Grondhoudingen geven de verhouding mens-natuur aan en werken daarmee door in keuzes, gedachten en gedrag. Zoals in de theorie van Schouten (2013) staat beschreven, is de grondhouding tegenover natuur, milieu en klimaat flink verschoven. Mensen zien de natuur niet meer als bedreigend, maar als partner. Dit betekent dat mensen vinden dat de natuur niet afgeschermd hoeft te worden van menselijke invloeden, maar wel dat de mensen de plicht hebben om te zorgen voor de natuur. Deze gedachtegang heeft zeer waarschijnlijk te maken met het besef dat de mens zelf een enorme invloed heeft op natuur- en klimaatverandering.

Motivatie

Normen, waarden en bewustwording zijn de basis voor motivatie. Als iemand vanuit opvoeding of omgeving meekrijgt dat natuur belangrijk is of dat er gezorgd moet worden voor natuur dan kan dat later zorgen voor motivatie. Motivatie bestaat uit twee vormen: intrinsieke en extrinsieke motivatie (de twee pijlen). Als iemand zich wil inzetten voor natuur en dit gevoel vanuit eigen normen en waarden is ontstaan, wordt gesproken van intrinsieke motivatie, stelt de theorie van Deci & Ryan (2000). Echter motivatie kan ook ontstaan vanuit externe factoren zoals plichtsbesef of schuldgevoel. Deze motieven zijn vormen van extrinsieke motivatie. Extrinsieke motivatie werkt slechts voor korte duur. Intrinsieke motivatie is duurzaam en daarom nodig om tot blijvende gedragsverandering te komen. Alleen is intrinsieke motivatie niet alleen afhankelijk van eigen denken en gedrag, maar ook van externe factoren (zie pijl) zoals aanmoediging, erkenning krijgen voor datgene wat is gedaan, eigen keuzes kunnen maken en eigen regie krijgen en behouden over de taken die worden uitgevoerd.

Contemplatie (overweging)

Wie gemotiveerd is hoeft zich nog niet zo te gedragen. De fase voordat iemand in beweging komt wordt de contemplatiefase genoemd, ofwel de overweging volgens het transtheoretische model van Prochaska & Diclemente (1984). Dit houdt in dat iemand wel gemotiveerd is maar nog geen actie onderneemt. De persoon weet dat hij zelf verantwoordelijk is voor zijn gedrag en wil wel veranderen maar weet nog niet hoe hij het probleem moet aanpakken. Het probleem kan in dit geval zeer uiteenlopend zijn. Dit is afhankelijk van iemands persoonlijke gedachtegang of keuze: wat vindt hij of zij het probleem. In het geval van een vrijwilliger die telt voor De Vlinderstichting kan het probleem de achteruitgang van vlindersoorten zijn door de verslechtering van de biodiversiteit.

Kennis probleemaanpak

Als men zich bewust is van het probleem, is er vervolgens kennis nodig om het probleem te kunnen aanpakken alvorens actie te kunnen ondernemen, aldus de theorie van Hines en collega's (1987). Die kennis kan iemand zelf opzoeken, maar dit kan ook via iemands netwerk gaan. Als er voldoende kennis aanwezig is, ontstaat er een gevoel van zekerheid en bekwaamheid, waardoor iemand sneller geneigd is actie te ondernemen. Dit komt doordat hij weet hoe hij het probleem moet aanpakken.

Mogelijkheden tot gedragsverandering

Of iemand zijn gedrag gaat veranderen, hangt af van bepaalde stimulansen en faciliterende factoren. Als iemand al een netwerk om zich heen heeft wat actief is in vrijwilligerswerk, zal hij of zij sneller geneigd zijn om ook dergelijk gedrag te laten zien. Het maakt een groot verschil als iemand actief benaderd wordt met de vraag of hij/zij wil participeren. Het CLEAR-model van Lowndes (2006) maakt onderscheid in verschillende factoren, die maken of iemand wel of niet gaat participeren. Namelijk of iemand kan participeren door te beschikken over de juiste kennis en middelen en of iemand ondersteund en aangemoedigd wordt door een actief netwerk. Daarnaast is bevestiging van resultaten of werkzaamheden in de vorm van terugkoppeling, feedback of complimenten nodig zodat de persoon zich waardevol, nuttig en gewaardeerd voelt.

Daadwerkelijke gedragsverandering

Indien de voorgaande faciliterende factoren in meerdere of mindere mate aanwezig zijn, zal er uiteindelijk een daadwerkelijke gedragsverandering plaatsvinden. Natuurlijk hangt dit naast de aanwezige factoren ook af van persoonlijke kenmerken zoals wilskracht en doorzettingsvermogen. Of iemand tot handelen overgaat hangt af van bepaalde stimulansen (zie pijl): als men het idee heeft dat anderen het daadwerkelijke gedrag uiteindelijk gaan goedkeuren of dit gedrag al vertonen dan zal iemand sneller de neiging hebben om iets te gaan ondernemen. Dit is de subjectieve norm uit het model van Ajzen (1991). Het gevoel zelf verantwoordelijk te zijn en een hoge interne 'locus of control' te hebben, zoals beschreven wordt in het model van Hines et al (1987), draagt eveneens bij aan het plichtsbesef van mensen en het gevoel dat zij zelf verandering teweeg kunnen brengen met hun gedrag.

Blijvend veranderd gedrag

Of mensen blijvende gedragsverandering laten zien, is afhankelijk van veel faciliterende factoren. Naast dat iemand er tijd voor over moet hebben en fysiek in staat moet zijn om bepaalde werkzaamheden uit te voeren, is het ook belangrijk dat mensen plezier hebben in hun taken. Voor sommige mensen geldt dat er sociale binding moet zijn om zich prettig te kunnen voelen. Om zich zeker en capabel te voelen, moet men over bepaalde kennis beschikken of deze aangeboden krijgen via scholing of cursussen. Daarnaast is het belangrijk dat mensen het gevoel hebben eigen regie te hebben over hun taken en dat ze erkend en gewaardeerd worden in hun werkzaamheden.

Natuurinclusieve samenleving

Uiteindelijk kan blijvend gedrag worden overgenomen door familie, vrienden of andere mensen in de nabije omgeving. Uiteindelijk zorgen alle factoren bij elkaar voor een continue kringloop, waarin mensen elkaar en hun kinderen, beginnend bij een grondhouding, nieuw natuur- en milieubewust gedrag aanleren. Dit is de reden waarom er bij dit model is gekozen om deze als 'ongoing proces' te laten zien. Doordat steeds meer mensen dit gedrag zullen overnemen of aan zullen leren, houdt het zichzelf in stand en zal het steeds verder uitbreiden. Uiteindelijk (als maar genoeg mensen meedoen) zal er langzaam een meer natuurinclusieve samenleving ontstaan, waarbij burgers vanuit eigen normen en waarden zoveel mogelijk rekening houden met de natuur om hen heen.

4. Programma van eisen

Dit hoofdstuk is de stap tussen de onderzoeksfase en het eindproduct. Om te kunnen bepalen aan welke eisen het meetinstrument moet voldoen wordt er eerst een programma van eisen gemaakt. Het programma van eisen is een verzameling van wensen en eisen ten aanzien van het meetinstrument. De ontwerpcriteria beschrijven de punten waaraan het meetinstrument moet voldoen en zijn deze tevens een toetsingskader om het resultaat tussentijds en aan het eind te toetsen. Het programma van eisen is zo ingericht dat per doelgroep (grijs, groen en BIMAG) de doelen aangegeven kunnen worden met betrekking tot betrekken, betrokken houden en mate van betrokkenheid. Deze doelen komen overeen met de deelvragen. De doelen en factoren zijn ontstaan door het samenvoegen van de informatie uit de literatuur en wensen vanuit De Vlinderstichting. Vervolgens worden per cel de relevante factoren kort en bondig beschreven. Dit zijn de factoren waarmee rekening dient te worden gehouden in de vragenlijst. In dit hoofdstuk worden deze factoren door een korte en bondige toelichting verduidelijkt.

Tabel 4: Programma van eisen

	GRIJS	LICHTGROEN	DONKERGROEN	BIMAG	ONTWERPCRITERIA
BETREKKEN	Motivatatie van vrijwilligers peilen	Motivatatie van vrijwilligers peilen	Motivatatie van vrijwilligers peilen	Motivatatie van vrijwilligers peilen	In de vragenlijst komen vragen over motivatie: - De reden waarom mensen vrijwilligerswerk zijn gaan doen. - Op welke manier mensen in aanraking zijn gekomen met de organisatie/vrijwilligerswerk en hoe zij die manier(en) hebben ervaren.
BETROKKEN HOUDEN	Manier van bereiken van vrijwilligers inventariseren	Manier van bereiken van vrijwilligers inventariseren	Manier van bereiken van vrijwilligers inventariseren	Manier van bereiken van vrijwilligers inventariseren	
	Scholing/begeleiding: Behoefte aan scholing peilen	Behoefte aan bijscholing peilen	Behoefte aan bijscholing peilen	Behoefte aan bijscholing peilen	In de vragenlijst komen vragen terug over de volgende onderwerpen: Scholing/begeleiding: - Behoefte aan begeleiding, welke vorm heeft voorkeur. - Behoefte aan bijscholing, welke vorm heeft voorkeur, welke onderwerpen.
	Behoefte aan begeleiding (door groene vrijwilliger) peilen	Behoefte aan begeleiding (door groene vrijwilliger) peilen			
	Communicatie: Behoefte aan terugkoppeling resultaten en andere informatie peilen. Voorkeur communicatievorm en ervaring met communicatie peilen.	Behoefte aan terugkoppeling resultaten en andere informatie peilen. Voorkeur communicatievorm en ervaring met communicatie peilen.	Behoefte aan terugkoppeling resultaten en andere informatie peilen. Voorkeur communicatievorm en ervaring met communicatie peilen.	Behoefte aan terugkoppeling resultaten en andere informatie peilen. Voorkeur communicatievorm en ervaring met communicatie peilen.	Communicatie: - Welke communicatievormen worden gebruikt, hoe wordt dat ervaren. - Behoefte aan terugkoppeling resultaten en op welke manier heeft de voorkeur.
	Emotionele ondersteuning: Mate van verwachttingsmanagement, voorkeur contactmomenten peilen.	Mate van verwachttingsmanagement, voorkeur contactmomenten peilen	Mate van verwachttingsmanagement, voorkeur contactmomenten peilen	Mate van verwachttingsmanagement, voorkeur contactmomenten peilen	Emotionele ondersteuning: - Zijn verwachtingen duidelijk en realistisch. - Behoefte aan contactmomenten, welke vorm en frequentie heeft de voorkeur. - Behoefte aan erkenning en waardering.
	Behoefte aan waardering en erkenning peilen	Behoefte aan waardering en erkenning peilen	Behoefte aan waardering en erkenning peilen	Behoefte aan waardering en erkenning peilen	
	Sociaal: Sociale ervaring onderzoeken: behoefte aan samenwerking met andere vrijwilligers, bijeenkomsten.	Sociale ervaring onderzoeken: behoefte aan samenwerking met andere vrijwilligers, bijeenkomsten.	Sociale ervaring onderzoeken: behoefte aan samenwerking met andere vrijwilligers, bijeenkomsten.	Sociale ervaring: behoefte aan contact binnen netwerk van gelijkgestemden/zelfde achtergrond.	Sociaal: - Behoefte aan sociale bijeenkomsten/netwerken. - Inventarisatie met wie tellingen worden uitgevoerd.
			Verantwoordelijkheid: Behoefte aan verantwoordelijkheid: expertrol. Behoefte aan meedenken om doelen te behalen Behoefte aan eigen regie peilen.	Behoefte aan verantwoordelijkheid: expertrol in eigen netwerk. Behoefte aan meedenken om doelen te behalen.	Verantwoordelijkheid: - Behoefte aan verantwoordelijkheidsrol (donkergroene vrijwilliger en BIMAG boeren), zoals begeleiding minder ervaren vrijwilligers en voorlichting binnen eigen kringen. - Meedenken met het behalen van doelen van De Vlinderstichting.

MATE VAN BETROKKENHEID	Vertrouwen: Vertrouwen organisatie meten.				Vertrouwen: In de vragenlijst komen schaalvragen om vertrouwen in de organisatie te meten en verbeterpunten. Belemmeringen: Er wordt gevraagd naar verschillende knelpunten die vrijwilligers kunnen tegenkomen: • Intern: organisatiestructuur, beleid, communicatie. • Persoonlijk: hoeveelheid werk/ tijd/ complexiteit werkzaamheden, overvraging, bereikbaarheid gebieden, ontbreken van faciliterende middelen, ontbreken van kennis, fysieke belemmeringen. Stoppen: Er wordt gevraagd naar redenen indien de wens is om vrijwilligerswerk te minderen of te stoppen.
	Vertrouwen in de organisatie meten.	Vertrouwen in de organisatie meten.	Vertrouwen in de organisatie meten.	Vertrouwen in de organisatie meten	
BEVRAGING/ FACTOREN MEETINSTRUMENT	Ontwerpcriteria geldig voor alle soorten vrijwilligers.				Bij het opstellen van de vragenlijst wordt zoveel mogelijk gebruikt gemaakt van gevalideerde voorbeelden en vergelijkbare onderzoeken. • De vragenlijst wordt online opgezet en afgenomen. • Bij aanvang wordt het doel eerst geïntroduceerd en worden deelnemers duidelijk geïnstrueerd over het gebruik. • Algemene informatie wordt verzameld: leeftijd, man/vrouw/anders. • Er wordt gevraagd naar aanwezige kennis en ervaring en of respondenten zichzelf indelen naar persoonlijke kernmerken. • De vraagstelling is helder en relevant voor alle typen vrijwilligers. • De vragenlijst mag niet langer duren dan +/- 11 minuten. • De schaalvragen zullen bestaan uit een 5-punt Likertschaal. • Er komen zowel open, gesloten, schaal- en meerkeuzevragen in de vragenlijst aan bod. • Vragen worden gegroepeerd op onderwerp: betrekken, betrokken houden en mate van betrokkenheid. • Er wordt gevraagd naar algemene verbeterpunten voor De Vlinderstichting. • Aan het eind van de vragenlijst wordt gevraagd of mensen het feedbackformulier willen invullen. • Sociale wenselijkheid zal worden vermeden door meerkeuze- en schaalvragen te gebruiken. • De privacy wordt gewaarborgd doordat de uitkomsten anoniem worden verwerkt binnen het project ‘Natuurinclusief gedrag van burgers’.
	Knelpunten waar vrijwilligers tegenaan lopen peilen.	Knelpunten waar vrijwilligers tegenaan lopen peilen.	Knelpunten waar vrijwilligers tegenaan lopen peilen.	Knelpunten waar vrijwilligers tegenaan lopen peilen.	
	Stoppen: Redenen voor stoppen/mindering vrijwilligerswerk peilen.	Stoppen: Redenen voor stoppen/mindering vrijwilligerswerk peilen.	Stoppen: Redenen voor stoppen/mindering vrijwilligerswerk peilen.	Stoppen: Redenen voor stoppen/mindering vrijwilligerswerk peilen.	

Factoren vrijwilligers

Betrekken

- Om de motivatie in kaart te brengen is het nodig om te vragen naar de redenen waarom en op welke manier mensen betrokken zijn geraakt bij De Vlinderstichting. Redenen kunnen onder deelnemers uiteenlopen maar zeker ook verschillen tussen het type vrijwilligers. (Jonge) grijze vrijwilligers kunnen bijvoorbeeld via natuureducatie projecten op school betrokken zijn geraakt, terwijl donkergroene vrijwilligers vanuit bepaalde interesse en/of kennis handelen. Er wordt daarom ook gevraagd naar (voor)kennis en/of ervaring die deelnemers al hebben.
- Er komt geen routing systeem in het meetinstrument. Daarom is er een andere oplossing bedacht om inzicht te krijgen uit welke typen vrijwilligers de achterban van De Vlinderstichting bestaat. Er wordt gevraagd naar kennis en ervaring die vrijwilligers meebrengen en er is een vraag toegevoegd met beschrijving en kenmerken van grijze, licht- en donkergroene en BIMAG vrijwilligers. Respondenten kunnen aanvinken tot welk type zij zich het meest verhouden.

Betrokken houden

- In de literatuur komt veelvuldig naar voren dat het aanbieden van scholing nodig is om mensen betrokken te houden. Om deze reden wordt gevraagd naar de behoefte aan scholing onder de deelnemers.
- Voldoende begeleiding, alsmede voldoende (technische) ondersteuning in de vorm van meetapparatuur, bepaalde software of soortengidsen is nodig om mensen betrokken te houden. Vrijwilligers voldoende inwerken en feedback geven op hun werkzaamheden horen hier ook bij. Dit zorgt ervoor dat mensen met plezier hun werk kunnen en blijven uitvoeren. De vragen in de enquête brengen in kaart of mensen zich voldoende ondersteund voelen.
- Waardering en erkenning van vrijwilligers(werk) is volgens de literatuur erg belangrijk om mensen betrokken te houden. Daarbij horen een aantal factoren zoals het terugkoppelen van tel/meetresultaten, het geven en nemen van verantwoordelijkheid en eigen regie bepalen in bepaalde projecten. De vragen in het meetinstrument brengen in kaart in hoeverre hier behoefte aan is.
- Communicatie is enorm belangrijk om mensen betrokken te houden. Vrijwilligers hebben vaak een voorkeur voor bepaalde vormen van communicatie. Ook zijn er verschillen tussen type vrijwilligers in behoefte van onderwerpen waarover gecommuniceerd wordt. Het is goed om daar als natuurorganisatie bij aan te sluiten, daarom wordt er gevraagd naar voorkeuren en hoe deze vormen van communicatie worden ervaren.
- Met name nieuwe vrijwilligers hebben behoefte aan emotionele ondersteuning zoals een bepaalde mate van verwachtingsmanagement met realistische verwachtingen en geen overvraging. Tijdens contactmomenten kan er terugkoppeling plaatsvinden met feedback en kunnen successen benoemd worden. Sommige vrijwilligers hebben hier meer behoefte aan dan anderen. Daarom wordt geïnventariseerd welke groep vrijwilligers hier behoefte aan heeft, in welke vorm en in welke frequentie.
- Sociale ervaringen kunnen redenen zijn waarom mensen betrokken blijven. Deze ervaringen kunnen verschillende vormen aannemen, onder andere het samen tellen met familie of andere vrijwilligers of het onderling contact tussen vrijwilligers. Voor sommige mensen geldt dit als een meerwaarde om vrijwilligerswerk te blijven doen, voor anderen minder. Om te onderzoeken of er behoefte is om meer onderling contact te faciliteren, worden dergelijke vragen gesteld.
- Het geven van verantwoordelijkheid en eigen regie kan gezien worden als vertrouwen vanuit de organisatie in haar vrijwilligers. Er wordt gekeken in hoeverre hier behoefte aan is en het vertrouwen in de organisatie wordt door middel van schaalvragen gemeten.

Mate van betrokkenheid

- Verbondenheid met een organisatie kan een goede reden zijn waarom vrijwilligers zich aansluiten bij een organisatie, maar zorgt ook dat vrijwilligers zich betrokken blijven voelen en zich daardoor blijven inzetten. Het is daarom van belang dat vrijwilligers zich voldoende verbonden voelen met de organisatie. Dat kan door verschillende factoren zoals voldoende uitdaging uit werkzaamheden halen of het gevoel van belang te zijn voor een organisatie. Deze en andere factoren worden getest in meerkeuzevragen over het gevoel van betrokkenheid.
- Belemmeringen tijdens het vrijwilligerswerk kunnen in zoverre het plezier in het werk wegnemen dat vrijwilligers minder of geen tellingen meer verrichten. Om inzicht te krijgen welke factoren als storend worden ervaren en wat natuurorganisaties kunnen doen om knelpunten weg te nemen wordt gevraagd naar zowel interne als persoonlijke knelpunten die vrijwilligers tegen kunnen komen.
- De BIMAG vrijwilligers hebben als enige type vrijwilligers een gemeenschappelijke noemer, namelijk hun agrarische achtergrond. Om meer inzicht te krijgen of de vrijwillige werkzaamheden aansluiten bij het agrarische bedrijfsleven en of agrariërs wellicht andere wensen en behoeften hebben, zoals meer onderling contact tussen agrariërs zelf worden een aantal vragen gesteld die specifiek gericht zijn op de BIMAG boeren.
- Om te kunnen constateren of oudere vrijwilligers om andere redenen stoppen (en beginnen) met vrijwilligerswerk dan jongere vrijwilligers, wordt er gevraagd naar leeftijd en de reden waarom iemand wil stoppen of is gestopt.

Bevraging meetinstrument

Online: het invullen en testen van het meetinstrument zal online plaatsvinden via Google Forms. Zoals in hoofdstuk 2 is genoemd, is hiervoor gekozen om respondenten in één keer op een makkelijke manier te bereiken. Respondenten kunnen op een zelfgekozen moment het meetinstrument en het feedbackformulier invullen.

Vooraf: deelnemers worden door De Vlinderstichting benaderd en geïnformeerd over de enquête via de mail en via een Facebookbericht. In een korte en bondige toelichting voorafgaand aan de enquête wordt duidelijk gemaakt wat het doel is van de vragenlijst, wat er met de gegevens gebeurt en dat het een test enquête betreft met aanvullende feedback vragen.

Bevraging: er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van gevalideerde vragenlijsten. Naast dat dit zorgt voor goede duidelijk geformuleerde vragen, zorgt dit er voor dat het meetinstrument meet wat het daadwerkelijk moet meten. Het meetinstrument wordt hierdoor meer betrouwbaar omdat dit ook geldt als het gebruikt wordt in verschillende situaties door verschillende personen. De gevalideerde vragenlijsten vormen de basis van het meetinstrument. De rest van de vragen wordt aangevuld door de ontwerpcriteria die volgen uit het programma van eisen. Deze criteria zorgen ervoor dat het meetinstrument toegepast wordt op dit onderzoek met deze specifieke doelgroepen.

Schaalvragen: de schaalvragen zullen bestaan uit een 5-punt Likertschaal. Er is voor een vijf punt gekozen in plaats van een zeven punt omdat een vijf punt schaal overzichtelijker is, minder leeswerk en minder keuzestress geeft voor de deelnemers, waarmee de invultijd van de enquête zo kort mogelijk gehouden wordt.

Vraagstelling: er komen zowel open-, gesloten als meerkeuze vragen in de enquête terug, volgens de *mixed method* die in hoofdstuk 2 benoemd wordt. Naast dat dit zorgt voor een completer beeld van de respondenten zorgt deze methode er ook voor dat samenhang tussen vrijwilligers en antwoorden sneller te zien is en dat er dus makkelijker conclusies getrokken kunnen worden over de gehele dataset. Voor de meerkeuzevragen is ook gekozen om bepaalde antwoorden sneller te kunnen filteren. De open vragen zijn erin verwerkt om meer waardevolle aanvullende informatie te verkrijgen. Bij open vragen is er meer ruimte voor de deelnemer om een eigen mening te vormen, uitleg en feedback te kunnen geven waardoor op bepaalde belangrijke punten meer individuele informatie verkregen kan worden. Dit kan een grote meerwaarde vormen voor De Vlinderstichting omdat er op deze manier nog beter en persoonlijker aangesloten kan worden bij wensen en behoeften van de achterban.

Tijdsduur: de vragenlijst mag niet langer duren dan 11 minuten, om te voorkomen dat mensen hun aandacht verliezen, het invullen afraffelen zonder goed te lezen of zelfs helemaal afhaken (Multiscope, 2020). Dit zorgt voor minder betrouwbare gegevens en uiteindelijk minder betrouwbare uitkomsten.

Test en feedback: de enquête wordt getest door een representatieve testgroep op gebruiksvriendelijkheid en inhoudelijk op vraagstelling, relevantie en helderheid. Na de enquête volgt een korte feedback vragenlijst, waarin de enquête wordt geëvalueerd via open en meerkeuze vragen. Bij de open vragen is er ruimte voor de deelnemers om feedback te geven. Zoals ook vermeld in de methode is voornamelijk de feedback van de vragenlijst van belang en niet zozeer de uitkomsten van de vragenlijst zelf. Het doel is dat de vragenlijst van zodanig goede kwaliteit is dat deze verder gebruikt kan worden in het onderzoek van 'Natuurinclusief gedrag van Burgers'. Daarbij gaat het erom dat de vragen ook breed genoeg gesteld worden (of zodanig aanpasbaar zijn in zeer korte tijd) dat dit meetinstrument niet alleen door De Vlinderstichting gebruikt kan worden, maar ook gebruikt kan worden door de andere organisaties om wensen en behoeften van diverse groepen vrijwilligers in kaart te brengen.

5. Planvorming: meetinstrument

Dit hoofdstuk verbindt de literatuur en het programma van eisen met het meetinstrument en laat zo de uiteindelijke oplossing voor het probleem zien. In paragraaf 1.3 wordt de probleemstelling toegelicht, namelijk het ontbreken van een meetinstrument om redenen van verloop, vertrek, motieven en betrokkenheid in kaart te brengen van vrijwilligers van De Vlinderstichting. Door het creëren van een meetinstrument kunnen deze onderwerpen in kaart worden gebracht. De ontwerpcriteria uit het programma van eisen (hoofdstuk 4) geven de ingrediënten die nodig zijn om dit meetinstrument te kunnen maken. Het daadwerkelijk opgetelde meetinstrument is een vragenlijst geworden, te vinden in bijlage 1. Het betreft een online meetinstrument dat gemaakt is in Google Forms. Hieronder wordt kort toegelicht hoe het meetinstrument vervolgens is opgesteld.

Opzet meetinstrument

Uit het programma van eisen is een meetinstrument gecreëerd in de vorm van een vragenlijst, die de betrokkenheid en motivatie van de verschillende soorten vrijwilligers in kaart kan brengen. Door uitgebreid literatuuronderzoek zijn een aantal faciliterende- en belemmerende factoren naar voren gekomen voor het betrekken en betrokken houden van groene vrijwilligers. Vooral deze faciliterende- en belemmerende zijn de basis geworden voor het programma van eisen. In de literatuur is getracht zoveel mogelijk onderscheid te maken tussen de verschillende doelgroepen die voor dit onderzoek van toepassing zijn: grijze vrijwilligers, licht- en donkergroene vrijwilligers en BIMAG boeren. Dit is gedaan met de gedachte (en uiteindelijk bewijs vanuit de literatuur) dat grijze vrijwilligers andere aandachtspunten hebben dan donkergroene vrijwilligers.

Enquêtevragen

Als voorbeeld voor de enquêtevragen is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van gevalideerde vragenlijsten, zoals de vragenlijst van Boezeman (2009). Aanvullend daarop zijn vragenlijsten gebruikt die qua onderzoek en onderwerpen overeenkomen met dit onderzoek. Door deze vragenlijsten te bestuderen en te kijken naar vraagstelling, formulering en volgorde is een basisvragenlijst gecreëerd. Vervolgens zijn er vragen aan toegevoegd welke specifiek op de vier verschillende typen vrijwilligers van toepassing zijn. Deze vragen zijn vrijwel direct uit het programma van eisen gekomen. Wat deze vragenlijst onderscheidt van andere vragenlijsten is dat deze vragenlijst zich richt op vier verschillende doelgroepen met elk een eigen niveau van kennis, ervaring en achtergrond, terwijl andere vragenlijsten zich meestal op één enkele doelgroep richten. Hierdoor wordt er een breed en completer beeld gecreëerd van verschillende niveaus vrijwilligers waaruit een achterban van een natuurorganisatie kan bestaan.

Geen routing

Er is uiteindelijk gekozen om geen routing toe te passen en vrijwel alle vragen door alle respondenten te laten beantwoorden, aangezien dit juist waardevolle informatie kan geven. Behoeftes aan begeleiding kan bijvoorbeeld gelden voor een grijze vrijwilliger die net begint, maar een donkergroene vrijwilliger kan hier ook behoefte aan hebben als deze persoon nieuw vrijwilligerswerk gaat doen op een gebied waar hij of zij geen ervaring mee heeft. Enkele vragen in de vragenlijst zijn alleen bedoeld voor eenmalige vrijwilligers of BIMAG boeren. Dit wordt van tevoren duidelijk aangegeven. Deze extra vragen zijn bedoeld om wensen en behoeften van deze groepen duidelijker in beeld te krijgen.

Open vragen en evaluatie

De aanvullende diepte-interviews zijn vervangen door het gebruik van open vragen. In verband met tijdsdruk is het niet mogelijk geweest om diepte-interviews te houden. De open vragen zijn uiteindelijk na overleg met De Vlinderstichting facultatief geworden, omdat de hoeveelheid vragen in de vragenlijst al behoorlijk wat tijd in beslag neemt. Het is echter belangrijk dat de vragenlijst niet langer duurt dan ongeveer tien minuten, om te voorkomen dat deelnemers halverwege stoppen. De Vlinderstichting heeft daarom gekozen om de open vragen aan het eind aan bod te laten komen en deelnemers zelf te laten bepalen of ze deze willen invullen. Om inzicht te verkrijgen in de mening van de respondenten over de vragenlijst, is een kort evaluatieformulier opgesteld. Op deze manier kunnen de weggevallen diepte-interviews enigszins opgevangen worden.

Het gebruik van dit meetinstrument moet ervoor zorgen dat De Vlinderstichting meer inzicht krijgt in wensen en behoeften van haar achterban en daar eerder en beter op kan inspelen. Dit zorgt ervoor dat vrijwilligers zich gehoord voelen en daardoor langer betrokken blijven, de mate van betrokkenheid groot is en er een nieuwe en wellicht bredere groep potentiële vrijwilligers betrokken kan worden.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen de deelvragen (opgesteld in hoofdstuk 1) kernachtig beantwoord worden aan de hand van de voorgaande theorieën (hoofdstuk 2) om vervolgens de hoofdvraag van dit afstudeeronderzoek te beantwoorden.

Hieronder nogmaals de opgestelde deelvragen:

1. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrekken van vrijwilligers?
2. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrokken houden van vrijwilligers?
3. Hoe meet je de mate van betrokkenheid van vrijwilligers met een meetinstrument?
4. Met welke factoren moet rekening gehouden worden bij het bevragen van vrijwilligers binnen natuuronderzoek?

1. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrekken van vrijwilligers?

Door de onderzochte theorieën in hoofdstuk 3 en andere, vergelijkbare vragenlijsten zijn verschillende faciliterende- en belemmerende factoren in kaart gebracht van het betrekken van vrijwilligers. Deze faciliterende en belemmerende factoren zijn voornamelijk van invloed op grijze vrijwilligers zonder kennis, ervaring en/of affiniteit met de natuur. Deze factoren zorgen voor het motiveren, begeleiden en betrekken van nieuwe vrijwilligers. Meer ervaren groene vrijwilligers en BIMAG boeren zullen echter ook hiermee te maken en profijt van hebben (wellicht in mindere mate). In tabel 5 worden deze factoren weergegeven.

Tabel 5: Faciliterende en belemmerende factoren van betrekken van vrijwilligers

Faciliterende factoren	Belemmerende factoren
Vertrouwen opbouwen	Slechte communicatie: geen duidelijkheid bieden, niet nakomen van afspraken
Vast contactpersoon	Gebrek aan kennis en/of scholing
Samenwerking tussen vrijwilligers en andere organisaties	Overvraging en te veel druk uitoefenen
Ondersteuning bieden zowel emotioneel: feedback, successen vieren als in ondersteunende middelen: apparatuur en software	Persoonlijke factoren: te weinig tijd
Waardering tonen: terugkoppeling resultaten	Overige factoren: zoals onderlinge concurrentie en (on)toegankelijkheid gebieden
Goede communicatie en verwachtingsmanagement: heldere afspraken en taken	Twijfel over nut bijdrage
Begeleiding grijze vrijwilligers door groene vrijwilligers	

2. Wat zijn de faciliterende en belemmerende factoren in het betrokken houden van vrijwilligers?

Met behulp van de theorie zijn de verschillende faciliterende en belemmerende factoren opgesteld omtrent het betrokken houden van bestaande vrijwilligers. Deze faciliterende en belemmerende factoren beïnvloeden voornamelijk het betrokken houden van vrijwilligers. Daarom zijn deze factoren van toepassing op (meer) ervaren licht- en donkergroene vrijwilligers met kennis van dier en natuur en de BIMAG boeren. In tabel 6 zijn de factoren weergegeven.

Tabel 6: Faciliterende en belemmerende factoren van betrokken houden van vrijwilligers

Faciliterende factoren	Belemmerende factoren
Aansluiten belevingswereld	Frictie organisatiestructuur
Sociale binding	Onduidelijke of inconsequente regelingen, beleid en onvoldoende financiën
Eigen regie/ verantwoordelijkheid	Geen ondersteuning
Gevoel van verbondenheid	Belemmeringen tijdens werk (ziekte en/of agressie)
Expertrol	Weinig/slechte communicatie
Goede communicatie en verwachtingsmanagement	Persoonlijke factoren: fysieke belemmeringen
Tevredenheid	Gebruiksonvriendelijke apparatuur of administratie
Werkzaamheden erkennen en waardering tonen	Verschillende visies op beleid en doelstellingen

3. Hoe meet je de mate van betrokkenheid van vrijwilligers met een meetinstrument?

Door het bestuderen van de gevalideerde vragenlijst van Boezeman (2009) blijkt dat trots en respect belangrijke invloeden zijn binnen een vrijwilligersorganisatie. Doordat vrijwilligers trots en respect ervaren vanuit de vrijwilligersorganisatie, wordt de betrokkenheid bij de organisatie vergroot. Het bieden van (emotionele en taakgerichte) ondersteuning zorgt ervoor dat een vrijwilliger zich meer gerespecteerd voelt, dus dit is een goede manier voor De

Vlinderstichting om de betrokkenheid van haar vrijwilligers te vergroten. Om dit voor De Vlinderstichting (en andere natuurorganisaties) in kaart te brengen, worden de factoren trots, respect en ondersteuning bevraagd in het opgestelde meetinstrument.

Er zijn drie vormen te onderscheiden van betrokkenheid: affectieve, normatieve en continuerende betrokkenheid. Door open vragen te gebruiken in het meetinstrument die kunnen achterhalen welke vormen van betrokkenheid de vrijwilligers ervaren, kan de mate van betrokkenheid van vrijwilligers van De Vlinderstichting in kaart worden gebracht. Voor een vrijwilligersorganisatie als De Vlinderstichting is affectieve betrokkenheid de meest gunstige (en waarschijnlijk de meest langdurige) vorm van betrokkenheid. Daarom wordt in het meetinstrument in kaart gebracht hoe men zich voelt binnen de vrijwilligersorganisatie en of ze het eens zijn met de doelen van De Vlinderstichting, om erachter te komen of men tot deze groep behoort. Een ander belangrijk gegeven is de reden van mindering van werkzaamheden of vertrek van vrijwilligers te controleren. Indien natuurorganisaties invloed hebben op de reden, kunnen er mogelijk aanpassingen plaatsvinden om vertrek van vrijwilligers in de toekomst te voorkomen. Om deze reden wordt via het meetinstrument gevraagd naar de behoefte om minder of te stoppen met vrijwilligerswerk en de reden daarvoor. Een andere mogelijkheid is het houden van een exit-gesprek met de vertrekkende vrijwilliger.

4. Met welke factoren moet rekening gehouden worden bij het bevragen van vrijwilligers binnen natuuronderzoek?

Deze deelvraag kan onderverdeeld worden in meerdere facetten. Allereerst is met het opstellen van het meetinstrument rekening gehouden met de volgende kenmerken:

- 1. Efficiëntie
- 2. Standaardisatie
- 3. Normering
- 4. Objectiviteit
- 5. Betrouwbaarheid
- 6. Validiteit

Vervolgens zijn er meerdere aspecten die meegenomen zijn bij het opstellen van het meetinstrument. Deze zijn opgesomd in tabel 7.

Tabel 7: Aspecten meegenomen in het meetinstrument

Aspect	Uitleg
Tijd	De vragenlijst moet idealiter zo’n 10 minuten duren (en niet langer dan 15 minuten).
Vraagstelling	Bepaal het gebruik van mondelinge, schriftelijke vragen en/of schaalvragen.
Introductie	Brief (en debrief) de respondenten.
Opbouw	Begin de vragenlijst met vragen over persoonskenmerken. Let op de volgorde van de vragen en zorg dat de vragen over hetzelfde onderwerp zijn gegroepeerd.
Vraag en antwoord-mogelijkheden	Maak gebruik van open en gesloten vragen.

De hoofdvraag van dit project luidt als volgt:

Aan welke eisen moet een gestandaardiseerd, betrouwbaar en valide meetinstrument voldoen, waarmee motivatie en betrokkenheid van vrijwilligers, faciliterende en belemmerende factoren in kaart gebracht worden voor De Vlinderstichting?

Met de bovenstaande vier deelvragen zijn meerdere factoren en kenmerken in kaart gebracht. In feite zijn alle bovengenoemde punten de eisen waarmee rekening mee gehouden moet worden bij het bevragen van de vrijwilligers. Dankzij deze factoren is een efficiënte en objectieve vragenlijst opgesteld om motivatie, betrokkenheid en verloop van vrijwilligers inzichtelijk te maken die meedoen aan tellingen voor De Vlinderstichting. Belangrijk is dat er sprake is van een hoge betrouwbaarheid (representativiteit) en validiteit (meet wat het moet meten). In de vragenlijst zijn alle vier soorten vrijwilligerstypen aan bod gekomen: de grijze, licht- en donkergroene vrijwilliger en de BIMAG boeren.

Net zoals benoemd in hoofdstuk 2, is alle opgedane kennis gebruikt om het meetinstrument te creëren (zie bijlage 1) om een goed beeld te verkrijgen over motivatie, participatie, betrekken en betrokken blijven en de motieven van vrijwilligers. Alle bovenstaande punten die uit de deelvragen gekomen zijn, zijn gebruikt en bevraagd in het meetinstrument. Globaal genomen zijn de eisen hieronder beschreven. De behoeften en wensen zijn de onderwerpen in het meetinstrument die als eisen kunnen worden beschouwd, om motivatie, betrokkenheid en verloop van vrijwilligers inzichtelijk te maken voor het (nacht)vlinderonderzoek van De Vlinderstichting. Uit het onderzoek is gebleken dat het noodzakelijk is om de volgende behoeften en wensen van vrijwilligers in beeld te krijgen:

- * Vertrouwen
 - * Erkenning en waardering
 - * Expertrol
 - * Verbondenheid
 - * Ervaring en begeleiding
 - * Bijscholing
 - * Wijze van communiceren en contact
 - * Sociale ervaring
 - * Terugkoppeling resultaten
 - * Eventuele verantwoordelijkheden
- * Sociale bijeenkomsten en netwerken
 - * Faciliterende middelen
 - * Kennis
 - * Het geven/krijgen van feedback
 - * Emotionele en technische ondersteuning
 - * Samenwerking
 - * Eigen regie
 - * Aansluiten belevingswereld
 - * Tevredenheid
 - * (Het maken van) afspraken

Ook zijn er algemene open en gesloten vragen, zoals hoe mensen in aanraking gekomen zijn met het uitvoeren van de vlindertellingen, hoe ze het ervaren en wat de redenen zijn om de tellingen uit te voeren. Tevens zijn eventuele verbeterpunten, de werkzaamheden, de tevredenheid en het vertrouwen in De Vlinderstichting bevestigd.

In de opgestelde vragenlijst voor De Vlinderstichting (en de vervolg casussen) zijn alle bovengenoemde eisen meegenomen, om zo de hoofdvraag van dit afstudeeronderzoek te kunnen beantwoorden en motivatie, betrokkenheid en verloop van vrijwilligers helder in kaart te brengen. Aan de hand van de uitkomsten van het meetinstrument, kan worden vastgesteld hoe De Vlinderstichting haar vrijwilligers (blijvend) kan betrekken en betrokken houden bij natuuronderzoek.

7. Evaluatie & reflectie

In dit hoofdstuk komt de reflectie en evaluatie van dit onderzoek aan bod, wordt het resultaat besproken (het opgestelde meetinstrument en evaluatieformulier) en de gevolgde methodiek tijdens dit afstudeeronderzoek. Het ontwikkelde meetinstrument en de evaluatievragenlijst hebben ongeveer twee weken bij de testgroep uitgestaan. Gedurende deze periode is de vragenlijst door 152 vrijwilligers ingevuld; het evaluatieformulier is door 34 vrijwilligers ingevuld. De vragenlijst is nagenoeg door alle respondenten ingevuld tot het gedeelte met de open vragen. De open vragen zijn iets minder vaak ingevuld en variëren van 110 tot 130 antwoorden. Op basis van deze antwoorden is de evaluatie en reflectie geschreven.

7.1 Evaluatie

Het geresulteerde meetinstrument bevat alle aspecten die uit de literatuur naar voren gekomen zijn. De implicatie hiervan is dat de vragenlijst erg lang is geworden. Zoals in hoofdstuk 5 genoemd, was de suggestie van De Vlinderstichting om alle open vragen op het eind te bevragen en facultatief te maken. Vragen over het beleid en vergoedingen zijn uit de vragenlijst gehaald, omdat deze niet relevant zijn voor De Vlinderstichting en zij dit niet kunnen en/of willen bieden aan vrijwilligers. In totaal bevat de vragenlijst zo'n 50 vragen, waar enkel een paar vragen zijn voor eenmalige vrijwilligers en de BIMAG boeren. Er is echter geen sprake van standaardisatie geweest. Zoals genoemd in het literatuuronderzoek worden hiermee de omstandigheden bedoeld tijdens het invullen van de vragenlijst. Omdat een online vragenlijst is uitgezet, kan geen toezicht gehouden worden wanneer en hoe een vrijwilliger thuis de vragenlijst invult en of hij/zij dat in een rustige omgeving invult of met veel afleiding. Doordat de routing uit het meetinstrument gehaald is, wordt er qua vragen geen onderscheid meer gemaakt tussen de verschillende typen vrijwilligers. Het is daarentegen wel interessant om te zien hoe de vrijwilliger zichzelf zou identificeren qua type vrijwilliger. Daarom is een vraag opgenomen met de definities van de beschrijving en kenmerken van grijze, licht- en donkergroene vrijwilliger en de BIMAG boeren, waarbij respondenten zelf kunnen aangeven in welke omschrijving zij zichzelf het meest herkennen.

Het doel van dit afstudeeronderzoek is voornamelijk het verkrijgen van feedback op het ontwikkelde meetinstrument. Op deze manier kan de vragenlijst ingezet worden voor verder gebruik in het overkoepelende onderzoek 'Natuurinclusief gedrag van burgers' van Regieorgaan SIA. Het gaat erom dat het ontwikkelde meetinstrument een kwalitatief goede vragenlijst is, die breed ingezet kan worden. Op deze manier kan het meetinstrument niet alleen door De Vlinderstichting gebruikt worden, maar ook gebruikt worden door andere casussen uit het overkoepelend onderzoek om wensen en behoeften van diverse groepen vrijwilligers in kaart te brengen.

Validiteit

Om te kunnen nagaan in hoeverre de opgestelde vragenlijst valide is, wordt herhaald wat validiteit precies is: validiteit betekent dat het meetinstrument meet wat het moet meten en dat respondenten de vragen niet anders kunnen opvatten dan dat er bedoeld is (zie paragraaf 3.6). Het is gebleken dat respondenten de vragen in de opgestelde vragenlijst goed begrijpen. Dit is te zien omdat vrijwel alle vragen (met uitzondering van enkele open vragen) door alle respondenten zijn ingevuld. De feedback uit het feedbackformulier op de vragenlijst laat zien dat respondenten het relevante en nuttige vragen vinden. Daarnaast is gebruikt gemaakt van de *mixed method*. Naast meerkeuze vragen is gebruik gemaakt van open vragen. Door de meerkeuzevragen is een op voorhand vastgesteld fenomeen in beeld gebracht en de open vragen zijn daar een bevestiging van en tevens aanvulling op. Deze combinatie maakt dat de resultaten geloofwaardig zijn en dat er sprake is van een valide vragenlijst. Ten derde is de gevalideerde vragenlijst van Boezeman (2009) gebruikt als basis om het meetinstrument op te stellen. Net zoals de vragenlijst van Boezeman zijn ook in dit onderzoek kopjes gebruikt om onderwerpen te groeperen, de respondenten zijn aan het begin van de vragenlijst geïnstrueerd (*briefing*) en er is dicht bij de bevraging gebleven van deze gevalideerde vragenlijst van Boezeman. De andere vragen zijn gebaseerd op vergelijkbare onderzoeken over groene vrijwilligers. De vragen uit deze onderzoeken zijn nauwkeurig overgenomen om dichtbij de manier van bevragen en onderwerpen te blijven. Dit geeft aan dat het meetinstrument meet wat het moet meten.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid is nagegaan door te onderzoeken of de vragenlijst op consistente wijze meet en het onderzoek daarmee herhaalbaar is. Door het gebruik van zowel meerkeuze als open vragen worden er meerdere vragen gesteld die hetzelfde onderzoeken en dus met elkaar samenhangen. Respondenten geven ongeveer dezelfde antwoorden in de meerkeuze en de open vragen en daardoor is te zien dat er een hoge mate van betrouwbaarheid is. Doordat de vragenlijst online is ingevuld, is niet te zeggen onder welke omstandigheden de respondenten de lijst invullen. De ene persoon kan langer over de lijst of een bepaalde vraag doen dan de andere persoon. Er is geen zicht op afleiding en of de vragenlijst met hulp van een ander is ingevuld. Dit kan de mate van betrouwbaarheid verlagen. Deels kan dit probleem ondervangen worden door een duidelijke instructie vooraf waarin kan worden aangegeven dat de vragenlijst bij voorkeur alleen door de vrijwilliger wordt ingevuld, de respondent zich niet moet laten afleiden en het liefst in één keer de vragenlijst moet invullen. Het is daarom ook belangrijk dat het invullen niet meer dan 15 minuten in beslag neemt.

Gestandaardiseerd

De vragenlijst is gestandaardiseerd doordat de vragen vooraf opgesteld zijn aan de hand van literatuuronderzoek. Door de manier van afname via Google Forms staat de volgorde eveneens vast en hierdoor krijgt iedere respondent dezelfde vragen. De vragenlijst wordt dus telkens op dezelfde manier afgenomen. Dit maakt het onderzoek eveneens herhaalbaar en dit verhoogt daardoor de betrouwbaarheid.

Algemene feedback (feedbackformulier)

In de periode dat de vragenlijst en het evaluatieformulier hebben uitgestaan bij de testgroep zijn meerdere zaken aan het licht gekomen. Ongeveer een kwart van de testgroep heeft ook daadwerkelijk het evaluatieformulier ingevuld. De volgende punten zijn naar voren gekomen uit het feedbackformulier:

- De meerderheid van de vrijwilligers die het evaluatieformulier ingevuld hebben, geven aan dat de vragenlijst **te lang** is. Dit was enigszins te verwachten door het verwijderen van de specifieke routing voor de typen vrijwilligers en het gebruiken van open vragen om de weggevalen diepte-interviews te kunnen opvangen.
- Veel vrijwilligers geven aan dat het een **grondige, duidelijke vragenlijst is die mooi is vormgegeven** in Google Forms.
- Het grootste deel van de respondenten vond de vragenlijst **nuttig en relevant**.
- Bij enkele vragen wordt de **mogelijkheid 'niet van toepassing'** gemist, waardoor de respondent de optie neutraal heeft gebruikt.
- Er wordt een suggestie gedaan om ook te bevragen in **welke omgeving vrijwilligers wonen** en vlinders tellen, dus bijvoorbeeld op een balkon of in een bosrijke omgeving.
- De schaalvragen met de antwoorden **helemaal niet mee eens – helemaal mee eens** worden erg helder en makkelijk bevonden. Wellicht is het een mogelijkheid om enkele open vragen te vervangen door ze op deze manier te stellen (helemaal niet mee eens – helemaal mee eens).

- Een vrijwilliger geeft aan **meer vragen** te willen zien over vlinders zelf: ‘Waarom heeft u interesse in vlinders tellen?’ en vragen om het kennisniveau van de vrijwilliger en over vlinders in te schatten.
- Bij vraag 27 wordt gevraagd om een rapportcijfer te geven. Vrijwilligers geven aan dat het prettiger zou zijn om dit door middel van een **cijferbalk** aan te geven, in plaats van een open vraag/opmerkingenveld.
- Als persoonlijke feedback is benoemd dat het meer wordt gewaardeerd om te spreken van BIMAG agrariërs (in plaats van BIMAG boeren).

Feedback eenmalige vrijwilligers

Veel mensen die eenmalig betrokken zijn voor tuintellingen geven aan dat ze zichzelf geen vrijwilliger vinden, maar ‘slechts eenmalig betrokken’. In de instructie wordt benoemd dat iedereen – ongeacht hoeveelheid ervaring – vrijwilliger genoemd wordt. Toch wordt dit door eenmalige vrijwilligers als storend ervaren. Mogelijk is een andere term voor deze groep passender; daarentegen kan dit ook juist voor verwarring zorgen voor de andere vrijwilligers. De eenmalige vrijwilligers geven ook via het feedbackformulier aan dat ze vinden dat veel vragen niet op hen van toepassing zijn, maar meer bedoeld voor ervaren vrijwilligers. Dit gaat waarschijnlijk over de vragen over contact, vertrouwen en betrokkenheid met De Vlinderstichting. Dit geeft eigenlijk de al wat lagere betrokkenheid weer van deze groep. Er wordt voorgesteld om eigenlijk twee (of meer) vragenlijsten op te stellen voor de eenmalige teller, voor vrijwilligers die erg betrokken zijn bij de vlinderstichting en voor de BIMAG boeren. Om dit te ondervangen is het makkelijk om in het vervolg toch gebruik te maken van een routingsysteem. Hiermee wordt een aparte vragenlijst gecreëerd voor elke vrijwilliger en krijgen vrijwilligers meer passende vragen (zie aanbevelingen hoofdstuk 8).

Feedback open vragen

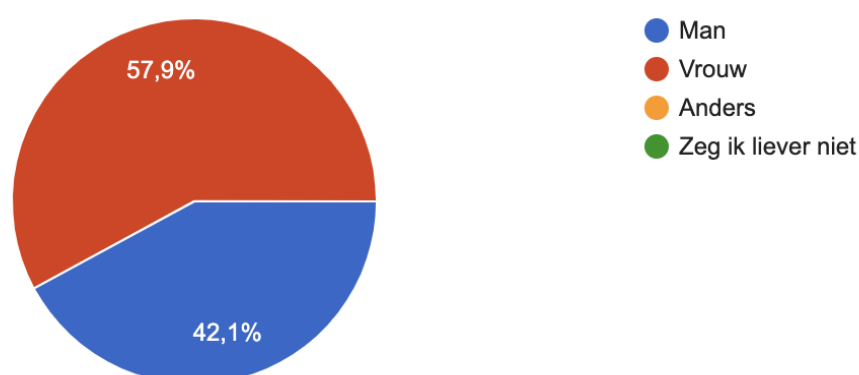
Door meerdere respondenten wordt aangegeven dat er verschillende dubbele open vragen zijn en dat deze overeenkomen met enkele gesloten vragen. Dit was te verwachten, aangezien de open vragen voor meer diepgang zouden moeten zorgen (door het wegvallen van de diepte-interviews). De suggestie wordt gedaan om de open vragen af te wisselen met de gesloten- en schaalvragen, omdat de hoeveelheid open vragen op het eind nu erg eentonig bleek te zijn. Ook wordt aangegeven dat de open vragen lastiger in te vullen zijn dan de meerkeuze vragen en dus meer tijd kosten. Deze drempel zou opgelost kunnen worden door de dubbele open vragen eruit te halen en te vervangen door een aanvullend interview (zie aanbevelingen hoofdstuk 8).

Eerste indruk meetinstrument

In eerste instantie draait dit onderzoek om het opstellen en de evaluatie van het meetinstrument, of de vragen duidelijk zijn geweest. De vervolgcasussen zullen het meetinstrument breed inzetten en de antwoorden van de respondenten kritisch analyseren. Wel kan een eerste indruk gegeven worden in hoeverre het meetinstrument een dataset voortbrengt, waarmee uitspraken gedaan kunnen worden over betrekken en betrokken houden van grijze, groene en BIMAG vrijwilligers. Er wordt dus geen gehele analyse gegeven worden over de resultaten (door tijdgebrek). De vervolganalyse wordt in september verder voortgezet door andere studenten.

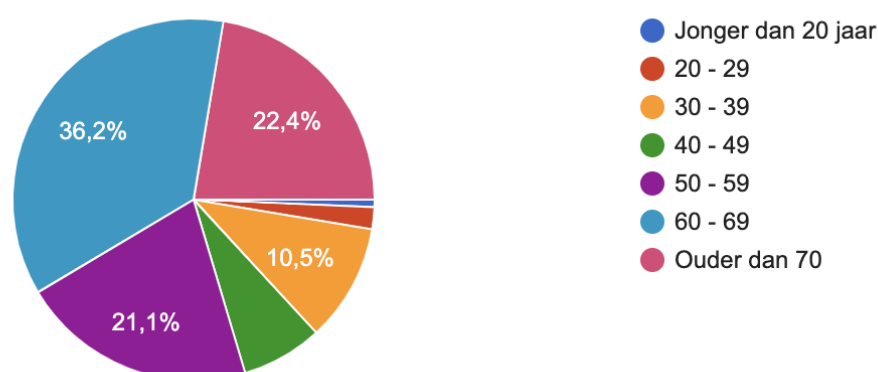
Algemene informatie over vrijwilligers van De Vlinderstichting

Uit de vragenlijst is gebleken dat iets meer dan de helft van de respondenten (58%) vrouwelijk is. Dit komt niet overeen met de literatuur. Daarin wordt juist aangegeven dat er vaak meer mannelijke vrijwilligers zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor zou zijn dat het uitvoeren van tellingen (met name de Jaarlijkse Tuintelling) nauwelijks sprake is van fysieke belasting en het daardoor aantrekkelijker voor vrouwelijke vrijwilligers.

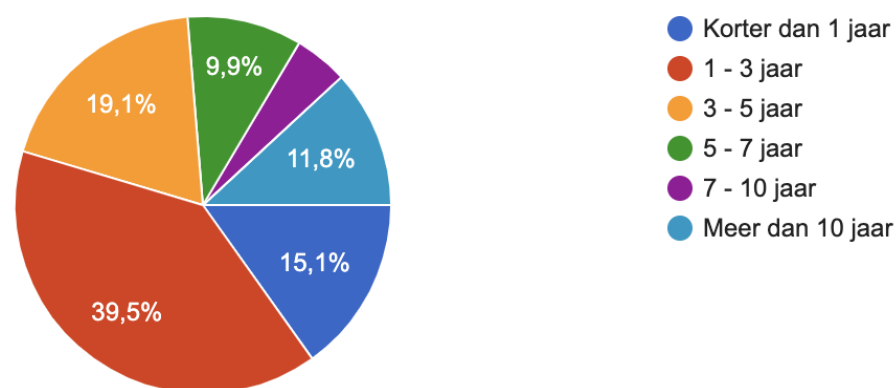
Figuur 11: Man/vrouw verdeling (n = 152)

De grootste groep van de respondenten is tussen de 60 – 69 jaar oud (36%). Daarna volgt de groep die ouder is dan 70 jaar oud (22%) en respondenten van 50 – 59 jaar oud (21%). Het blijkt dus dat het overgrote deel van de respondenten al enigszins op leeftijd is, in tegenstelling tot de respondenten van 20 – 49 jaar oud. Ook dit komt overeen met het literatuuronderzoek waaruit blijkt dat de gemiddelde natuurvrijwilliger al wat ouder is.

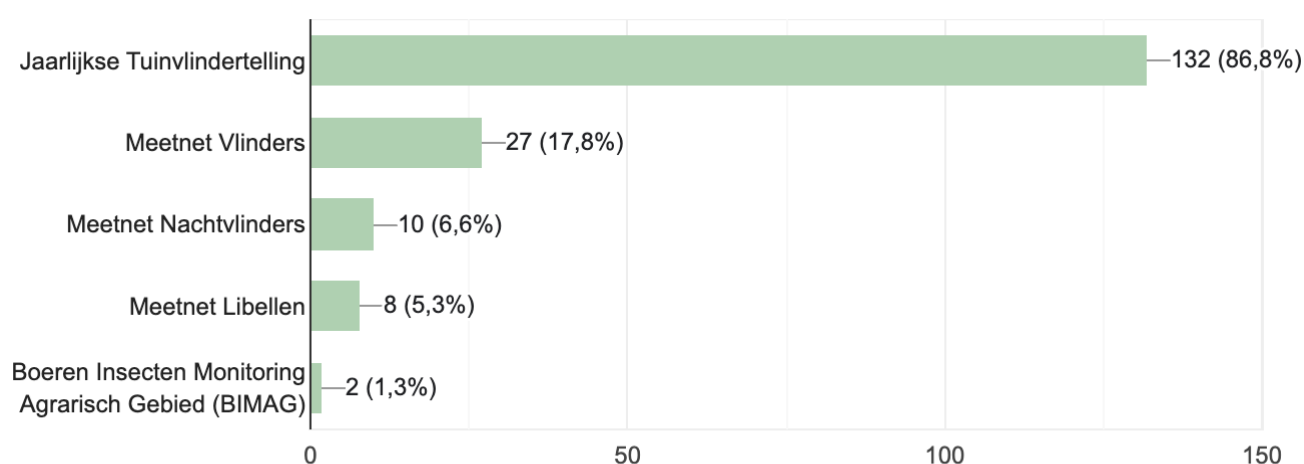
Figuur 12: Leeftijdverdeling respondenten (n = 152)

De meeste respondenten doen al 1 – 3 jaar tellingen voor De Vlinderstichting (bijna 40%), gevolgd door 3 – 5 jaar (19%). Maar 15% doet korter dan 1 jaar tellingen. Dit duidt erop dat het in de testgroep gaat om een redelijk trouwe groep vrijwilligers, die het meetinstrument ingevuld hebben. 12% geeft aan al meer dan 10 jaar tellingen uit te voeren voor De Vlinderstichting.

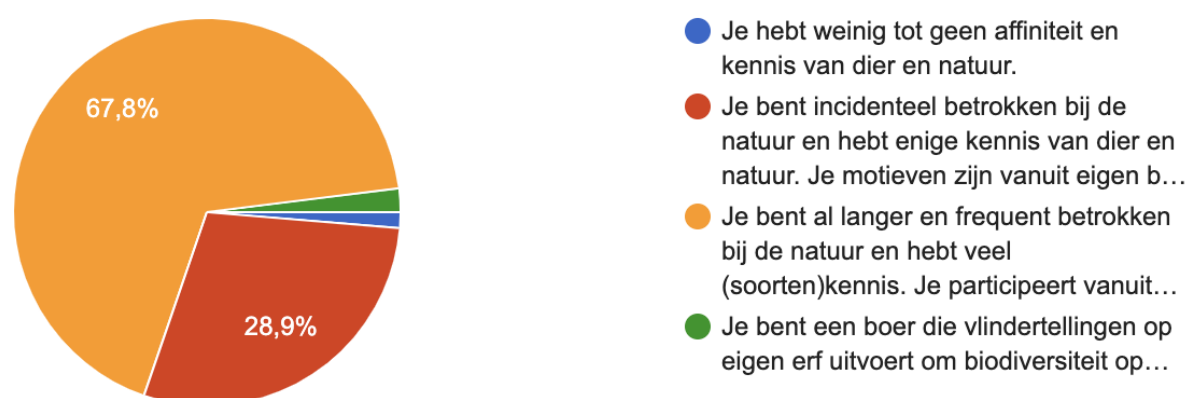
Figuur 13: Jaren ervaring in tellingen uitvoeren (n = 152)

Ruim twee derde (2/3) van de vrijwilligers geeft aan mee te doen aan de Jaarlijkse Tuinvlindertelling (132 respondenten). Dit hangt mogelijk samen met de vorige opmerking dat de meeste respondenten zo'n 1 – 3 jaar actief zijn voor De Vlinderstichting. Het grootste gedeelte (43%) van de vrijwilligers voert één tot twee telmomenten per jaar uit (zie bijlage 3). De tweede grootste groep (21%) is eenmalig betrokken geweest bij De Vlinderstichting. Daarentegen voert de derde grootste groep van 18% meer dan 12 keer per jaar tellingen uit. Hieruit blijkt dat deze groep respondenten voor het grootste gedeelte bestaat uit mensen die kort (minder dan 1 en 1 – 3 jaar) betrokken zijn, maar dat de derde grootste groep wel de meeste tellingen uitvoert.

Figuur 14: Soorten tellingen die vrijwilligers uitvoeren (n = 152)

Meer dan de helft van de respondenten (68%) geeft aan zichzelf te omschrijven als de donkergroene vrijwilliger met veel (soorten)kennis en veel ervaring. 75% van de respondenten geeft aan dat zij eerder tellingen hebben verricht voor andere natuurorganisaties. Daarna volgt de groep van 29% die zegt zich te herkennen in de lichtgroene vrijwilliger, die incidenteel betrokken is en enige kennis heeft. Drie respondenten geven aan onderdeel te zijn van BIMAG en twee respondenten vinden zichzelf weinig tot geen affiniteit hebben met dier en natuur (de grijze vrijwilliger). Uitgaande van de representativiteit van deze vraag, blijkt dat de grijze vrijwilliger het moeilijkst is geweest om in het vrijwilligersonderzoek mee te nemen. Dat betekent dat de grijze vrijwilliger niet echt aanwezig is in het onderzoek van Vlinderstichting, niet bereikt is of geen onderdeel uitmaakt van de achterban van De Vlinderstichting. In de aanbevelingen wordt meer informatie gegeven hoe de grijze vrijwilligers meer te betrekken. De BIMAG boeren zijn ook weinig present, maar dat volgens verwachting. Doordat de groep met BIMAG boeren nog vrij dun is (+/- 80), neemt De Vlinderstichting deze groep liever mee in de officiële vragenlijst voor de gehele achterban, zodat boeren niet overvraagd worden.

Figuur 15: Typen vrijwilligers waar respondenten zich tot verhouden (n = 152)

Het meest genoemde motief van de respondenten is iets willen doen voor de natuur en een bijdrage te willen leveren aan natuurbeheer en bescherming.

Het grootste gedeelte van de respondenten (40%) is via de website van De Vlinderstichting in aanraking gekomen met vrijwilligerswerk. Slechts 3% procent is door een medewerker of vrijwilliger benaderd (1%). Volgens de literatuur is de één-op-één benadering één van de sterkste manieren om grijze vrijwilligers te betrekken. Het kan een oorzaak zijn dat grijze vrijwilligers nauwelijks present zijn in de testgroep.

Een meerderheid van de respondenten (66%) geeft aan zich verbonden te voelen met de doelstellingen van De Vlinderstichting. Veel vrijwilligers participeren omdat ze het idee hebben een nuttige bijdrage te leveren. Sommige respondenten kiezen ook bewust om vrijwilligerswerk voor De Vlinderstichting te (blijven) doen. Uit deze antwoorden kan geconcludeerd worden dat de meeste vrijwilligers affectief betrokken zijn bij De Vlinderstichting. In paragraaf 3.2 wordt toegelicht dat affectieve betrokkenheid zich uit in het thuis voelen bij een organisatie en zich (geheel) kunnen vinden in de visie van de organisatie.

Uit de vragen over steun en afkeuring van de sociale omgeving blijkt dat de omgeving vooral aanmoedigend werkt. Een groot deel van de testgroep (43%) zegt graag meer informatie te willen ontvangen over waarnemingen die gedaan zijn. Opvallend is dat de vraag met stellingen over begeleiding en waardering voornamelijk met 'neutraal' wordt beantwoord. Dit is ook terug te zien in de vraag over verbeterpunten. 18% geeft aan behoefte te hebben aan meer scholing voor vrijwilligers. Informatievoorziening en begeleiding van vrijwilligers worden ook genoemd als verbeterpunten. Mogelijk heeft dit met elkaar te maken. Over deze stellingen zou doorgevraagd kunnen worden tijdens een aanvullend interview om te kijken of er drempels zijn waar vrijwilligers tegenaan lopen of door te vragen naar de wensen van vrijwilligers.

Bijna driekwart van de respondenten (72%) heeft geen behoefte aan enige vorm van ondersteuning. 17% geeft aan behoefte te hebben aan opleiding/training/coaching en 11% zou graag technische ondersteuning willen krijgen. De algehele communicatie met De Vlinderstichting wordt als neutraal tot zeer prettig ervaren. Opvallend is dat er geen respondent is heeft met (enigszins) onprettig. De meeste vrijwilligers (61%) vinden communicatie via de e-mail en via (elektronische) nieuwsbrief (55%) het prettigst.

De meeste boeren van BIMAG geven aan geen behoefte te hebben aan onderling contact met andere boeren in hun netwerk over het uitvoeren van tellingen. Hetzelfde antwoord geldt voor de vraag of er interesse is om voorlichting te geven aan andere BIMAG boeren. Echter worden ook soms vragen die alleen gericht zijn op BIMAG boeren ingevuld door andere respondenten. Dit kan een vertekend beeld geven. Meer toelichting hierover volgt bij de aanbevelingen (hoofdstuk 8).

7.2 Reflectie

Zoals besproken in hoofdstuk 1 zal dit meetinstrument ook gebruikt worden voor zeven andere casussen, die onderdeel zijn van het overkoepelende project van het consortium. Het ontwikkelde meetinstrument is in dit onderzoek specifiek opgesteld voor De Vlinderstichting, maar kan tevens gebruikt worden voor andere natuurorganisaties en vormt de basis van het overkoepelende project. Dit maakt het meetinstrument breed toepasbaar voor natuurorganisaties om inzicht te krijgen in de motieven, (blijvende) betrokkenheid en verloop van haar vrijwilligers. Door dit meetinstrument in te zetten, kan gestreefd worden naar het aangaan van een langdurige, duurzame relatie met de achterban van een natuurorganisatie en te leren van haar eigen vrijwilligers. Een dergelijk meetinstrument specifiek gericht op natuurvrijwilligers, bestond nog niet voor deze doelgroep en de verschillende typen vrijwilligers (grijs, lichtgroen, donkergroen en BIMAG). Door het inzetten van dit meetinstrument kunnen in een later stadium concrete handvatten ontwikkeld worden om actieve(re), natuurbetrokken vrijwilligers (blijvend) te behouden, maar ook om niet-actieve vrijwilligers meer te betrekken bij de natuurorganisatie. Op deze manier kan gestreefd worden naar meer natuurinclusief gedrag, een meer natuurinclusieve maatschappij en een duurzamere samenleving. Zo draagt het meetinstrument bij aan een duurzame inzetbaarheid van vrijwilligers.

Het is per organisatie van belang om te kijken welke vragen wel en niet opgenomen worden in de vragenlijst. Alle onderwerpen en groeperingen, gebleken in het onderzoek, zijn er in opgenomen. Zoals verwacht (en is gebleken uit het evaluatieformulier) is het meetinstrument erg lang geworden. Alle vragen zijn daarentegen onderbouwt vanuit de literatuur, dus per natuurorganisatie moet gekeken worden welke vragen voor hen nuttig zijn om op te nemen in het meetinstrument, toegespitst op hun organisatie. Hier kunnen de vervolgcasussen hun bijdrage aan leveren.

Uiteindelijk is ervoor gekozen om geen gebruik te maken van routing en om alle typen vrijwilligers mee te nemen voor alle vragen. Dit wijkt af van het originele idee om gebruik te maken van routing tussen de verschillende vrijwilligers. Wel zijn een paar specifieke vragen gesteld aan de eenmalige vrijwilligers en de BIMAG boeren, maar verder is in de vragenlijst geen onderscheid gemaakt. In overleg met De Vlinderstichting en Naturalis is besloten om alle vragen aan alle vrijwilligers te stellen. Het is interessant om te onderzoeken of ervaren vrijwilligers bijvoorbeeld ook behoefte hebben aan scholing (in plaats van dit alleen de grijze en lichtgroene vrijwilligers te bevragen).

Veel resultaten in de gebruikte literatuur over groene vrijwilligers laten zien dat onderzoek voornamelijk is gedaan met hoogopgeleide, oudere, meer mannelijke deelnemers. Vergrijzing speelt hier een grote rol in, maar ook het soort vrijwilligerswerk. Groen vrijwilligerswerk is soms fysiek uitdagend, waardoor dit meer mannen aantrekt dan vrouwen. De respondenten in de gebruikte literatuur zijn dus geen representatieve afspiegeling van de samenleving. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat hierdoor mogelijk (onbewust) ook meer hoger opgeleide, mannelijke vrijwilligers worden aangetrokken, omdat mensen zich in een groep identificeren met elkaar en het liefst met gelijkgestemden optrekken. Dit kan ervoor zorgen dat als natuurorganisaties zich niet richten op een breder publiek, deze trend in stand gehouden kan worden. In het licht van inclusiviteit zouden natuurorganisaties er goed aan doen om hier bewuste keuzes in te maken en zich ook meer te richten op andere groepen, zoals jongeren, vrouwen, mensen met een lager opleidingsniveau en mensen met een niet-westerse achtergrond. De doelgroepen van dit onderzoek zijn grijze, licht- en donkergroene vrijwilligers geweest en BIMAG boeren. Dit betreft een representatieve afspiegeling van de huidige achterban van De Vlinderstichting. Daarom is het doel bereikt om meer inzicht te krijgen in de wensen en mogelijkheden van de huidige vrijwilligers. Indien dit onderzoek uitgebreider plaats had kunnen vinden, was het zeer interessant geweest om te onderzoeken of er verschillen zijn in het betrekken en betrokken houden van jongeren, vrouwen, lager opgeleiden en migranten. Mogelijk kan er op deze manier dan een breder advies gegeven worden over hoe deze groepen aan te spreken en te betrekken bij natuuronderzoek.

Er zijn in dit onderzoek geen interviews gehouden of vragenlijsten uitgezet bij het personeel van De Vlinderstichting die betrokken is bij (projecten met)

vrijwilligers. Dit had meer inzicht kunnen geven in hoe vrijwilligers momenteel al betrokken worden en hoe de mate van betrokkenheid hoog wordt gehouden. Het was nuttig geweest om door middel van routing het meetinstrument specifiek te kunnen richten op de typen vrijwilligers (door een bepaalde selectie van vragen en onderwerpen te stellen per groep). Voorafgaand aan het literatuuronderzoek is dit idee kort aan bod gekomen; echter door tijdsdruk is dit niet meer uitgevoerd. Daarentegen kan deze vragenlijst breed ingezet worden: het geeft een compleet beeld en daardoor kan het beter gebruikt en ingezet worden bij de vervolgcasussen.

Niet alle modellen en theorieën genoemd in paragraaf 3.2 zijn gebruikt in dit onderzoek, omdat deze niet allemaal relevant waren om de deelvragen te kunnen beantwoorden. Alle theorieën en modellen zijn echter wel beschreven in deze paragraaf. Dit geeft een completer beeld en biedt achtergrondinformatie over de genoemde onderwerpen.

Qua reflectie gedurende het project zijn een aantal zaken gebleken. Er is een hoge tijdsdruk geweest. Voorafgaand van dit afstudeeronderzoek was al bekend dat er 4.5 maanden staan om het plan van begin tot eind te volbrengen. Voor een groter (afstudeer)plan zoals dit is dit met twee personen vrij krap. Helaas heeft COVID-19 hier meer roet in het eten gegooid dan verwacht. Bij de risicoanalyse in het plan van aanpak is het krijgen van COVID-19 ook meegenomen als risicofactor. Zoals voorspeld heeft dit grote gevolgen gehad. Meike kreeg in maart 2022 COVID-19 en is hier langdurig door uit de running geweest. Hierdoor heeft het project zo'n vier weken vertraging opgelopen en heeft ertoe geleid (in samenspraak met de begeleiders) om het plan enigszins aan te passen. Het voornemen om diepte-interviews af te nemen om te evalueren op vragen in de vragenlijst is omwille van de tijd helaas niet gelukt. Om toch enige evaluatie en diepgang van de vragen op te kunnen vangen, zijn er veel open vragen opgenomen in de vragenlijst. Ook is er een kort evaluatieformulier opgesteld om enige evaluatie alsnog online mee te kunnen nemen.

Het uitzetten van het meetinstrument bij de testgroep is in het proces enigszins laat geweest, door onder andere de vertraging opgelopen door COVID-19. Ongeveer drie weken voor de definitieve deadline van dit afstudeerproject is het meetinstrument doorgezet, wat ervoor gezorgd heeft dat de analyse van de bevindingen in hoog tempo moest gebeuren.

8. Aanbevelingen

Uit de voorgaande hoofdstukken (met name hoofdstuk 6 conclusie en hoofdstuk 7 reflectie en evaluatie) zijn meerdere zaken naar voren gekomen. Aan de hand van de feedback, reflectie en evaluatie kunnen de volgende aanbevelingen gedaan worden voor De Vlinderstichting. In dit hoofdstuk worden deze aanbevelingen uiteengezet.

Uitgebreid testen en analyseren

Het is noodzakelijk om het ontwikkelde meetinstrument uitgebreid te testen. Door de tijdsdruk hebben het meetinstrument en evaluatieformulier maar een korte tijd uitgestaan. De eerste feedback van vrijwilligers is binnengekomen en meegenomen in de evaluatie van dit project. Het is echter belangrijk om het meetinstrument bij de volledige testgroep te testen en tevens de uitkomsten uitgebreid te analyseren. Op deze manier kan er meer input gegeven worden om het meetinstrument voor de vrijwilligers te verhelderen en optimaliseren.

Inkorten en validiteit behouden

Zoals benoemd in de evaluatie (hoofdstuk 7) is de vragenlijst erg lang geworden (zie bijlage 1 voor de complete vragenlijst). Dit was al enigszins te verwachten. Tevens is dit terug gerapporteerd in de feedback. Het is zaak dat de vragenlijst verkort wordt bij het uitzetten van de officiële vragenlijst bij de gehele achterban van De Vlinderstichting. Er moeten keuzes gemaakt worden welke vragen wel en niet in het meetinstrument worden meegenomen. Dit kan per natuurorganisatie verschillen. Wanneer de vragenlijst breder ingezet wordt, is het belangrijk dat elke natuurorganisatie individueel beslist welke vragen het meest van nut zijn voor haar eigen organisatie. Er kan een kortere, gerichte vragenlijst opgesteld worden met vragen, die de organisatie het liefst beantwoord wil hebben. Op deze manier kan het meetinstrument specifiek toepasbaar ingezet worden om datgene in kaart te brengen waar de organisatie zelf de meeste behoefte aan heeft.

Om de vragenlijst aan te passen voor De Vlinderstichting en toch de validiteit te behouden, kunnen enkele open vragen geschrapt worden. Deze open vragen zijn gebruikt als extra check en worden ook bevraagd via meerkeuzevragen. De open vragen zorgen voor meer diepgang en geven een completer beeld, maar dit kan worden ondervangen door het afnemen van diepte-interviews. Door het schrappen van enkele open vragen, kan ook de invultijd verkort worden. Dit zou de betrouwbaarheid kunnen verhogen, doordat respondenten zich korter hoeven te focussen en hun aandacht beter bij de vragenlijst kunnen houden. De volgende vragen zouden uit de vragenlijst kunnen worden gehaald, waarbij toch de validiteit van het meetinstrument behouden wordt. Eventueel kunnen de vragen alsnog gesteld worden in aanvullende interviews. Vragen in het rood kunnen geschrapt worden en kunnen ondervangen worden door de vragen in het groen. Voor de volledigheid worden de betreffende vragen onder de toelichting nogmaals weergegeven in de vorm van tabellen.

Open vraag 35

Open vraag 35 kan geschrapt worden zonder dat het de validiteit aantast. Respondenten kunnen via meerkeuzevraag 7 al aangeven of ze nog ander vrijwilligerswerk doen naast De Vlinderstichting. De toelichting komt aan bod in meerkeuzevragen 8 en 9. Door deze toelichting is er al genoeg relevante informatie ingewonnen, waardoor de open vraag eruit gelaten kan worden. Indien gewenst is om dieper in te gaan op dit onderwerp, om bijvoorbeeld ervaringen met ander vrijwilligerswerk of andere organisaties te bespreken, is het raadzaam dit te doen via een aanvullend interview. Op deze manier kan er doorgevraagd worden.

Tabel 8: Vraag 35 verwijderen (rood) en vragen 7, 8 en 9 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
35	Doe je naast de tellingen voor De Vlinderstichting nog ander vrijwilligerswerk voor een natuurorganisatie? Licht je antwoord toe.	7	Heb je al eerder meegedaan aan tellingen, waarnemingen en/of metingen voor andere natuurorganisaties?
		8	Hoe lang heb je het natuuronderzoek gedaan waarvoor je eerder tellingen hebt uitgevoerd?
		9	Voor welke groepen plant-/diersoorten heb je eerder tellingen uitgevoerd?

Open vraag 36

Open vraag 36 komt deels overeen met vraag 21 en kan als aanvulling gezien worden daarop. In de antwoorden van de respondenten is te zien dat er nauwelijks behoefte is aan meer aandacht. Degene die daar wel behoefte aan hebben, geven aan behoefte te hebben aan begeleiding, scholing of face-to-face contact. Meer toelichting hierop volgt in de aanbeveling voor grijze vrijwilligers. Ondanks dat vrijwilligers veelal 'nee' invullen, kan hier tijdens een persoonlijk gesprek op doorgevraagd worden en desgewenst kunnen er voorbeelden gegeven worden hoe meer aandacht voor vrijwilligers vorm te geven in de praktijk. Aan de hand daarvan begrijpen respondenten wellicht beter wat bedoeld wordt en kunnen daardoor uitgebreider antwoord geven.

Tabel 9: Vraag 36 verwijderen (rood) en vraag 21 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
36	Heb je behoefte aan (meer) aandacht voor jou als vrijwilliger? Licht toe waarom wel/niet	21	Stellingen over begeleiding en waardering.

Open vraag 37

Op open vraag 37 wordt voornamelijk negatief beantwoord. De vraag is of er behoefte is aan meer onderling contact tussen vrijwilligers. Deze vraag wordt deels opgevangen door open vragen 38 en 39. Ondanks dat de meeste vrijwilligers aangeven hieraan geen behoefte te hebben, zijn er meestal enkelen die

hier wel behoefte aan hebben. Uit de literatuur blijkt dat samenwerken en omgaan met een groep gelijkgestemden reden kan zijn voor het doen van vrijwilligerswerk. Dit zou betekenen dat als een vrijwilliger dit contact met de groep verliest of niet (meer) heeft, de vrijwilliger kan afhaken. Om dit te voorkomen, zou er gevraagd kunnen worden waar de behoefte ligt: frequentie van contact, in welke vorm en met wie. Contact tussen vrijwilligers die dit wensen, kan vervolgens gefaciliteerd worden door de natuurorganisatie. Op deze manier wordt aan de wensen van individuele vrijwilligers voldaan en voelen zij zich gehoord, wat de mate van betrokkenheid kan vergroten.

Tabel 10: Vraag 37 verwijderen (rood) en vragen 38 en 39 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
37	Heb je behoefte aan (meer) onderling contact en samenwerking tussen jou en andere vrijwilligers? Licht toe waarom wel/niet.	38	Zou je een nieuwe vrijwilliger met je mee laten lopen om hem/haar (eenmalig) te begeleiden? Licht je antwoord toe.
		39	Heb je behoefte aan begeleiding door mee te lopen met een meer ervaren vrijwilliger? Licht je antwoord toe.

Open vraag 42

Open vraag 42 zou kunnen worden geschrapt zonder dat het de validiteit aantast. De antwoorden op vraag 42 komen overeen met de stellingen van vraag 21. Uit de literatuur is gebleken dat waardering vanuit de natuurorganisatie wordt ervaren door de terugkoppeling van tel- en/of meetresultaten. In meerkeuzevraag 25 wordt gevraagd naar de manier waarop de resultaten worden teruggekoppeld. Dit geeft al aan of dit gebeurt en op welke manier. In meerkeuzevraag 23 kunnen respondenten aangeven welke manier van communicatie de voorkeur heeft (en kan deels gelden voor de terugkoppeling). Verder kunnen respondenten bij meerkeuzevraag 26 en de toelichting bij vraag 28 over het rapportcijfer verbeterpunten doorgeven. Bij deze vragen is er opnieuw de mogelijkheid om meningen over waardering te uiten. Meerdere vragen kunnen open vraag 42 opvangen, doordat de andere vragen ook een compleet beeld geven over waardering. Bij de wens om door te vragen, bijvoorbeeld om te onderzoeken waarin een vrijwilliger de meeste waardering ervaart en welke manieren de voorkeur hebben, zou een aanvullend interview dit kunnen opvangen.

Tabel 11: Vraag 42 verwijderen (rood) en vragen 21, 23, 25, 26 en 28 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
42	Op welke manier wordt de waardering voor je werk geuit?	21	Stellingen over begeleiding en waardering.
		23	Welke vorm van algehele communicatie heeft voor jou de voorkeur?
		25	Op welke manier worden de resultaten van De Vlinderstichting aan je teruggekoppeld?
		26	Zijn er dingen die De Vlinderstichting zou kunnen verbeteren? (meerdere antwoorden mogelijk)
		28	Toelichting van het rapportcijfer.

Open vraag 43

Open vraag 43 kan geschrapt worden als respondenten de toelichting bij open vraag 40 en deels vraag 41 invullen. Deze vragen lijken erg op elkaar. Dit blijkt ook uit enige feedback van respondenten. De antwoorden op deze vragen komen vaak overeen en dat is de reden waarom vraag 43 weggelaten kan worden.

Tabel 12: Vraag 43 verwijderen (rood) en vragen 40 en 41 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
43	Wat is jouw belangrijkste reden om door te gaan met de tellingen voor De Vlinderstichting?	40	Wat zorgt ervoor dat je nog steeds tellingen uitvoert voor De Vlinderstichting?
		41	Heb je het voornemen om de komende 5 jaar nog actief tellingen te blijven uitvoeren voor De Vlinderstichting? Licht je antwoord toe.

Open vraag 44

Vraag 44 zou geschrapt kunnen worden. Deze vraag komt deels overeen met vraag 45. Hoewel vraag 45 meer gericht gesteld is, zou een dergelijk antwoord hierop ook bij vraag 44 gegeven kunnen worden. Eén van de doelen van De Vlinderstichting is immers om inzicht te krijgen in trends van vlinders en insecten. Het middel om dit doel te bereiken zijn de tellingen. Als vrijwilligers meer inspraak zouden hebben in tellingen, zouden ze op deze manier automatisch meedenken over de te behalen doelen van De Vlinderstichting. Respondenten zijn hier wellicht niet bewust van. Het is daarom goed om de doelen van De Vlinderstichting toe te lichten en vrijwilligers te laten inzien hoe zij kunnen helpen om doelen te behalen in een aanvullend interview. Hierbij kan doorgevraagd worden hoe vrijwilligers dit voor zich zien en of ze eventueel nog belemmeringen tegenkomen, die verhinderen om doelen te behalen.

Tabel 13: Vraag 44 verwijderen (rood) en vraag 45 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
44	Zou je meer verantwoordelijkheid, inspraak en/of onafhankelijkheid willen in het uitvoeren van de tellingen?	45	Heb je behoefte om meer betrokken te worden in het meedenken over hoe De Vlinderstichting haar doelen kan bereiken? Licht je antwoord toe.

Open vraag 48

Vraag 48 zou ook geschrapt kunnen worden, omdat deze vraag (deels) overeenkomt met meerdere andere vragen. Deze vraag kan breed opgevat worden en de meeste wensen en behoeften worden ook in andere vragen gesteld, zoals behoefte aan samenwerking, scholing, ondersteuning etc. Hierdoor wordt er al een redelijk compleet inzicht verkregen in eventuele wensen en behoeften van tellers. Indien respondenten toch nog iets missen, kunnen zij dit invullen in de open vragen 50 en 51.

Tabel 14: Vraag 48 verwijderen (rood) en vragen 19, 20, 26, 50 en 51 behouden (groen)

Verwijderen		Behouden	
Vraag nummer	Inhoud	Vraag nummer	Inhoud
48	Wat mis je bij het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting?	19	Aan welke van deze vormen van ondersteuning zou je meer behoefte aan hebben? (meerdere opties mogelijk)
		20	De volgende stellingen gaan over jouw ervaring over het uitvoeren van tellingen.
		26	Zijn er dingen die De Vlinderstichting zou kunnen verbeteren? (meerdere antwoorden mogelijk)
		50	Heb je nog andere wensen en/of verwachtingen van het vrijwilligerswerk?
		51	Heb je nog andere tips, opmerkingen en/of ideeën hoe het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting beter/leuker kan worden gemaakt?

Afwisseling

In samenspraak met De Vlinderstichting is besloten om alle open vragen facultatief te maken en op het einde van de vragenlijst aan bod te laten komen. De gedachte hierachter was om afhaken en afraffelen van het invullen te voorkomen. Echter is uit de feedback gebleken dat de vrijwilligers dit ervaren als erg onprettig. Er wordt gesuggereerd om de vragen meer af te wisselen en bepaalde open vragen te groeperen binnen de onderwerpen. Dit komt overeen met de eerste versie van het meetinstrument. Wellicht is het voor De Vlinderstichting nuttig om wederom gebruik te maken van deze indeling om het invullen voor de respondenten te vergemakkelijken. Uit de hoeveelheid antwoorden is daarentegen gebleken dat er (bijna) geen respondenten afgehaakt zijn tijdens het invullen van de vragenlijst. Dat is natuurlijk goed nieuws en fijn dat alle respondenten hun aandacht bij de vragenlijst kunnen houden.

Niet van toepassing

In de feedback wordt gesuggereerd om de optie 'niet van toepassing' ('nvt') vaker als optie te geven. Respondenten geven aan dat hier behoefte aan is. Door het ontbreken van deze optie bij sommige vragen, is de optie 'neutraal' gebruikt (ook wanneer de vraag niet van toepassing was voor hen). Het is de vraag of De Vlinderstichting daadwerkelijk deze optie wil toevoegen, aangezien hierachter een theorie zit. Door de 'nvt' optie niet bij elke vraag toe te voegen, dwingt dit de vrijwilligers om echt na te denken over het onderwerp. De optie 'nvt' kan ervoor zorgen dat vrijwilligers juist de lastigere vragen overslaan, daarom is het advies om de optie 'nvt' niet overal aan te bieden. Het is belangrijk dat De Vlinderstichting zelf nogmaals kritisch de vragen (en antwoordmogelijkheden) naloopt om deze optie eventueel toe te voegen. Hetzelfde geldt voor vervolg casussen: de desbetreffende natuurorganisatie moet zelf beslissen of zij wel of niet de 'nvt' optie vaker wil toepassen.

Routing

In het evaluatieformulier wordt meermaals vermeld dat sommige vragen en de gehele vragenlijst erg gedetailleerd zijn voor de eenmalige vlinderteller. Dit heeft te maken met het verwijderen van de routing voor de typen vrijwilligers. Door geen gebruik te maken van routing kan waardevolle informatie worden verzameld, omdat antwoorden van verschillende vrijwilligers vergeleken kunnen worden en er verrassende uitkomsten uit kunnen komen. Nu is gebleken dat het juist als storend wordt ervaren. Door het ontbreken van een routingsysteem krijgen alle typen vrijwilligers alle vragen voorgeschoteld en kan het zijn dat een eenmalige teller vragen krijgt over de vertrouwensband en verbondenheid met de organisatie. Hierdoor krijgen respondenten het gevoel dat de vragen te zwaar zijn en dus niet van toepassing zijn op hem of haar. Afhaken, verkeerde of niet relevante antwoorden zijn dan het gevolg. Om tegemoet te komen aan de feedback van respondenten over de te lange vragenlijst is het handiger om alsnog een routingsysteem toe te passen. Door routing kunnen respondenten namelijk vragen overslaan (of zij krijgen de vragen niet te zien) die niet relevant zijn voor hen. Dit verkort de invultijd van de vragenlijst en zorgt voor kwalitatief goede antwoorden. Andere voordelen van routing zijn de zichtbaarheid van wie welke vraag invult, maar ook wie welke vraag overslaat. Op deze manier kan meer inzicht verkregen worden in wensen en behoeften per type vrijwilliger. Tevens is het mogelijk om een relatie tussen type vrijwilliger en soort antwoorden aan te tonen en zo meer inzicht te krijgen in verbanden en verschillen tussen de typen vrijwilligers. Indien er met routing gewerkt wordt, is het mogelijk om mensen die eenmalig betrokken zijn geweest bij De Vlinderstichting niet meer aan te hoeven spreken met vrijwilliger. Hoewel er in de instructie staat dat iedereen vrijwilliger wordt genoemd, wordt dit door eenmalige vrijwilligers als ongemakkelijk ervaren. Mogelijk is een andere term voor deze groep passender, bijvoorbeeld betrokkene. Met een routingsysteem zien alleen de eenmalige tellers deze vragen en kan er daarom ook geen verwarring ontstaan in naamgeving voor de andere vrijwilligers.

Cijferbalk

Met vraag 27 aan het einde van de vragenlijst wordt gevraagd om een rapportcijfer te geven over het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting. Er is tot op heden een open antwoord gebruikt om de antwoorden te verzamelen, zodat er meteen toelichting kan worden gegeven. Sommige vrijwilligers geven in het evaluatieformulier aan dat het handiger zou zijn om gebruik te maken van een cijferbalk, gevolgd door een losse vraag voor toelichting. Dit is een erg goede suggestie, aangezien dit ook voor de analyse van de gegevens erg prettig is. Er zou dan in één oogopslag te zien zijn welk (gemiddelde) cijfer er gegeven wordt en vervolgens de toelichting vragen in de vraag daarna. Dit is nuttig en gemakkelijk te implementeren voor De Vlinderstichting en voor de vervolg casussen. Zeker wanneer er duizenden respondenten aan bod gekomen zijn, is het handig om het gemiddelde cijfer meteen te kunnen zien. Deze vraag is inmiddels aangepast voor de officiële vragenlijst en bestaat nu uit een losse schaalvraag (vraag 27) van 0-10 en een open vraag (vraag 8) voor de toelichting.

Open vragen en diepte-interviews

Tijdens dit afstudeerproject is door tijdsdruk en COVID-19 geen tijd meer geweest voor het afnemen van aanvullende diepte-interviews naar aanleiding van de antwoorden in het meetinstrument. Door het gebruiken van open vragen en het evaluatieformulier is wel om feedback gevraagd op het meetinstrument. Wellicht is het voor vervolgcasussen mogelijk om aanvullende diepte-interview af te nemen bij de respondenten, naar aanleiding van de verkregen antwoorden. Ook kan dit voor De Vlinderstichting van nut zijn bij het uitzetten van het officiële meetinstrument bij de volledige achterban. Door het afnemen van diepte-interviews kan er meer doorgevraagd worden bij specifieke antwoorden en één-op-één contact gelegd worden met haar vrijwilligers zodat vrijwilligers zich persoonlijk gehoord voelen.

BIMAG

In de vragenlijst wordt verwijst naar de BIMAG boeren, er wordt echter aangegeven dat deze groep liever BIMAG agrariërs wordt genoemd. Het is aan te raden om in de vragenlijst de term boeren te veranderen naar agrariërs, zodat deze groep zich gehoord voelt. Ook blijkt dat, zoals benoemd in de evaluatie, de vragen die alleen voor de BIMAG boeren zijn bedoeld, ook worden ingevuld door andere respondenten. De consequentie hiervan is dat antwoorden minder betrouwbaar worden. Er moet daarom duidelijker aangegeven worden (wellicht met een andere kleur of dikke letters) dat de vragen alleen van toepassing zijn op de BIMAG boeren.

Grijze vrijwilligers

Uit de evaluatie is gebleken dat grijze vrijwilligers een zeer klein percentage uitmaken van de respondenten van de vragenlijst. Dit type vrijwilliger is het moeilijkst te bereiken in dit onderzoek. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat deze vragenlijst is verstuurd naar mensen die één of meerdere keren betrokken zijn geweest bij De Vlinderstichting. De grootste reden waarom de grijze burger niet participeert is tijdsgebrek. Uit literatuur blijkt desondanks dat burgers wel betrokken willen worden, bijvoorbeeld bij (het vergroenen van) hun woonomgeving. De Vlinderstichting en andere natuurorganisaties kunnen daarom actief inzetten op de grijze burger door de zichtbaarheid van natuurorganisaties te vergroten in de buurt. Veel mensen weten niet wie ze kunnen benaderen bij vragen of interesse. De zichtbaarheid kan worden vergroot door bijvoorbeeld aanwezig te zijn op buurtbijeenkomsten of vergaderingen waardoor de mogelijkheid ontstaat om direct en persoonlijk contact te leggen met potentiële vrijwilligers. Een andere manier om bekendheid te genereren is flyereren op diverse buurtpunten of bij bezoekerscentra in natuur en/of recreatieplekken in de omgeving. Volgens de literatuur is de meest effectieve manier om mensen te betrekken het actief benaderen van grijze burgers. Het liefst met concrete voorbeelden over verschillende manieren waarop grijze burgers kunnen participeren. Dit kunnen het beste laagdrempelige en/of kortlopende projecten zijn (in verband met tijdsgebrek) die vrijwilligers alleen of met hun gezin kunnen uitvoeren.

Stoppen vrijwilligerswerk

Vraag 24 gaat over de redenen waarom vrijwilligers willen stoppen met vrijwilligerswerk. Vrijwel iedere respondent geeft aan juist graag door te willen gaan met vrijwilligerswerk. Deze vraag roept blijkbaar vragen en frustratie op. Het is handiger om de vraag facultatief te maken en alleen te laten invullen door mensen die daadwerkelijk willen stoppen. Dit is inmiddels al aangepast in de vragenlijst in Google Forms.

Literatuur

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behaviour. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.

Arbocatalogus. (z.d.). *Agressie en geweld*. Verkregen op 10 juni 2022 via www.stigas.nl/agroarbo/bos-en-natuur/agressie-en-geweld/#:~:text=Registreer%20consequent%20de%20incidenten%20waar,gaan%20met%20agressie%20en%20geweld

Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*.

Baltjes, M. (2014). *Motivatoren van vrijwilligers*.

Benders, L. (2021). *Een perfecte risicoanalyse voor jouw opdrachtgever*. Verkregen op 8 februari 2022 via www.scribbr.nl/scriptie-structuur/risicoanalyse

Benders, L. (2021). *Validiteit en betrouwbaarheid in een enquête*. Verkregen op 12 maart 2022 via www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/validiteit-en-betrouwbaarheid-een-enquete

Bent, L. (2020). *Vrijwilligers: Uit het oog, uit de organisatie?*

Berkers, M. (2019) *Achteruitgang natuur gaat sneller dan ooit in de geschiedenis van de mens*. Verkregen op 3 februari 2022 via www.pbl.nl/nieuws/2019/achteruitgang-natuur-gaat-sneller-dan-ooit-in-de-geschiedenis-van-de-mens

Blankenship, A. (1942). Psychologische moeilijkheden bij het meten van consumentenvoorkeur. *Tijdschrift voor Marketing*. 6, 66-75.

Boezeman, E. J. (2009). *Managing the volunteer organization : strategies to recruit, content, and retain volunteers*. Verkregen op 23 maart 2022 via <https://hdl.handle.net/1887/13572>

Boezeman, E.J. & Ellemers, N. (2009). *Empowering the volunteer organization: what volunteer organizations can do to recruit, content and retain volunteers*.

Bosch, T., Fijen, T. P. M., de Laat, H. H. A., Van Nieuwpoort, D., Reinders, M., Scheen, M., ... & Van Alebeek, F. A. N. (2014). *Citizen science projecten effectief opzetten en uitvoeren voor ecologische studies in Nederland*.

Bot, W., & Keuchenius, C. (2018). *Groene vrijwilliger van de toekomst*. Verkregen op 15 maart 2022 via www.degroenevrijwilliger.nl/Uploaded_files/Zelf/b1555-rapport-nieuwe-groene-vrijwilligers-versie-voor-publicatie.a781d7.pdf

Braat, C. (2015). *De zin van doelloze natuur*.

Bredenoord, H., Van Broekhoven, S., Van Doren, D., Goossen, M., Van Oorschot, M., & Vugteveen, P. (2020). *Maatschappelijke betrokkenheid bij natuur in beleid en praktijk: Verkennende studie onder burgers en bedrijven*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Breman, B., & Van Vliet, A. (2017). *Citizen science voor natuur in Nederland: van onschatbare waarde en onderschat belang*. Wageningen Environmental Research.

Brinkman, J. (2014). *De vragenlijst: Een goed meetinstrument voor toepasbaar onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Brummer, L., & Van den Berg, N. (2017). *Leidt betrokkenheid van leerlingen bij het vormgeven en uitvoeren van onderwijsinterventies tot meer motivatie van leerlingen en tot betere resultaten?*

Cialdini, R.B., & Goldstein, N.J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annual Review of Psychology*, 55, 591-621.

Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Meine, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1516-1530.

De Boer, T.A., & Langers, F.L. (2017). *Maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid en betrokkenheid bij natuur in 2017*. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

De Gast, W. (2009). *Basisboek Vrijwilligersmanagement*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

De Graauw, C. (z.d.). *Wat is validiteit?* Verkregen op 12 maart 2022 via www.claudiadegraauw.nl/wat-is-validiteit

De Graeff J.J., Agterberg, P., Van Antwerpen, J.A., Koeman, N.S.J., Kriens, J., Meijers, ... & Van der Zande, A.N. (2022) *Natuurinclusief Nederland, natuur overal en voor iedereen*. Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

De Jong, R. (2012). *Trots en respect in het vrijwilligerswerk*. Verkregen op 23 maart 2022 via www.civilsociety010.nl/trots-en-respect-in-het-vrijwilligerswerk

De Molenaar, J.G. (1998). *Een verkennende beschouwing over grondhoudingen, natuurbeelden en natuurvisies in relatie tot draagvlak voor natuur*.

De Vlinderstichting. (z.d.). *BIMAG; Boeren tellen zelf vlinders*. Verkregen op 2 maart 2022 via <https://www.vlinderstichting.nl/BIMAG>

De Wit, E., Van Doren, D., Bouwma, I., Van Broekhoven, S., Kamphorst, D., & Kuindersma, W. (2018). *Analyse van provinciale natuurbeleidstrategieën: Realiseren van het natuurnetwerk en vergroten van maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.*

Ferreira, M. R., Proença, T., & Proença, J. F. (2014). Volunteering for a Lifetime? Volunteers' Intention to Stay in Portuguese Hospitals. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26(3), 890–912.

Filius, P., Buijs, A. E., & Goossen, C. M. (2000). *Natuurbeleving door doelgroepen; waarden en wensen van jagers, sportvissers, vogelwerkgroepleden en vrijwilligers in het landschapsbeheer*.

Finkelstein, M. A (2008). Volunteer Satisfaction and Volunteer Action: a Functional Approach. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36(1), 9–18.

Folkert, R., Bouwma, I., Kuindersma, W., Van der Hoek, D. J., Gerritsen, A., Kunseler, E., ... & Van Dam, R. (2020). *Lerende evaluatie van het Natuurpact 2020: Gezamenlijk de puzzel leggen voor natuur, economie en maatschappij*. PBL Planbureau voor de Leefomgeving.

Ganzevoort, W.B. (2021). *De motivaties en ervaringen van groene vrijwilligers*. Verkregen op 20 maart 2022 via <https://vrijwilligerswerk.nl/themas/wetenschap/wetenschap+-+blogs+en+nieuws/1905743.aspx?t=De-motivaties-en-ervaringen-van-groene-vrijwilligers>

Ganzevoort, W.B., Van den Born, R. J., Halffman, W., & Turnhout, S. (2017). Sharing biodiversity data: citizen scientists' concerns and motivations. *Biodiversity and Conservation*, 26(12), 2821-2837.

Ganzevoort, W.B., & Van den Born, R.J.G. (2018). *Groene vrijwilligers: Wie zijn ze, wat doen ze en wat drijft hen?*

George, T. (2021). *Mixed Methods*. Verkregen op 14 maart 2022 via www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/mixed-methods

Hanzon, C., Van der Meulen, M. & Panhuijzen, B. (2017). *Vrijwilligersonderzoek; Betrekken bij Groen 2017*.

Hermes, M.T. (2020). *De nieuwe vrijwilliger: een onderzoek naar het binden van nieuwe doelgroepen als vrijwilliger in Amsterdam Noord*.

Hines, J.M., Hungerford, H.R., & Tomera, A.N. (1987). Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta-analysis. *The Journal of environmental education*, 18(2), 1-8.

Holbrook, A.L., Green, M.C., & Krosnick, J.A. (2003). Telephone vs. Face-to-Face Interviewing of National Probability Samples With Long Questionnaires: Comparisons of Respondent Satisficing and Social Desirability Response Bias. *Public Opinion Quarterly*, 67:1, 79-125

Hottentot, M., & Kuperus, M. (2002). Wie heb ik, wie ben ik? *Vakwerk II: 10-12*.

Israël, G.D., & Taylor, C.L. (1990). *Kan response order bias evaluaties? Evaluatie en programmaplanning*.

Jongers, T. (2018). *Effectief besturen van vrijwilligersorganisaties*.

Kuperus, M. (2005). *De vereniging op survival. Overlevingsstrategieën voor hedendaagse verenigingen*.

Lindeman, E. (1996). *Participatie in vrijwilligerswerk*.

Matchvoorzijwilligers. (z.d.). *Vragenlijst vrijwilligers Tevredenheidsonderzoek*. Verkregen op 20 maart 2022 via https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiN46brieH2AhUGO-wKHW2FA9sQFnoECA4QAQ&url=http%3A%2F%2Fmatchvoorzijwilligers.nl%2Fimages%2Finformatie%2F5-4-Tevredenheids_Onderzoek_Versie_Civiq.pdf&usg=AOvVaw3gk-0sO0aM1ZJkByl5zcbN

Mattijsen, T.J.M., & Terluin, I.J. (2018). *Ecologische citizen science: Een weg naar grotere maatschappelijke betrokkenheid bij de natuur?* Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

Multiscope. (2020). *Panelonderzoek: Beleving online onderzoek*.

PEP. (2015). *Vrijwilligers in soorten en maten*. Verkregen op 27 maart 2022 via <https://pep-ebook.nl/hoofdstuk/werken-met-vrijwilligers/artikel/vrijwilligers-vinden-boeien-en-bindende>

Phileas FIT. (2020). *Participatie is de sleutel tot motivatie*. Verkregen op 11 februari 2022 via www.phileas.fit/post/participatie-is-de-sleutel-tot-motivatie

Platvorm Vrijwillige Inzet. (z.d.). *Begeleiden van vrijwilligers*. Verkregen op 20 februari 2022 via www.nov.nl/themas/vrijwilligersbeleid-management/begeleiden/default.aspx

Prochaska, J.O., & DiClemente, C.C. (1982). Transtheoretical therapy: Toward a more integrative model of change. (19)3 *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 276-288.

Regieorgaan SIA. (2021). *Natuurinclusief gedrag van burgers: ondersteunen en verleiden*.

Rijksuniversiteit Groningen. (2021). *Interviews en enquêtes*. Verkregen op 10 februari 2022 via www.rug.nl/society-business/scholierenacademie/scholieren/pws-hulp/fase3/interviews-en-enquetes

Salverda, I., Van Dam, R. & During, R. (2011). *Natuur dichterbij! Een rapportage over werkvormen en methoden van Landschapsbeheer Nederland voor het betrekken van mensen bij landschap en natuur*.

Saoud, J. (2017). *Vlinder de kleine vos* [foto]. Verkregen op 7 februari 2022 via www.ad.nl/binnenland/nederland-mag-weer-vlinders-tellen~a825f5f8

Schouten, M. (2013). Van wie is de natuur nou eigenlijk?. *Sigma: tijdschrift voor excellent ondernemen*, 6, 6-10.

Stringfixer. (z.d.). *Responsbias*. Verkregen op 22 april 2022 via https://stringfixer.com/nl/Response_bias

Terwan, P., Van Deijk, J., & Weebers, C. (2020). *'Boeren tellen succesvol vlinders'; Resultaten BIMAG project 2020*. LTO Noord, De Vlinderstichting & BoerenNatuur.

Vader, J., Donders, J.L.M., & Bredenoord, H.W.B. (2010). *Zicht op natuur- en landschapsorganisaties; Achtergronddocument bij Natuurverkenning 2011*. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

Van der Meulen, M. (2018). *Cirkel van gedragsverandering*. Verkregen op 7 maart 2022 via www.movisie.nl/tool/cirkel-gedragsverandering

Van der Zee, F. (2017). *Meetinstrument(en)*. Verkregen op 17 maart 2022 via <https://hulpbijonderzoek.nl/online-woordenboek/begrippen/meetinstrument>

Van de Wiel, I. (2017). *Drijfveren voor participatie in groene initiatieven: is het gras groener in de leefstijlbenadering?*

Van Eijk, E. (2006). *De inzetbaarheid van de oudere werknemer in de zorg: de theorie van gepland gedrag en de intentie te blijven werken*.

Van Keulen, L. (2013). *Betrokkenheid meten*. Verkregen op 14 maart 2022 via www.effectory.com/nl/kennis/betrokkenheid-meten

Van 't Westeinde, M. (2013). *De invloed van de interviewer op sociaal wenselijke antwoorden in survey interviews*.

Van Vliet, A. (z.d.). *Citizen science (burgerwetenschap)*. Verkregen op 4 februari 2022 via www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Citizen-science-burgerwetenschap.htm

Vlerick Leuven Gent Management School (z.d.). *Managementfiche Locus of Control*.

Bijlage 1: meetinstrument

Vrijwilligersonderzoek De Vlinderstichting

Welkom bij dit onderzoek naar betrokkenheid van vrijwilligers. Via De Vlinderstichting ben je gevraagd om mee te doen aan dit onderzoek, zodat De Vlinderstichting meer inzicht krijgt in de motivatie en betrokkenheid van haar vrijwilligers. Deze vragenlijst is voor zowel langdurige vrijwilligers als nieuwe en/of eenmalige vrijwilligers, die misschien maar enkele keren in aanraking geweest zijn met vlindertellingen.

Voordat je begint, enkele aandachtspunten:

- De wordt in deze vragenlijst vrijwilliger genoemd.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden, we vragen naar jouw mening.
- De vragenlijst bestaat uit ongeveer 50 vragen en het invullen duurt ongeveer 10 minuten.
- De deelname is anoniem en geheel vrijwillig.
- De antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en enkel binnen het onderzoeksproject 'Natuurinclusief Gedrag van Burgers' gebruikt (waar De Vlinderstichting onderdeel van is).

De meeste vragen (met rode ster) zijn vereist om door te gaan naar het volgende deel. De vragenlijst bestaat uit open vragen, meerkeuzevragen en vragen die geformuleerd zijn als stelling. Op een schaal van vijf mogelijkheden kan je aangeven in welke mate je het eens of oneens bent met de stelling. Het middelste antwoord geeft een neutrale mening weer. Mochten er vragen zijn, dan kan je contact opnemen met de projectleider van dit onderzoek Bert van de Wiel via natuurinclusiefgedragvb@gmail.com.

Hartelijk dank voor jouw bijdrage aan het onderzoek.

Algemene vragen

1. Wat is jouw geslacht?
 - Man
 - Vrouw
 - Anders
 - Zeg ik liever niet
2. Wat is jouw leeftijd?
 - Jonger dan 20
 - 20-29
 - 30-39
 - 40-49
 - 50-59
 - 60-69
 - Ouder dan 70
3. Hoe lang heb je al tellingen verricht voor De Vlinderstichting?
 - Korter dan 1 jaar
 - 1-3 jaar
 - 3-5 jaar
 - 5-7 jaar
 - 7-10 jaar
 - Meer dan 10 jaar
4. Welke type tellingen doe je voor De Vlinderstichting? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - Jaarlijkse Tuinvlindertelling
 - Meetnet Vlinders
 - Meetnet Nachtvlinders
 - Meetnet Libellen
 - Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied (BIMAG)
5. Hoe vaak tel je voor De Vlinderstichting?
 - Eenmalig
 - 1-2 keer per jaar
 - 3-4 keer per jaar
 - 5-6 keer per jaar
 - 7-8 keer per jaar
 - 9-10 keer per jaar
 - 11-12 keer per jaar
 - Meer dan 12 keer per jaar

6. Met wie heb je tellingen uitgevoerd?
 - (meestal) alleen
 - (meestal) met een andere vrijwilliger
 - (meestal) met een vriend
 - (meestal) in een groep
 - (meestal) met het gezin
7. Heb je al eerder meegedaan aan tellingen, waarnemingen en/of metingen voor andere natuurorganisaties?
 - Ja
 - Nee (ga door naar vraag 10)
8. Hoe lang heb je het natuuronderzoek gedaan waarvoor je eerder tellingen hebt uitgevoerd (vraag 7)?
 - Minder dan 1 jaar
 - 1-3 jaar
 - 3-5 jaar
 - 5-7 jaar
 - 7-10 jaar
 - Meer dan 10 jaar
9. Voor welke groepen plant- en/of diersoorten heeft u eerder tellingen uitgevoerd? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - Planten
 - Vogels
 - Vissen
 - Zoogdieren
 - Amfibieën
 - Reptielen
 - Ongewervelde dieren: vlinders, bijen, spinnen, etc.
 - Anders, namelijk...
10. Hoe zou je jezelf omschrijven?
 - Je hebt weinig tot geen affiniteit en kennis van dier en natuur.
 - Je bent incidenteel betrokken bij de natuur en hebt enige kennis van dier en natuur. Je motiveert je vanuit eigen belang.
 - Je bent al langer en frequent betrokken bij de natuur en hebt veel (soorten)kennis. Je participeert vanuit natuurbelang voor dier en natuur.
 - Je bent een boer die vlindertellingen op eigen erf uitvoert om biodiversiteit op agrarische grond te kunnen verhogen.

Motivatatie

11. Wat is je motivatie om tellingen te doen bij De Vlinderstichting? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - Ik voel me verbonden met de doelstelling van de organisatie
 - Ik vind het werk leuk en interessant
 - Het geeft mij een zinvolle tijdsbesteding
 - Ik krijg nieuwe sociale contacten
 - Ik kan werkervaring opdoen
 - Het is een mooie aanvulling op mijn cv
 - Ik wil graag nieuwe vaardigheden aanleren en kennis opdoen
 - Ik wil graag mijn kennis overdragen aan anderen
 - Ik wil iets doen voor de natuur
 - Ik wil iets doen voor de maatschappij
 - Ik doe vrijwilligerswerk vanuit een re-integratietraject
 - Ik doe het voor mezelf
 - Ik doe het om meer buiten te zijn
 - Ik doe het voor toekomstige generaties
 - Om een bijdrage te leveren aan natuurbescherming en beheer
 - Om een bijdrage te leveren aan een duurzame wereld
 - Met het vrijwilligerswerk kan ik een verschil maken
 - Anders, namelijk...

Betrekken

12. Hoe ben je in aanraking gekomen met het vrijwilligerswerk?
 - Via familie, vrienden of bekenden
 - Via sociale media (Facebook, Instagram etc)
 - Via tijdschrift, krant
 - Via de website van De Vlinderstichting
 - Via medewerkers van De Vlinderstichting
 - Via vrijwilligers van De Vlinderstichting
 - Anders, namelijk...

13. Kan je in elke levensfase aangeven hoe actief je was/bent met het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting?

18 – 30	Niet actief - beetje actief - actief - heel actief – nvt
30 – 50	Niet actief - beetje actief - actief - heel actief – nvt
50 – 65	Niet actief - beetje actief - actief - heel actief – nvt
65+	Niet actief - beetje actief - actief - heel actief – nvt

Mate van betrokkenheid

14. Op welke manier ben je nog meer betrokken bij De Vlinderstichting en haar projecten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik volg De Vlinderstichting op sociale media
- Ik ontvang een tijdschrift
- Ik ontvang een (elektronische) nieuwsbrief
- Ik heb telefonisch contact over het vrijwilligerswerk dat ik doe
- Ik ga mee op excursies en/of bijeenkomsten
- Ik ben er werkzaam (naast het vrijwilligerswerk)
- Niet
- Anders, namelijk...

15. Zou je het leuk vinden om meer informatie willen krijgen van De Vlinderstichting over de volgende onderwerpen?

- Waarnemingen die gedaan zijn
- Activiteiten
- Wetenschappelijk onderzoek
- Nieuw relevant natuurbeleid
- Over het vrijwilligerswerk
- Nee
- Anders, namelijk...

Verbondenheid

16. In welke mate voel je je verbonden met De Vlinderstichting? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De doelstelling van De Vlinderstichting sluit aan bij mijn eigen visie op natuur.
- Ik kan een waardevolle bijdrage leveren aan De Vlinderstichting.
- Ik ben tevreden over de mate waarin ik betrokken word bij De Vlinderstichting.
- De Vlinderstichting doet voldoende om mij te betrekken bij de organisatie.
- De Vlinderstichting doet voldoende om mij betrokken te houden bij de organisatie.
- Ik heb bewust gekozen om vrijwilligerswerk bij De Vlinderstichting te doen.
- Ik doe mijn vrijwilligerswerk met plezier.
- Het vrijwilligerswerk biedt mij voldoende uitdaging.
- Het vrijwilligerswerk komt overeen met de verwachting die ik erover had en heb.
- Er wordt voldoende geluisterd naar suggesties en ideeën van vrijwilligers.
- Ik ben trots op wat we met De Vlinderstichting bereiken.
- Ik voel me niet verbonden met De Vlinderstichting.
- Anders, namelijk...

17. De volgende stellingen gaan over verbondenheid met De Vlinderstichting.

(Schaalvraag: helemaal niet mee eens – niet mee eens – neutraal – mee eens – helemaal mee eens - nvt)

- Het doel waar De Vlinderstichting zich voor inzet komt overeen met mijn idealen.
- Het uitvoeren van tellingen bij De Vlinderstichting voldoet aan mijn wensen.
- Het uitvoeren van tellingen biedt mij genoeg uitdaging.
- Het uitvoeren van tellingen betekent veel voor mij.
- Ik doe mijn vrijwilligerswerk met voldoening en plezier.
- Ik ben zeer betrokken bij het uitvoeren van tellingen bij De Vlinderstichting.
- Ik vind het belangrijk om een bijdrage te leveren voor De Vlinderstichting.
- Ik voel me thuis bij De Vlinderstichting.
- Ik heb het gevoel dat ik veel inbreng heb in hoe ik mijn vrijwilligerswerk uitvoer.

Sociale omgeving en ondersteuning

18. De volgende stellingen gaan over het uitvoeren van tellingen en jouw sociale omgeving

(Schaalvraag: helemaal niet mee eens – niet mee eens – neutraal – mee eens – helemaal mee eens)

- Mensen in mijn sociale omgeving moedigen mij aan om tellingen voor De Vlinderstichting te blijven doen.
- Mensen in mijn sociale omgeving keuren het af als ik zou stoppen met het uitvoeren van tellingen.
- Mensen in mijn sociale omgeving zouden het afkeuren als ik tellingen voor De Vlinderstichting blijf uitvoeren.

19. Aan welke van deze vormen van ondersteuning zou je meer behoefte aan hebben?

- Opleiding / training / coaching
- Middelen / gereedschap / materiaal
- Technische ondersteuning / software / apps
- (Meer) vaste contactpersonen
- Ik heb géén behoefte aan ondersteuning

Verwachtingen en werkzaamheden

20. De volgende stellingen gaan over jouw ervaring over het uitvoeren van tellingen. (Schaalvraag: helemaal niet mee eens – niet mee eens – neutraal – mee eens – helemaal mee eens)

- Het is duidelijk wat er van mij wordt verwacht als vrijwilliger
- Het is duidelijk over welke kennis en vaardigheden ik moet beschikken voor mijn werkzaamheden
- Mijn werkzaamheden sluiten goed aan bij mijn kennis en ervaring
- Mijn werkzaamheden als vrijwilliger passen goed bij mijn eigen interesses
- Wat er van mij wordt verwacht als vrijwilliger is realistisch
- Er zijn veel mogelijkheden voor mij om zelf te beslissen hoe ik het vrijwilligerswerk doe
- Mijn inzet als vrijwilliger is van belang voor De Vlinderstichting.

Begeleiding en waardering

21. De volgende stellingen gaan over begeleiding en waardering. (Schaalvraag: helemaal niet mee eens – niet mee eens – neutraal – mee eens – helemaal mee eens)

- Ik ben voldoende ingewerkt toen ik begon als vrijwilliger.
- Ik krijg voldoende waardering voor mijn vrijwillige inzet.
- Ik ben tevreden over ondersteuning en begeleiding door medewerkers van De Vlinderstichting.
- Ik ben tevreden over de manier waarop ik feedback krijg op mijn vrijwilligerswerk.
- De mensen met wie ik samenwerk bij De Vlinderstichting zijn vriendelijk tegen mij.

22. Hoe ervaar je de algehele communicatie met De Vlinderstichting?

5-puntsschaal: Zeer onprettig – Zeer prettig (1-2-3-4-5)

23. Welke vorm van algehele communicatie heeft voor jou de voorkeur? (meerdere opties mogelijk)

- Direct persoonlijk contact
- Via de website
- Via de (elektronische) nieuwsbrief
- Via de mail
- Via sociale media (Facebook, Instagram, etc)
- Ik wil liever geen contact
- Anders, namelijk...

Betrokken houden

24. Indien je wilt stoppen met het vrijwilligerswerk, wat is/zijn hiervoor de belangrijkste reden(en)? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Privé situatie (verhuizing, ziekte, etc)
- Ik heb niet genoeg tijd meer voor vrijwilligerswerk
- De werkzaamheden bevallen me niet meer
- De werkzaamheden zijn/worden fysiek te zwaar
- Ik wil ander vrijwilligerswerk doen
- De werksfeer is niet (meer) prettig
- Het vrijwilligerswerk is anders dan ik me had voorgesteld
- De begeleiding bevalt me niet (meer)
- Er is onvoldoende waardering voor mijn vrijwilligerswerk
- De voorzieningen zijn onvoldoende (zoals materialen, meetapparatuur of andere praktische ondersteuningsmiddelen)
- Ik ben het niet eens met de keuzes van de organisatie
- Ik vertrek vanwege veranderingen in de organisatie
- Ik ben het niet eens met het beleid/beheer van de organisatie
- Ik heb (weer) een betaalde baan gevonden
- Anders, namelijk...

25. Op welke manier worden de resultaten van De Vlinderstichting aan je teruggekoppeld?

- Via e-mail
- Via de nieuwsbrief
- Via sociale media
- Via de medewerkers van De Vlinderstichting
- Via andere vrijwilligers
- Niet

- Anders, namelijk...

Verbeterpunten

26. Zijn er dingen die De Vlinderstichting zou kunnen verbeteren? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Begeleiding van vrijwilligers
- Waardering van vrijwilligers
- Mogelijkheden voor training en scholing van vrijwilligers
- Meer/andere mogelijkheden en/of werkzaamheden voor vrijwilligerswerk
- Vergoedingen
- Werksfeer
- Materialen, hulpmiddelen en andere voorzieningen
- Informatievoorziening voor vrijwilligers
- (Meer) inspraak van vrijwilligers
- Communicatie vanuit de organisatie over veranderingen en ontwikkelingen
- Geen verbeterpunten
- Anders, namelijk...

27. We willen je vragen om een rapportcijfer te geven van 1 – 10 over jouw algemene tevredenheid over de tellingen voor De Vlinderstichting. We zouden het zeer waarderen als je hier een toelichting bij geeft.
Schaalvraag; Niet tevreden – Heel tevreden (1-2-3-4-5-6-7-8-9-10)

28. Licht het rapportcijfer van vraag 27 toe.

Vraag 29 is alleen bedoeld voor mensen die eenmalig actief geweest zijn voor De Vlinderstichting. Als je geen eenmalige vrijwilliger bent, mag je deze vraag overslaan.

29. Zou je nogmaals vrijwilligerswerk voor De Vlinderstichting willen doen? Licht je antwoord toe.

Vragen 30 – 34 zijn alleen bedoeld voor de BIMAG boeren. Indien u geen vlinderonderzoek doet op eigen boerenerf, dan mag je deze vragen overslaan.

Betrokkenheid BIMAG

30. In hoeverre heb je contact met je eigen netwerk (zoals andere boeren) over de tellingen die je doet voor De Vlinderstichting?

5-puntsschaal: Nooit – Zeer vaak (1-2-3-4-5)

31. Heb je behoefte aan (meer) contact, tips en/of overleg over de tellingen binnen jouw eigen (boeren)gemeenschap? Licht je antwoord toe.

32. Zou je interesse hebben in het geven van voorlichting aan andere boeren over BIMAG? Licht je antwoord toe.

Betrokken houden BIMAG

33. Houdt De Vlinderstichting voldoende rekening met het boerenbestaan in combinatie met het uitvoeren van tellingen?

5-puntsschaal: Nooit – Altijd (1-2-3-4-5)

34. Heeft De Vlinderstichting realistische verwachtingen over het uitvoeren van tellingen in combinatie met het boerenbedrijf? Licht je antwoord toe.

Open vragen

We zouden het zeer waarderen je de volgende aanvullende open vragen (vraag 35 – 51) zou willen invullen.

35. Doe je naast de tellingen voor De Vlinderstichting nog ander vrijwilligerswerk voor een natuurorganisatie? Licht je antwoord toe.

36. Heb je behoefte aan (meer) aandacht voor jou als vrijwilliger? Licht toe waarom wel/niet.

37. Heb je behoefte aan (meer) onderling contact en samenwerking tussen jou en de andere vrijwilligers? Licht toe waarom wel/niet.

38. Zou je een nieuwe vrijwilliger met je mee laten lopen om hem/haar (eenmalig) te begeleiden? Licht je antwoord toe.

39. Heb je behoefte aan begeleiding door mee te lopen met een meer ervaren vrijwilliger? Licht je antwoord toe.

40. Wat zorgt ervoor dat je nog steeds tellingen uitvoert voor De Vlinderstichting?

41. Heb je het voornemen om de komende 5 jaar nog actief tellingen te blijven doen voor De Vlinderstichting? Licht je antwoord toe.

42. Op welke manier wordt de waardering voor je werk geuit?

43. Wat is jouw belangrijkste reden om door te gaan met tellingen voor De Vlinderstichting?

44. Zou je meer verantwoordelijkheid, inspraak en/of onafhankelijkheid willen in het uitvoeren van de tellingen? Licht je antwoord toe.

45. Heb je behoefte om meer betrokken te worden in het meedenken over hoe De Vlinderstichting haar doelen kan bereiken? Licht je antwoord toe.
46. Wat was voor jou een lastige situatie waar je mee te maken kreeg tijdens het uitvoeren van tellingen?
47. Heb je behoefte aan een andere manier van terugkoppeling van resultaten van de tellingen? Zo ja, op welke manier vind je dit het prettigst en licht dit toe.
48. Wat mis je bij het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting?
49. Heb je interesse in (mogelijkheden voor) scholing en training? Licht je antwoord toe.
50. Heb je nog andere wensen en/of verwachtingen van het vrijwilligerswerk?
51. Heb je nog andere tips, opmerkingen en/of ideeën hoe het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting beter/leuker kan worden gemaakt?

Hartelijk bedankt!

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk bedankt voor jouw tijd en antwoorden. Door dat de vragenlijst nog in de testfase zit, is een korte evaluatie gemaakt. We zouden het zeer op prijs stellen als je deze evaluatie zou willen invullen. De evaluatie is te vinden via de andere link in de e-mail.

Bijlage 2: evaluatie vragenlijst

Dit is de evaluatie vragenlijst over het vrijwilligersonderzoek van De Vlinderstichting. Deze evaluatie bestaat uit acht vragen. Gelieve jouw antwoorden zo goed mogelijk toelichten. Alvast hartelijk bedankt!

1. Wat vond je van de vragenlijst?
2. Heb je bepaalde vragen of onderwerpen gemist?
3. Vond je de vragen duidelijk en begrijpelijk geformuleerd?
4. Vond je dat er voldoende afwisseling zat in open vragen, meerkeuzevragen en schaalvragen?
5. Had je meer of minder meerkeuzevragen, open vragen en/of schaalvragen willen hebben? Licht je antwoord toe.
6. Hoe nuttig vond je deze vragenlijst?
5-puntsschaal: Helemaal niet nuttig – Heel nuttig (1-2-3-4-5)
7. Vond je de vragen relevant?
5-puntsschaal: Helemaal niet relevant – Heel relevant (1-2-3-4-5)
8. Heb je nog aanvullende punten van feedback?

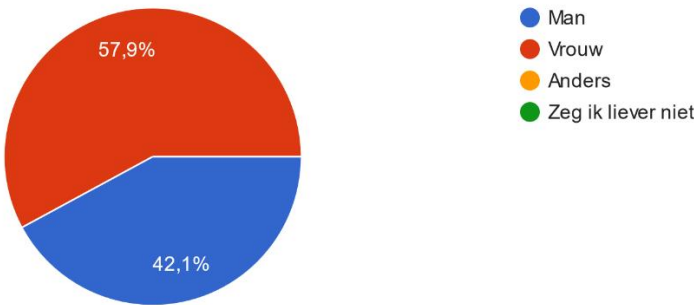
Hartelijk bedankt voor jouw feedback! Dit is het einde van de evaluatie.

Bijlage 3: antwoorden meetinstrument

In deze bijlage worden de antwoorden van alleen de gesloten vragen en descriptieve vragen getoond van het vrijwilligersonderzoek voor De Vlinderstichting. De (open) vragen die niet duidelijk vermeld kunnen worden hieronder, zijn 11, 14 – 16, 24 – 29, 31, 32, 34, 35 – 51. Deze antwoorden van de volledige vragenlijst zijn terug te vinden in Google Forms en/of het geëxporteerde Excel bestand.

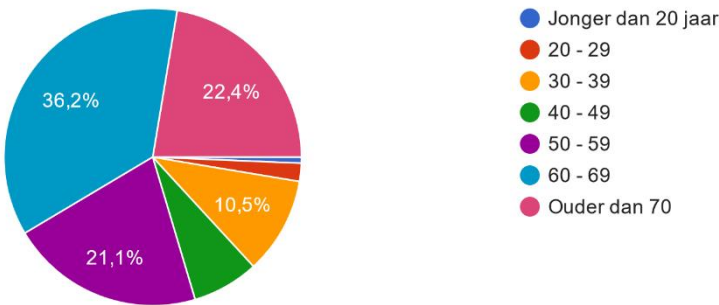
1. Wat is jouw geslacht?

152 antwoorden

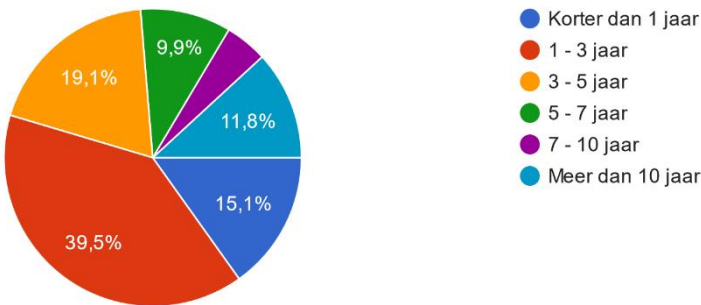
2. Wat is jouw leeftijd?

152 antwoorden

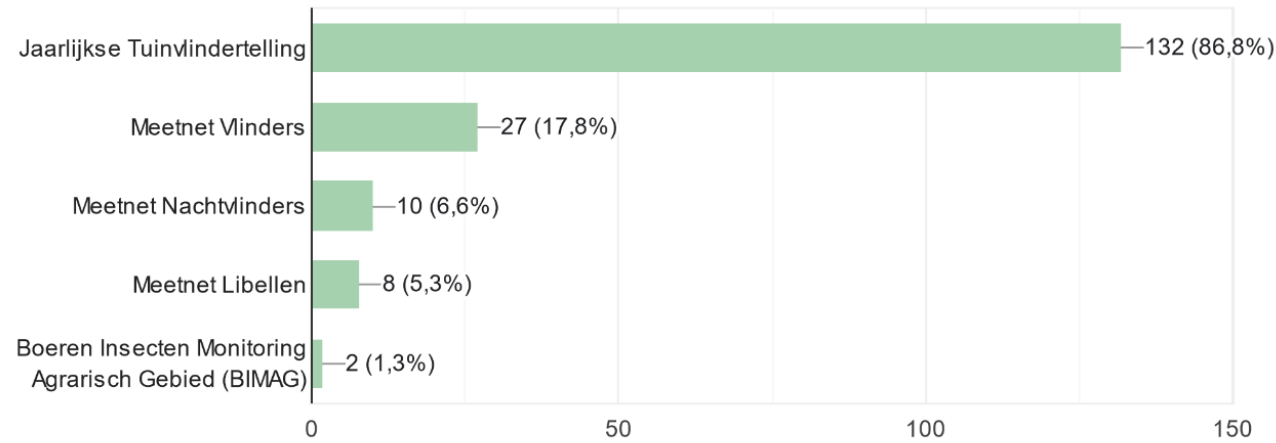
3. Hoe lang heb je al tellingen verricht voor De Vlinderstichting?

152 antwoorden

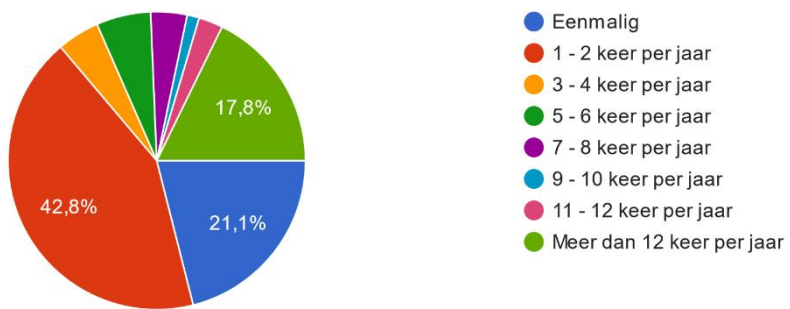
4. Welke type tellingen doe je voor De Vlinderstichting?

152 antwoorden

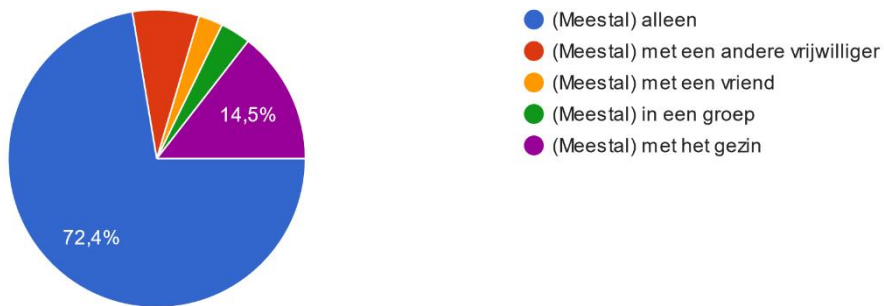
5. Hoe vaak tel je voor De Vlinderstichting?

152 antwoorden

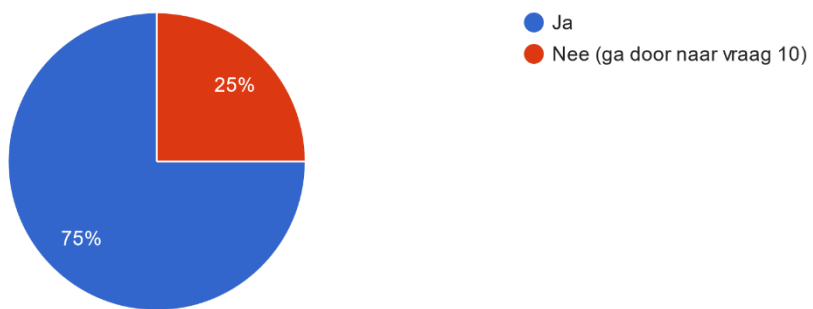
6. Met wie heb je tellingen uitgevoerd?

152 antwoorden

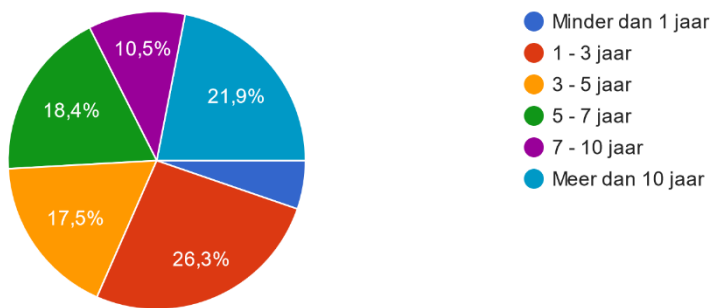
7. Heb je al eerder meegedaan aan tellingen, waarnemingen en/of metingen voor andere natuurorganisaties?

152 antwoorden

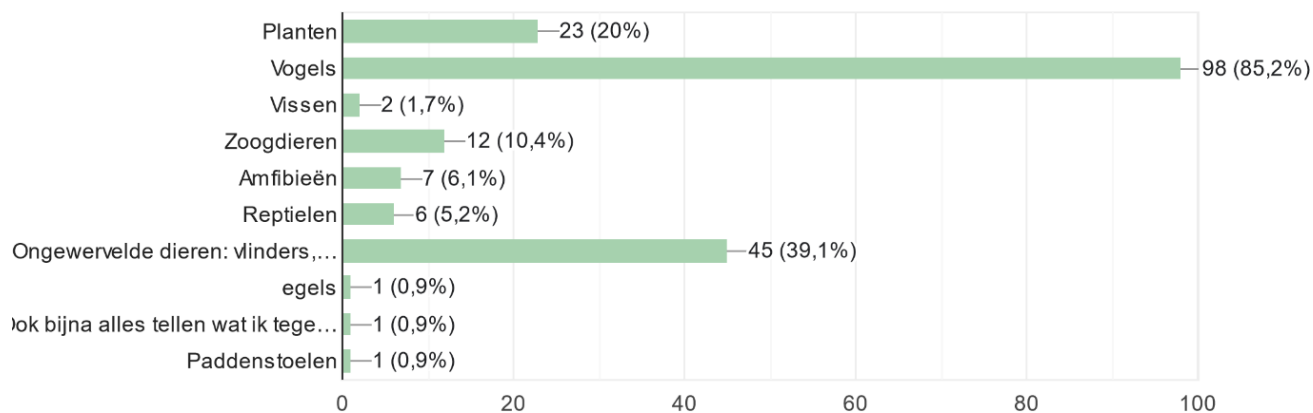
8. Hoe lang heb je het natuuronderzoek gedaan waarvoor je eerder tellingen hebt uitgevoerd (vraag 7)?

114 antwoorden

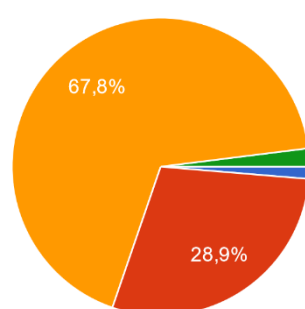
9. Voor welke groepen plant-/diersoorten heb je eerder tellingen uitgevoerd?

115 antwoorden

10. Hoe zou je jezelf omschrijven?

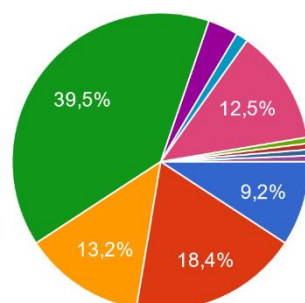
152 antwoorden

- Je hebt weinig tot geen affiniteit en kennis van dier en natuur.
- Je bent incidenteel betrokken bij de natuur en hebt enige kennis van dier en natuur. Je motieven zijn vanuit eigen belang.
- Je bent al langer en frequent betrokken bij de natuur en hebt veel (soorten)kennis. Je participeert vanuit natuurbelang voor...
- Je bent een boer die Vlindertellingen op eigen erf uitvoert om biodiversiteit op a...

12. Hoe ben je in aanraking gekomen met het vrijwilligerswerk?

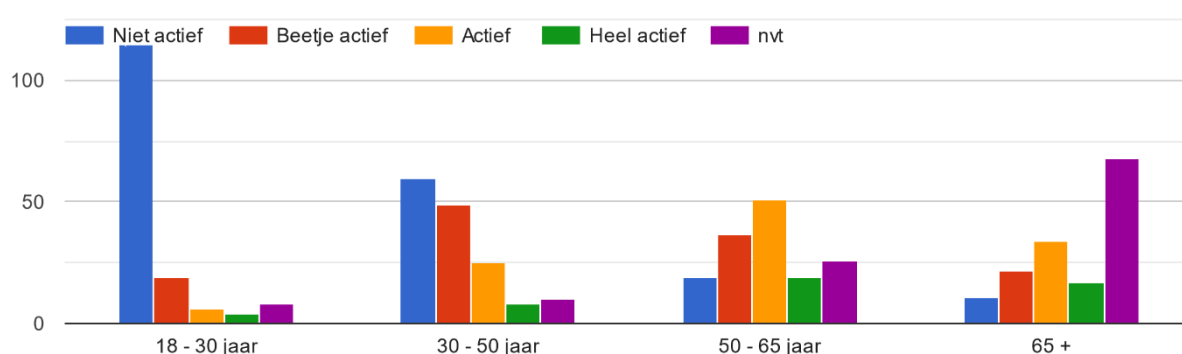
152 antwoorden

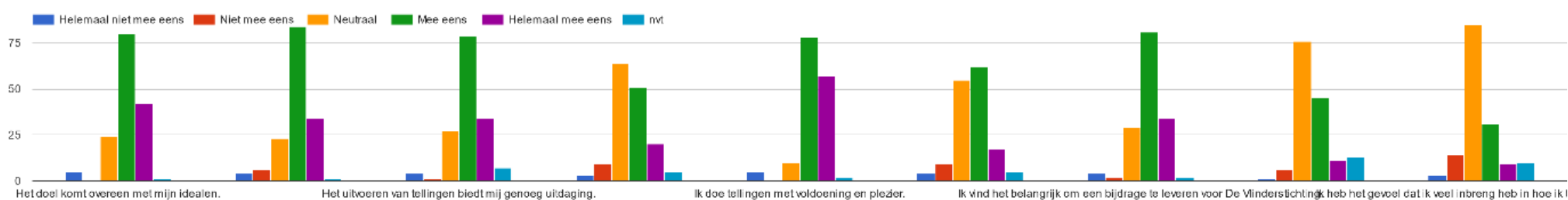
- Via familie, vrienden of bekenden
- Via sociale media (Facebook, Instagram...)
- Via tijdschrift, krant
- Via de website van De Vlinderstichting
- Via medewerkers van De Vlinderstichting
- Via vrijwilligers van De Vlinderstichting
- Anders, namelijk ...
- Werkgerelateerd

1/2

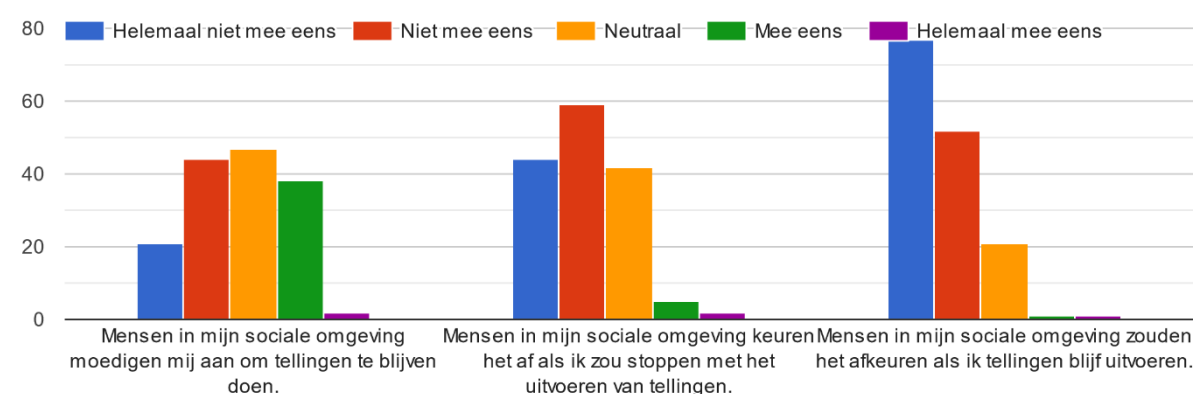
13. Kan je in elke levensfase aangeven hoe actief je was/bent met het uitvoeren van tellingen voor De Vlinderstichting?

17. De volgende stellingen gaan over verbondenheid met De Vlinderstichting.

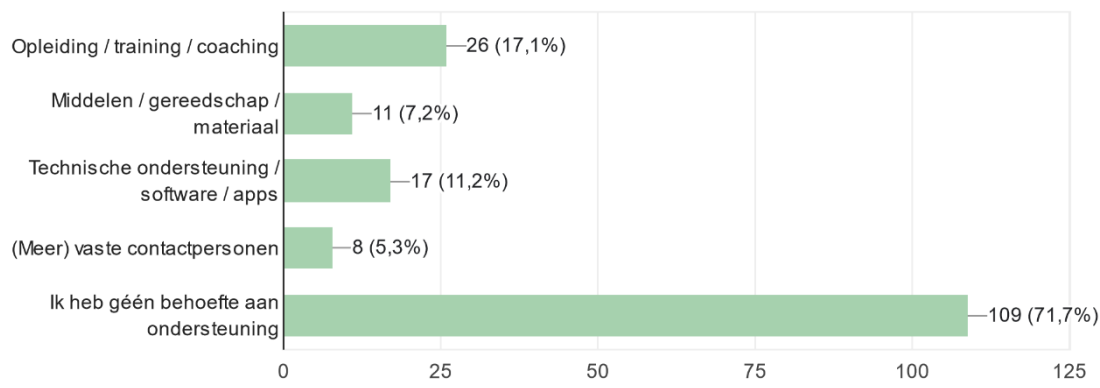

18. De volgende stellingen gaan over het uitvoeren van tellingen en jouw sociale omgeving

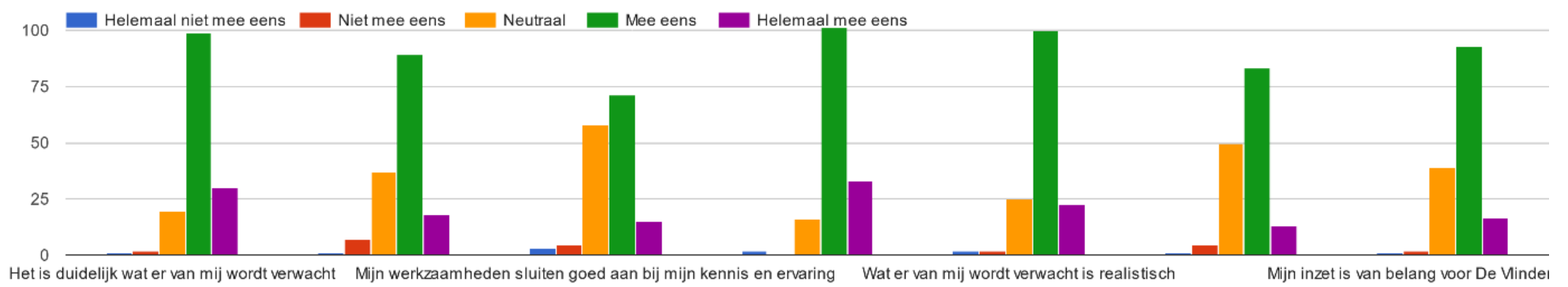

19: Aan welke van deze vormen van ondersteuning zou je meer behoefte aan hebben? (meerdere opties mogelijk)

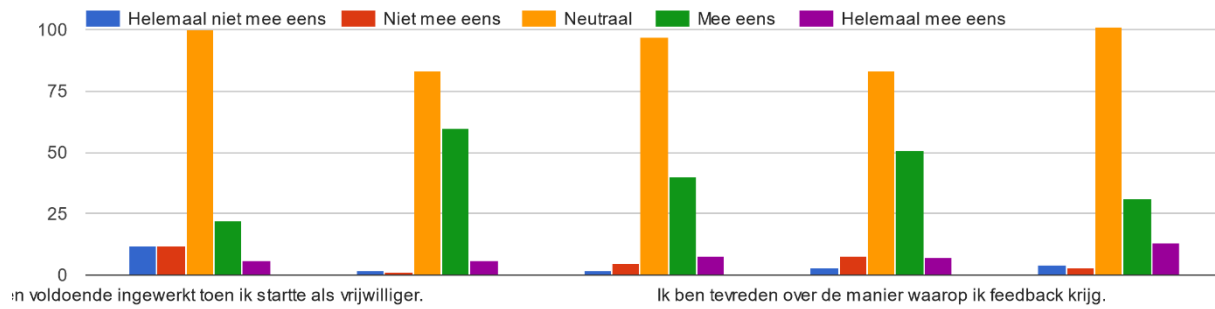
152 antwoorden

20. De volgende stellingen gaan over jouw ervaring over het uitvoeren van tellingen.

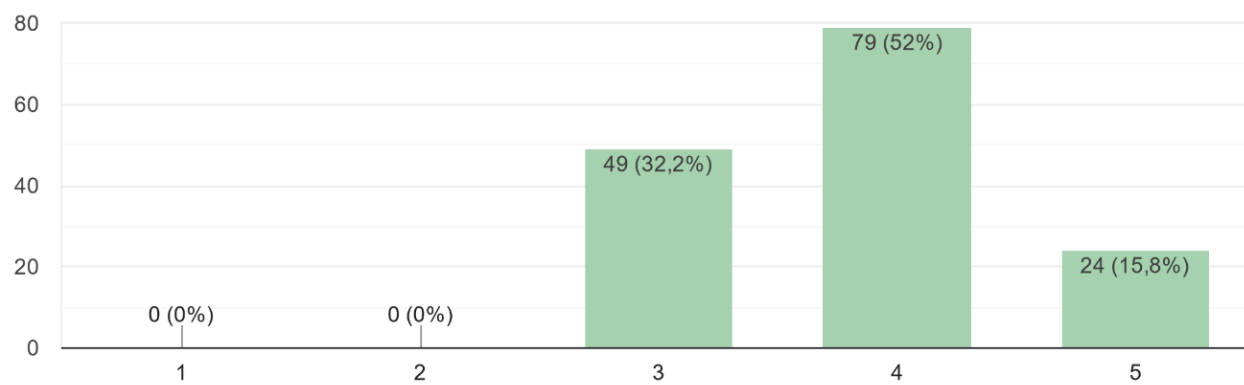

21. De volgende stellingen gaan over begeleiding en waardering.

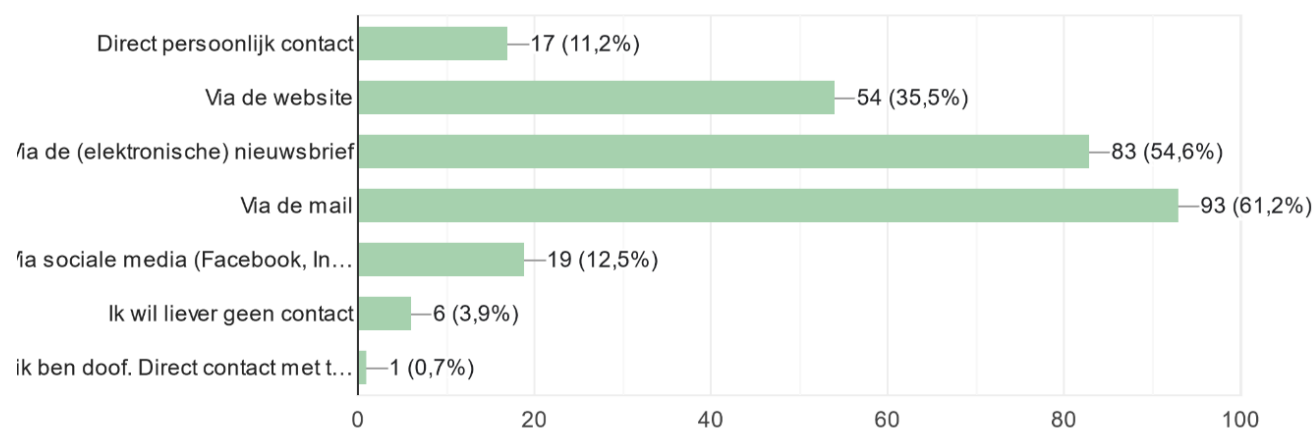
22. Hoe ervaar je de algehele communicatie met De Vlinderstichting?

152 antwoorden

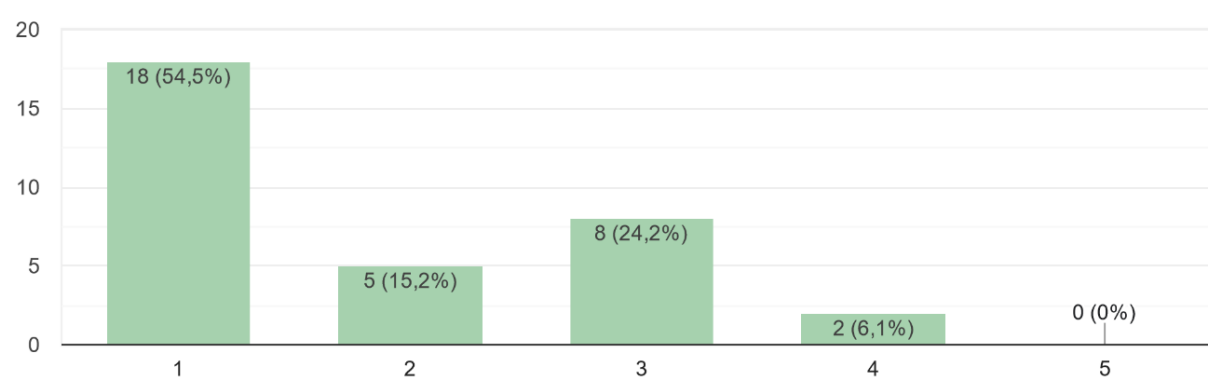
23. Welke vorm van algehele communicatie heeft voor jou de voorkeur?

152 antwoorden

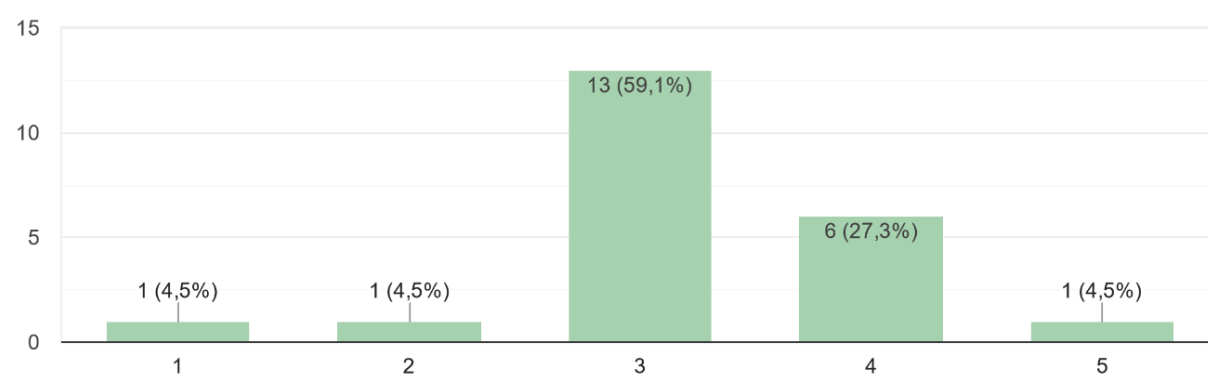
30: In hoeverre heb je contact met jouw eigen netwerk (zoals andere boeren) over de tellingen die je doet voor De Vlinderstichting?

33 antwoorden

33. Houdt De Vlinderstichting voldoende rekening met het boerenbestaan in combinatie met het uitvoeren van tellingen?

22 antwoorden

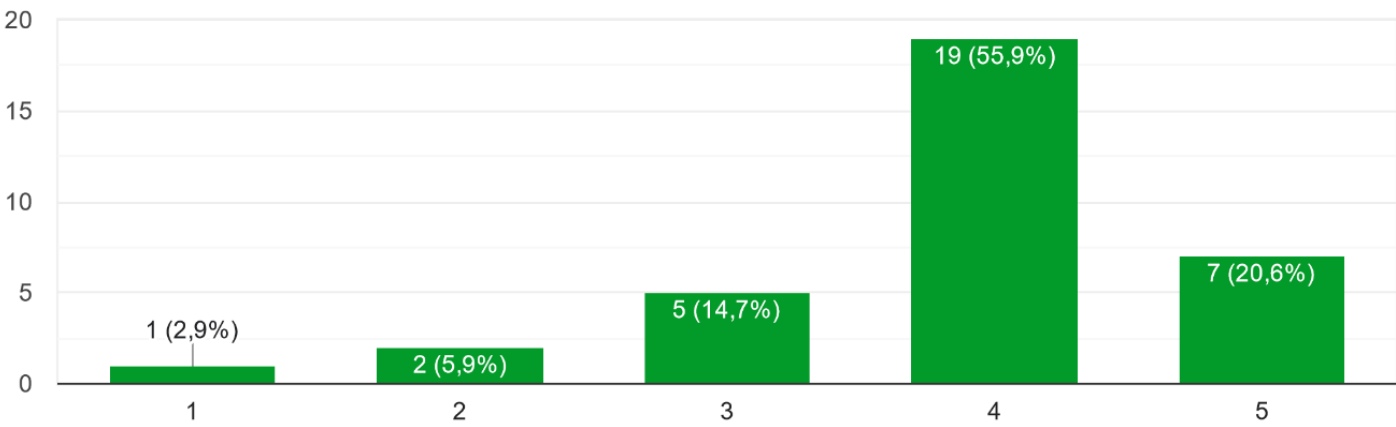

Bijlage 4: antwoorden evaluatie vragenlijst

In deze bijlage worden de antwoorden van alleen de gesloten vragen en descriptieve vragen getoond van de evaluatie vragenlijst. Het evaluatieformulier bestaat uit acht vragen. De (open) vragen die niet duidelijk vermeld kunnen worden, zijn 1 – 5 en 8. Deze antwoorden zijn in Google Forms terug te vinden of in het geëxporteerde Excel bestand.

6. Hoe nuttig vond je deze vragenlijst?

34 antwoorden

7. Vond je de vragen relevant?

34 antwoorden

